n:j.

DE MINERALIBVS ET REBVS METALLICIS LIBRI QVINQVE.

AVCTORE
Alberto Magno summo Philosopho.

Solerti cura repurgati, & rerum natural. studiosis publicati.

COLONIÆ
Apud Ioannem Birckmannum, & Theodorum Baumium.
An. M. D. LXIX.

ALBERTI MAGNI PHILOSOPHI CLARISsimi in primum librum suum de mineralibus & rebus metallicis

PRAEFATIO.

DE COMMISTIone & coagulatione, similiter & congelatione & liquefactione & ceteris huiusmodi passionibus in libro metheororum iam dictum est, in quibus autem isti effectus prius apparent apud res naturæ, lapidum genera sunt & metallorum & ea quæ media sunt inter hæc, sicut marchasita & alumen & quædã alia talia.

Et quia illa prima sunt inter composita secundum naturam ex elemẽtis, vtpote ante complexionata existentia quàm animata sunt, ideo de his proximè post scientiam metheororum dicendum occurret, parum enim videtur abundare vltra commistionem simplicem elemẽtorum. De his autem libros Aristo. non vidimus nisi excerptos per partes. Et hæc quæ tradidit Auicenna de his in tertio, capit. i. sui libri quem fecit de his non sufficiunt. Primum ergo de lapidibus & posteà de metallicis, & vltimo de medys inter ea faciemus inquisitionem, lapidum quippe generatio facilior est & magis manifesta quàm metallorum. Coartabimus autem sermonem nostrum eo quod multorum dicendorum hic, caussæ iam in libro metheororum determinatæ sunt. In genere autem de lapidibus tractantes inquiremus in

genere

genere materiam lapidum & proprium efficiens eorum proximum, & locum generationis. Deinde modum commixtionis lapidum, & caussam diuersitatis coloris eorum & aliorum accidentium quæ inueniuntur in ipsis, sicut est duricies maior & minor dolabilitas & indolabilitas, porositas & constrictio, grauitas & tenuitas & cetera huiusmodi. In quibus lapides non solum specie & numero, sed etiam in genere videntur non paruam habere diuersitatem. Sunt autem quidam maximæ auctoritatis in philosophia viri, qui non de omnibus sed de quibusdam lapidum generibus tractatum facientes sufficientem se dicunt de lapidibus fecisse mentionem, quales sunt Hermes, Euates, rex Arabũ, Dioscorides, Aaron & Ioseph, qui de lapidibus tantum preciosis tractantes, non de genere lapidum tra-

ctauerunt. Minus autem sufficientē noticiam tradidit Plinius in historia naturali non sapienter caussas lapidum in communi asignans: neq; oportet nos omnium horum inducere sententiam eo quod scientia rei nō adeo est occulta quod ipsam ex plurimorum erroribus nos colligere oporteat. Sufficienter autem sātis scientur naturæ lapidum & complexiones quando propria scientur eorum materia & efficiēs proximum & forma & accidentia propria eorum secundū prætaxatam in quarto metheororum inquisitionem. Nō enim hic intendimus ostendere qualiter aliquod istorum transmutetur in alterum, aut qualiter per antidotum medicinæ eius quam elixir vocant Alchimici curantur ægritudines eorum, aut occulta eorum manifestantur aut è conuerso eorum

rum manifesta detegantur, sed potius commistiones eorum ex elementis ostendere, & qualiter vnumquodque in propria specie constituatur. Propter quod non curamus inquirere differentiam lapidis & spiritus siue animæ & corporis siue substantiæ & accidentis de quibus inquirunt Achimici, lapidem vocantes omne illud quod non euaporat in igne & idem vocant corpus & substantiam. Id autem quod euaporat in igne sicut sulphur & argentum viuum & ex quibus diuersorum colorum fiunt, ea quæ vocantur lapides vocant spiritus & animam & accidens, alterius enim scientiæ est inquirere de his quæ occultis valdè fulciuntur rationibus & instrumentis.

Modum autem quem in singulis habuimus etiam hic tenebimus diuidendo per libros aliquos

& plures tractatus & multa capitula totum opus. Cum autem in multis de particularibus hic fiat tractatus, oportet nos prius ex signis & effectibus cognoscere naturas istorum, & ex illis deuenire in caussas eorum & compositiones, eo quod signa & effectus nobis sunt magis manifesta, in vniuersalium autem natura, de quibus in omnibus præhabitis libris, fecimus mentionem erat procedendum è conuerso, à caussa videlicet ad effectus & ad virtutes & signa, eo quod in talibus communia & confusa sunt magis, & quo ad nos manifesta, sicut in primo phisicorum est determinatum. Ordinem verò huius libri ad sequentes de natura libros sãtis ostẽdimus in fine nostri libri metheororum vbi dicimus de quibus prius & de quibus posterius erit dicendum. Cum enim lapidum & metallorum

gene-

genera sint omiomera plus quàm plantæ, in quibus inuenitur diuersitas partium quæ sunt radix, & folium, & flos, & fructus, omiomera autem sunt per naturam ante anomiomera, ideo prius erit tractandum de lapidibus & ceteris mineralibus quàm de corporibus animatis.

De materia lapidum. Capit. I.

INcipientes tractare de lapidum natura in genere dicimus omnis lapidis materiā esse aut speciem cuiusdā terræ aut speciem quādam aquæ. Vincit enim in lapidibus alterum istorum elementorum, & in his etiam in quibus quædā species aquæ dominari videntur, est etiam aliqd terræ simul dominans. Huius aūt signum est ferè omnium lapidum genera mergi sub aqua quæ abundare in terræ materia diximus in libris de cœlo & mundo. Si enim essent dominantia in eis superiora elementa proculdubio natarēt super aquam, nunc autem nullum genus lapidum natat nisi sit spongiosum vel adustū & per adustionē spongiosum & porosum factū, sicut pumex & lapis quē euomunt thermæ, vel ignis Vul-

cani qui etiam si in puluerem redigatur puluis ipse sub aqua mergitur. Adhuc autem si in lapidibus perspicuis cum aqua nõ esset terrestre terminatiuum humidi admistum non mergeretur sub aqua sicut Christall' & Berillus, sicut nõ mergitur glacies & cetera in quibus pura vel superabundans est aqua. Adhuc autem lapides omnes qui generãtur in renibus & vesicis animalium, generantur ex viscosa grossa & terrestri humiditate. Oportet igitur quod talis sit materia lapidum. Specialiter autem loquentes de his lapidibus in quibus materia est terra facilè patere potest qd' in his non solũ terra est materia, illa enim nõ continuaretur ad soliditatẽ lapidis. Dicimus enim quod caussa continuationis & cõmistionis est humidũ, hoc enim sua subtilitate aliã partẽ terræ facit fluere ad aliã, et hæc est caussa bonæ permistio-

mistionis partium materiæ. Si autem vtique & hoc humidum non bene vbique partibus terrestribus infusum nec esset retentiuum & in coagulatione lapidis euaporaret, tũc remaneret pulnis terræ non continuus, & propter hoc oportet quod sit viscosum & glutinosum ita quod partes eius cum terrestribus contaceant sicut hami cathenarum. Tũc siccum terrestre retinet humidum, & humidum aqueum existens intra siccum facit continuationem. Et hoc testatur Auicenna cum dicit quod terra pura lapis nõ fit, quia continuationem terra non facit sua siccitate sed potius comminutionẽ, vincens enim in ea siccitas non permittit fieri conglutinationem. Rationem dicit idem philosophus, quod aliquoties desiccatur lutum & fit medium inter lapidem et lutũ & deinde in spacio temporis fit lapis. Dicit

iterum quod lutum aptius ad hoc & transmutetur in lapidē est vnctuosum, qd enim tale non est comminutiuum siue cōminuibile in puluerem est propter facilē humiditatis separabilitatem ab eodem. Signum autē huius est quod in lapidibus ipsis frequenter remanent venæ terræ, & est terra dura sicca quæ cum comprimitur vel cōtūditur fit puluis. Cuius caussa alia non est nisi quia humiditas eius non satis vnctuosa et viscosa euaporauit ab ea in lapidis coagulatione, & ideo remansit terra dura cōminuibilis propter virtutem coagulationis lapidis circunstantis. Est aūt et aliud huius signum quia cum lapides non continui generantur, sed per modum asserum ita quod vnus generatur super alium non continuè vnietur in interposita talis terra cōminuitionem patiēs in compressione vel concussione, & est dura, cuius caussa

caussa est quã supra diximus. Quod aũt humiditas viscosa & vnctuosa sit quæ est continuatiua materiæ lapidis, significatur ex hoc, q̃ animalia quæ testudines vocãtur frequentissimè cum suis conchis generantur in lapidibus, & hoc frequentissimũ est in lapidibus qui inueniuntur paruis quibus plurima foramina sunt habẽtia figuras concharũ testudinum, quas quidã lunares appellant. Caussa enim huius est humiditas quæ ad locum illum euaporauit, & à circũstante retenta in se cõuoluta est & exterius primum constans intra se circumacta intra se spiritum vitalẽ accepit, sicut diximus in quarto metheororum. Hæc igitur in communi est materia lapidum eorum qui non perspicui nec scintillares sunt, diuersificantur autem in diuersis sicut in sequentibus apparebit.

Di

De perſpicuitate lapidum.

CAPVT 2.

LApidum qui perſpicui ſunt ſecundum plus & minus, ſicut ſunt illi qui gemmæ vocãtur, vt in communi dici poteſt, eſt aqua non pura materia communis. Illi enim lapides ſunt quædam vitra per naturæ opus producta, propter quod etiam ſubtiliores in commiſtione & clarioris ſunt perſpicuitatis quàm vitra artis, quia ars licet imitetur naturam tamen ad plenum opus naturæ attingere non poteſt. Signum autem eius quod diximus eſt quod videlicet aqua paſſa à ſicco calido vel frigido vt ſit materia communis iſtorum lapidum eſt quod vitra fiũt ab huiuſmodi humiditate quæ à cineribus diuerſis ſiue plumbi ſiue ſilicis ſiue:

cis siue ferri siue alicuius alteri per ignem fortissimum eliquatur. Hæc autem humiditas quod sit aqua ex hoc ostenditur quod frigido coagulatur & sicco calido vehementi dissoluta liquatur. Quod autem passa sit à sicco terreo adusto, probatur ex eo quod non liquatur nisi ex cinere per assationem vehementissimam, quemadmodum diximus & in arte vitraria quæ alchimiæ subalternatur ostēditur visibiliter, vapor enim subtilior in terra vel in lapide à circumstante aliquando continetur & in seipso circumuolutus madescit sicut fit in olla cooperta calida in qua est aliquid aquæ. Et cum sic sit humor passus vehementer à sicco & in eo vis sicci & constans coagulatur in lapidem. Sed hic de modo lapidum generationis non est dicēdum, sed potius de lapidum materia in communi. Vtrum autem fiat frigido vel

do vel calido coagulatio ipsorum posterius ostendetur. Quod autem aqua sit huiusmodi lapidis materia ostēd tur etiam, quia in quibusdam locis in quibus est virtus fortis lapidum generatiua aqua descendens pluuiam guttatim vel aliter fusam concrescit in lapidem, patitur enim primo descendes à sicco terrestri ex natura & operatione loci & sic efficitur lapidis materia propria. Ostēditur autem & hoc ex multitudine perspicui quod est in talibus lapidibus. Cum enim perspicuum aëris & ignis non sint incorruptibilia oportet necessario quod sit illa perspicuitas ex perspicuo aquæ, erit igitur propria ipsorum materia de natura aquæ. Quod autem quidam antiquorum lapidum materiam ostendentes dicunt, quod descendit ex aqua currente quoddam quod in fundo residet & hoc fit lapis, non approbo

probo eo quod hoc quod ab aqua descendit terrestris est substantia, & ideo frequenter illi lapides qui ex hoc generantur non aquam passam à virtute terrestri recipiunt pro materia, sed potius terram quæ passa est à virtutibus aquæ. Cuius signum est quod lapides tales vt frequenter non perspicui sunt, sed terminati & valdè dicuntur non dolabiles sed comminuibiles potius qui & silices à vulgo vocantur. Testantur autem maximè his quæ dicta sunt Cristallus & Berillus qui aquæ glaciei omninò quasi formam acceperunt, de quibus dixit Aristote. quod fiunt ex aqua remoto vniuersaliter calido. Sicut autē, lapidum de quibus in precedenti capitulo mentionē fecimus, diximus materiā esse terrā non simplicē, sed passā ab humido vnctuosō viscosō, ita & nūc de istis oportet intelligi q̄ humidū simplex aqueum

non

non potest esse materia lapidum per spicuorum, quia sicut alibi ostendimus tale, humidum nec constat per elixationem, nec coagulatur per calidum siccum, nec congelatur per frigidum quodcunq; propter quod necessario oportet quod ipsũ sit subtilissimo terreo parum permistum & insuper à sicco terreo sit fortissimè passum, ita quod virtus eius iã quasi obtineat omnes partes talis humidi, nec tamen adhuc transmutauerit substantiam talis humidi in terram. In omni enim transmutatione elementorum talis passio praecedit transmutationem substantiæ quod videlicet virtus elemẽti transmutantis in toto obtinet & partes elementi transmutati figurantur in ipso ante transmutationem substantiæ, & si commisceantur sic in aliqd elementatum habebit illud elementum materiam vnde elementum & alterius

alterius elementi virtutes, & hoc summum ingenium alchimicorum docet Hermes in secreto secretissimorum suorum per verba metaphorica dicens: lapis suauiter cum magno ingenio ascendit à terra in cælū, iterúmque descendit à cælo in terram, nutrix eius terra est, & portauit eum in ventre ventus suo. Opera enim alchimiæ intendens docere dicit ascendere in cælum, quando per assationem & calcinationem eius proprietates induit ignis. Alchimici enim vocant calcinationem eius adustionem & assationem materiam in puluerem reducentem, quæ materia iterum descendit à cælo in terram quādo induit terræ virtutes per inhumationem, tunc enim per inhumationem reuiuificatur & fouetur quod prius per calcinationem fuerat mortificatum. Quod autem dicit quod portat ventus in ventre

ventre suo, ostēdit leuigationem materiæ ad aëris virtutes, & propter hoc dicit ventum in ventre suo portare materiam quando materia ponitur in alembico quod est vas taliter factū sicut in quo fit aqua rosata, tūc enim euaporando subtiliatur & leuigatur ad aëris virtutes, propter hoc dicit ventum in ventre suo portare materiam. Distillat autem vltra ab ore alembici existēs aquæ vel olei liquo, rcum omnibus virtutibus elementorum. Et hoc quidem operatur ars cum labore & erroribus multis, natura autem sine difficultate & labore. Cuius caussa est quia virtutibus cælestibus certis & efficacibus mouentur virtutes in materia lapidum & metallorum existentes quando materia operatur, et illæ virtutes sunt intelligentiarum operationes quæ non errant nisi per accidens ex inæqualitate scilicet materiæ.

riæ. In arte aũt nihil est horum sed potius mẽdicata suffragia ingenij & ignis. Ex his aũt igitur ostenditur quod siue terra siue aqua dicatur materia lapidũ oportet quod ipsa sit passa valde à qualitatibus aliorum elementorum. Hæc igitur de materia lãpidum in communi dicta sunt.

De caussa generatiua secundum diuersas opiniones philosophorũ. Cap. 3.

CAussa verò efficiẽs lapidum ab omnibus ferè qui sermonẽ de lapidibus fecerunt, dicitur esse virtus mineralis. Cum aũt hæc virtus communis sit tam in lapidib' quàm in metallis omnibus operan' insufficienter videbitur esse assignata caussa lapidũ efficiens, cum neque distinctione neque specificatione certificatum sit ab eis qualis sit ea quam dicunt esse virtutem mine-

mineralem. Nec aliquid ab Auicē
na inuenitur plus n. si qnod per vir-
tutem mineralē lapides ex terra &
aqua generentur. Hermes aūt in li-
bro quē de vniuersali virtute scribit
dicere videtur, caussam generatiuā
lapidum esse virtutem quandā, quā
vnam dicit esse in omnibus, sed pro-
pter diuersitatem rerum generata-
rū diuersa sortiri vocabula. Exem-
plum ponens de lumine solis quod so
lum omnium est generatiuum et cū
participatur non per vnā solā passi-
uorū potestatē diuersa operatur in
eis. Placuit aūt sibi hanc virtutem
primo quidē dare marti sicut fonti
virtutis illus, sed tantū variari se-
cundū ꝓportionem applicationis lu
minis aliarū stellarū, et materiæ su-
scipientis ipsā, sicut diximus et exin
de diuersa genera lapidū et metallo
rum in diuersis locis generari, q̄ di-
ctū omnino innaturale est, eo quod
hic

hîc non quærimus caussas agentes & mouentes primas, quæ forte sunt stellæ & stellarum virtutes et dispositiones, hoc enim alterius scientiæ proprium est: sed quærimus caussas efficiẽtes ꝓximas quæ in materia existẽtes, materiam transmutant. Si enim conueniens esset dictum Hermetis, iam scita caussa generationis lapidũ, omnium generabiliũ sciremus caussam efficientem. Scimus enim motũ & virtutem cælestium caussam esse, aliam à natura ortum & occasum siderum, & radios eorum. Adhuc autem caussæ istæ sunt equiuocè agen agentes, & nihil communionis cum materia generabilium habẽtes. Nos autem secundum proprietatem naturalis scientiæ, caussas quærimus suis effectibus ꝓprias & maximè materiam & vniuocè transmutantem: propter hoc enim Empedocles satis posterior Hermete confirmauit lapi-

des calido vſtuo generari aſſertionē ſumēs ex antiqua fabula de Pira et Deucalione dicta, in qua lapides magnæ matris oſſa dicūtur. Oſſa, ſecundū Empedoclē, maximè ex vulcani partibus componuntur, ſed, hoc falſum eſt omnino, cum nos ſciamus, & infrà erit oſtēſum, quoſdam lapides ex frigido generari. Iā enim, in libro metheororū diximus, quod ea quorum materia eſt āqua, præcipuè frigido coagulantur. Amplius autē nō benè ſe habet dictū Empedoclis, quoniā iam inſecūdo de anima oſtendimus, calidū elemētū vſtuū eſſe in cineres, & non conſumit ad determinatā ſpeciē. niſi aliqua moueatur virtute alia, & ab ipſa ad ſpeciē dirigatur, ſicut calor digeſtiuus motus ab anima, cōuertit hoc q trāſmutat ad ſpiciē carnis, et nerui, & oſſis, et ſimilium partiū animati corporis. Democritus autē & qdā alij, omne elemē-

tatum

tatum dicunt habere animas, & ipsas esse caussas generationis lapidũ, propter q̃ dicit animã esse in lapide, sicut in quolibet alio semine generandærei, et ipsã mouere calorẽ intrinsecũ materiæ in lapidis generatione, eo modo quo mouetur malleus à fabro ad securis, et serræ generatioem. Hæc autẽ stare nõ posse alibi ostendimus. Anima enim nõ in sensibilibus, sed vegetabilibus primũ inuenitur: nullã enim habẽt lapides operationẽ animæ congruentẽ, cum nec alimẽto, neq; sensu vtantur, nec omninò vita secundũ aliquem actum vitæ. Dicere autem propter solam generationẽ animam esse in lapidibus, non bene se habet, eò q̃ generatio nõ est secũdum generationẽ animatorũ vegetabiliũ et animalũ sensibiliũ. Hæc enim omnia videmus ex seminib⁹ suis p̃ferre suæ speciei generata, lapis autẽ nihil horũ facit omninò. Sed nec videmus

omninò lapides ex lapidibus generari, sed videmus vnunquēq; lapidem generari ex caussa aliqua, quæ in loco suæ est generationis: propterquod lapis virtutem generatiuam nullam videtur omnino habere. Quidam autem ex his qui nostro tempore in alchimicis studuerunt, dicere omnino videntur, omnem lapidem per accidens generari, & non esse caussam propriam aliam suæ generationis. Dicunt enim calidū, igneum, in quocunque loco inuenitur, materiam aptam assando in lapidem vertere: sicut fit in lapide cocto p assationem ignis. Et dicuntur isti lapides non habere proprium aliquod generatiuū, sed principiū materiale solum. Adhuc autē nō habere lapides formam aliquam secundum speciem, sed passiones quasdam materiæ, sicut duritiem habere pro forma: quemadmodū in lib. metheororū, determinatū est.

est. Coagulatio, et coagulationis effectus, species, et passiones materiæ sũt, & nõ formæ substãtiales. Persuadẽt autem & hi, sententiã hanc ex operationibus alchimicorũ, quæ omnes calido assatiuo videntur fieri & generari lapides, et metella, vno tali effectiuo: eò quòd non oportet effectiuum propriũ habere in naturã, quamhil ad speciem substantialem deducitur, propter ipsius speci i carentiam & defectum. His autem in tolerabilis sequitur error, quod videlicet omnis lapis cum omni lapide eiusdem sit speciei: sed differunt secundum magis & minus in illa specie materiali. Omnes enim coagulationem & effectum eiusdem duritiem pro spiciebus secundum hos acciperunt. Quod autem hoc falsum sit diuersè versorũ lapidum virtutes ostendunt, & operationes: quæ omnino lapidum species diuersas consequuntur Amplius

autē oportet lapides in eadem specie esse cū metallis, q̄ eadem generatione coagulationē & duriciē p̄ speciebus acceperunt. Adhuc autem si nō esset efficiēs caussa lapidū, nisi calidū exsiccatiuū, tunc omnis lapis soluere-tur per humidū frigidum, sicut probauimus in quarto metheo. quod nō videmus contingere. Istæ ergo sunt sententiæ per errorem dictæ ab antiquis de caussa lapidum generatiua.

De caussa effectiua lapidū secūdum veram sentētiam, & de proprio instrumento ipsius. Cap. 4.

NOs aūt ex omnibus his sententiā veram colligentes, dicimus caussam verissimè generatiuam esse, virtutem mineralem lapidis formatiuā. Virtus enim mineralis, quædam communis virtus est, efficiens et lapides, & metalla, & ea

ea, quæ sunt media inter hæc. Et ideo addimus quod sit lapidis formatiua, vt efficiatur lapidi propria: & quia propria nomina huius virtutis non habemus, ideo per similia oportet declarare, quæ sit illa virtus. Dicamus igitur, qd, sicut in semine animalis, quod est superfluum nutrimenti, descendit à vasis seminarijs vis formatiua animalis, quæ format & efficit animal & est in semine per modum illum, quo artifex est in artificiato: quod facit per artem: sic est etiã in materia aptata lapidibus virtus formans, & efficiens lapides, & producens ad formam lapidis huius vel illius. Expressius autem hoc potest videri in gũmis quæ distillant ex arboribus: illas enim videmus esse humidum vehementer passum à siccco terrestri, et ideo coagulari à frigido quæ quando manet in arbore non distillante, vis arboris generat ea in

ligna, & folia, et fructus, per omnem aut eundem modum fit, quod cum materia sicca passi ab humido vnctuoso, vel materia humidi passi aptatur lapidi à sicco terrestri: et generatur in ipsa ex virtute stellarum & loci, sicut infrà ostẽdetur, virtus formatiua lapidum: sicut generatur in semine à testiculis, quãdo semen fuerit attractum ad vasa seminaria, & in vnaquaque materia secundum speciem, propria virtus. Et hoc est qd dixit Plato: quòd secundum merita materiæ infunduntur virtutes cœlestes, quæ res naturæ operantur. Sicut autem in physicis libris ostendimus, omnis virtus formans, & faciẽs aliquid ad formam speciei, habet instrumẽtum proprium, quo sua facit opera, & producit: ideo & hæc virtus in materia propria lapidũ existens, habet duo instrumẽta secundum naturæ diuersitatem: vnum, quidem est cali-

calidum humidi extractiuum, digestiuum, inducens coagulationem ad formam lapidis in terrestri, qd passum est ab humido vnctuoso: & hoc calidum dirigitur in opera, virtute formatiua, qnemadmodum dirigitur calidũ, quod digerit & transmutat semẽ animalis à virtute formatiua, quæ est in semine: aliter enim, absque dubio, illud calidum si esset excellens, incineraret materiam: aut si nõ esset sufficiens relinqueret eam indigestam, et ad formam lapidis incongruam. Alterum autem instrumentum est in materia humidi aquei, qd passum est à sicco terrestri, & hoc est frigidum humidi non tantum constrictiuum sicut in metallis fit, sed quod sit etiam humidi expressiuum, hoc enim vehementissimè indurat et coagulat. Et quia humidum omnino exprimit intantum quod non remanet in materia nisi secundum solam

cōtinuationē, ideo tales lapides nullo modo calido sicco possunt liquari. Et hoc est quod dicit Aristot. q̃ cristallus generatur ex aqua remoto vniuersaliter calido. Cuius signum, est quod operationes alchimistæ deficiūt in liquentibus sine alterius materiæ humidæ appositiōe. Patet etiā quare difficiles & imperfectæ præcipuè in lapidis factura plusquam in metallorū factura, sunt operationes alchimicorū. Et hoc ideo est, quia virtutem formatiuam non dant materiæ, sed ars incerta est ei: pro formatiua, & calidum vstiuum est eis pro instrumento, & hoc incertissimè operatur, virtus autem à cælo data, loco & materiæ, quæ formatiua vocatur, est certa, & materia instrumento, & instrumentum materiæ habet conuenienter proportionata: & ideo certissima est natura in operationibus suis. Est etiā et aliud notandū de isto

instru

instrumẽto, quoniam licet frigidit as nullo modo sit operãs ad vitã in his q̃ sunt animata, tamẽ operatur ad lapides, eò quòd mineralia proxima sunt elemẽtis, & elementa secundũ parum in ipsius materys transmutãtur, ꝓpter quod etiã in eis qualitates elementorũ remanẽt parũ alteratæ.

De forma substantiali lapidum. Cap. 5.

DE formis autẽ, quæ sunt substantiales lapidum, dubitare demẽtis esse videtur: quoniã visus certificat de his, q̃ coagulati sunt omnes, et materia, in ipsis ad speciem certã est determinata, Si enim essẽt dispositiones elemẽtorũ, tantùm secundũ qd̃ sunt, in transmutatione ad se inuicẽ, vel ad alia, sicut sunt nubes, et pluuiæ, et nix, absq̃ dubio non diu permanerẽt: sic nec ista, sed post modicũ resoluerentur ad elementa. Et nos omninò contrarium huius

videmus accidere in lapidum naturis. Amplius autem virtutes lapidum inuenimus, quæ non sunt alicuius elementi: sicut fugare venenum, pellere antraces, attrahere vel pellere ferrũ: de quibus, vt infra probabitur, communis est sententia omnium sapientũ, quod hæc virtus est sequela speciei, & formæ lapidis huius, vel istius. Constat igitur ex his, formas habere lapides & species determinatas: hæ autem formæ non sunt animæ, vt quibusdam visum est, antiquorũ: Quoniam, sicut in libro de anima ostendimus, & inprincipio physicorũ patuit: anima non operatur vnum tantum, sed multa quidem per se, & non secundum accidens: natura autem lapidis non operatur, nisi vnum: & quod operatur, de necessitate operatur, quod non facit anima. Adhuc autem primum opus animæ, est vita: hoc autem secundũ nullam sui differen-

rentiam inuenitur in lapide. Si enim alimento vteretur, oporteret ipsum poros, & vias habere, per quos alimẽtum mergeretur in ipsum. Et hoc falsum esse, ostendit apsa duricies eius, & compactio lapidum multorum, quæ non permittunt ipsum diuidi, & aperiri in alimẽti susceptione. Adhuc autẽ, si alimẽto vteretur, oporteret habere aliquã partem, quæ primò alimẽtum traheret, sicut sunt radices in plantis, & os in sentientibus: horum autem nihil videmus in lapidibus. Nec est conuenienter dictum, quòd lapidis anima sit oppressa à terrestreitate: & ideò nõ posse exercere vitam & sensum, sicut dixerunt multi physiologorum: quoniam secundum hoc deficeret natura in necessarijs nõdando lapidi organa, quibus suas necessarias explicaret operationes: lapides igitur animas non habent, sed alias formas substãtiales, virtutibus

cœlestibus & ꝓpriè elemetorum cõmistioni datas. Sunt autẽ hæ formæ, secundum plurimum innominatæ, sed tamen differentiæ earũ innitũtur diuersis nomnibus lapidũ: cum vocãtur Tophus, pumices, silices, marmor, saphirus, smaragdus, & huiusmodi, quæ cũ nobis occulta sunt, ideo propria diffinientia lapidum nõ habemus, nisi circumloquendo accipiendo accidentia, et signa loca diffinientium. Sed hæc scimus, cũ sint diuersitates corporis mobilis & trãsmutabilis simpliciter, et cõmistũ, qd lapis est de genere mistorũ. Cum aũt mistum diuidatur in mistũ tantũ, èt in mistum complexionatum: scimus lapidẽ esse in genere mistorum nõ complexionatorũ. Et tũc ex omnibus dictis cõgrãtes, dicimus lapidẽ esse mistum nõ cõplexionatũ virtute mineraliũ, ad formã coagulatũ. Ex qbus vlterius manifestũ est, lapidẽ magis

esse

esse homogeneæ naturæ, q̃ habẽtẽ vi-
tam: scilicet in ipso essẽtialiter sint
elemẽtorũ naturæ diuersæ: ꝓpter q̃
etiã de lapidibus sciẽtia, sciẽtiæ cõple-
xionatorũ est anteponẽda. Sunt aũt
multæ lapidum formæ, sicut in gene-
re marmoris porphiricũ, alabastrũ
et huiusmodi. Similiter autẽ est et in
alijs generibus lapidum, de q̃bus ꝓse-
qui non ꝑdest, q̃a formæ eorũ ex ac-
cidentibus corporis et duritiei mani-
festabuntur in ferius: hæc enim acci-
dentia sunt eis ꝓpria, & scitis ipsis,
natura eorũ est satis manifesta. De
fine aũt querendum nõ est, q̃a forma
in physicis est finis: et ideo tum nos
vnũquodq̃ scire existimem⁹, quãdo
cognoscim⁹ caussas eius essentiales &
ꝓprias, in communi iam esse, vniuer-
saliter scita lapidum natura. Verum
tamẽ q̃a locus generationis est prin-
cipiũ, sicut in ante habitis determi-
natũ est, et nos cũ his q̃ dicta sũt cog-
noscere de loco lapidũ generationis,

eò quòd locus aliqua caussa efficiens est lapidis, cui primum datur virtus formatiua lapidis.

De commemoratione locorum in quibus generatur lapides. Cap. 6.

FAciamus igitur mentionem locorum, in quibus aut semper, aut frequenter generantur lapides, et inquiramus de virtute locorum et differentijs eorum. Videmus autem quòd in ripis aquarum perpetuarum, multi inueniuntur lapides, et cognoscimus per hoc quia ripæ quarundam aquarum, sunt loca generantia lapides. Differunt autem huiusmodi ripæ, eò quòd quædam velocius, quædam tardius, lapides producunt. In quibusdam enim locis riparũ fluminis, qd dicitur Gion, lapides in spacio. 33. annorũ generantur: vt

vt testatur Auicēna, & quidam alij philosophorum. Non tamen omnis aqua, lapidum in ripis suis est generatiua: quoniam aqua terræ corruptæ paludosa potius corrūpit, quā generat lapides. Sicut videmus in quibusdam partibus, in quibus licet loca aquosa sint, non tamen vt multum generant lapides. Amplius autem montes inuenimus frequenter lapideos, ex quo cognoscimꝰ, quod in locis montuosis est locus generationis lapidū, montes tamē aliquando siue lapidibus inuenimus, sed illi, vt frequenter nec magni sunt, nec alijs sociati montibus, sed solitarij inuenuntur: ita quòd fortè vnus solus est, vel vt multum, duo, vel tres. Quotiescūque autem multi sibi montes associantur, tunc lapidei montes inueiuntur: & lapidei montes multi etiā aliquādo in terra plana solidæ superficiei: nec hoc fieri potest vbiqꝫ, & illa loca

sint

sunt lapidũ generatiua. Adhuc autẽ frequẽtissimè in aqs generãtur lapides, qd̃ etiã dici nõ potest, nisi qa ille sit locus generationis lapidum. Cuius signũ est, qa sunt quædã aquæ ex quibus generantur lapides quando funduntur sup ripas suas in qbus manẽt: & si sup aliũ locum infundãtur, non generãtur lapides ex eis. Expertum est enim in locis Pyrenæis esse loca q̃dam in qbus aquæ pluuiales cõuertũtur in lapides, q̃ si alibi fundãtur, remanẽt aquæ nõ transmutatæ. Similiter autẽ ligna iacẽtia in qbusdã aqs et maribus, cõuertuntur in lapides, et retinẽt figurã lignorum. Et aliquando natæ plãtæ in aqs, et maribus illis, ita sunt vicinæ lapidũ naturis, q̃ ad modicum exsiccatæ in aëre, lapidum formã assumunt. Et huius signum est lapis q̃ dicitur Corallus, q̃ absq̃ dubio de lignis generatur, et plãtis. Aliquando enim tempore nostro in mari dani-

dunico iuxta ciuitatē Lubecensem, inuentus est ramus magnus arboris, in quo erat nidus auiū, et aues paruæ in nido, et cōuersæ in lapides erāt paruos in nido, parū declinātes ad rubedinē: qd aliter esse nō potuit nisi quia pcellis vel vndis euulsa arbor, tēpore quo in ea fuit nidus, & aues in aquā ceciderunt, et postea p virtutem loci, in quo iacebat, in lapidem vniuersa conuersa sunt. Est autem fons in Gothia, de quo verissimè traditur, qd omnia q̄ merguntur in ipsum, in lapidem conuertit, in tantum, q̄ ad eum misit Imperator Frederic⁹ chirothecam sigillatam vt probaret veritatē, quæ cum p aliquot dies medietas corij, & medietas sigilli, mersa esset in fonte: medietas corij, et medetas sigilli, conuersa sunt in lapidē, altera medietate corio manente. Refertur & veraciter à fide dignis, qd guttæ q̄ ex impe-

impetu casus eiusdem fontis spargũtur super ripam fontis, conuertuntur in lapides, earum quantitatem habentes: cum tamen aqua quæ sic fluit non conuertatur in lapidem, sed fluit continuè. Videmus etiam oculis generari Cristallos in montibus altissimis, qui sunt perpetuarum niuium, quod iterum esse non potest, nisi per virtutem mineraliũ, quæ est in locis illis. Ex quibus omnibus videtur nõ posse certum aliquid tradi de loco generationis lapidum, cum nec in vno tantum elemẽto, sed in pluribus, nec etiam in vno tantum climate, sed in omnib. generẽtur. Et q̃ his mirabilius videtur, corporibus animaliũ generãtur, et in nubibus: quæ omnia loca, difficilè videtur valdè ad vnam materiam in communi reducere: cũ tamen hoc sit necessarium, eò quòd non dubitamus eiusmodi corporis misti secundum genus, etiam vnum

secun-

secundum genus esse, generatiuum. Oportet enim quod omnium generatorum, sit locus aliquis suæ generationis, extra quem corrumpuntur & destruuntur.

Redditur caussa quare quædam loca generant lapides & quædam non. Cap. 7.

VNam ergo virtutem in omnibus his locis inuestigare volentes, reuocemus ad memoriam ea, quæ in ante habitis libris sciētiæ naturalis determinata sunt: quod videlicet stellæ quantitate, & lumine, & situ, & motu, mouent, & & ordinant mundum, secundū omnem materiam, & locum generabilium, & corruptibilium. Virtus autem sic determinata stellis, infunditur loco generationis vnicuique rei, eo modo, quo in naturis locorum determi-

terminatum est.

Hæc enim virtus, & elemẽti et elemẽtati omnis, est ꝓductiua et generatiua. Et est ista virtus, locis ex tribus virtutibus cõgregata: quarũ vna est virtus motoris orbis moti. Secunda est virtus orbis moti cũ omnibus partibus suis, & figuris partium, quæ resultat ex situ partiũ diuersimodè se respicientium, ꝓpter multimodã motorum velocitatem, & tarditatẽ. Tertia autem est virtus elemẽtaris, quæ est calidum, frigidum, humidũ, & siccum, vel cõmistum ex his. Est autem prima harum virtutũ, vt forma dirigẽs, & formans omne qd̃ generatur, sicut virtus artis, ad materiam artificiati se habet. Et secũda est sicut operatio manus. Et tertia sicut operatio instrumẽti, quod manu mouetur, et dirigitur vsq̃ ad finẽ inceptũ ab artifice. Et ideo dicit Aristo. q̃ omne opus naturæ, est opus intelli-

telligentiæ: locus enim recipit has virtutes, sicut matrix recipit virtutem formatiuam embrionis. Hæc igitur virtus determinata, ad lapidũ generationem in materia terrestri, vel aquea est: in qua conueniunt omnia loca in quibus lapides generantur. Sicut enim in animalibus, quæ ex putrefactione generantur, infunditur virtus viuificatiua ex stellis: sic fit etiam in lapidum materia, quod infunditur per dictum modum virtus lapidũ formatiua. In quocunq; igitur loco terra vnctuosa per vaporem in se reflexum cõmiscetur, vel in quo terræ vires apprehendũt naturam aquæ, et trahũt ipsam ad siccitatem, & inclinant vehementur: ibi pro certo est locus generationis lapidum, propter quod terræ solidæ superficiei, ex qua vapor talis exspirare non potest, lapides moltos generant. In terra autem molli cærulenta

qua

quæ potius inficit aquam, quam apprehendit ipsam, in suis proprietatibus lapides generari non possunt. Et hæc est caussa, quare in ripis perpetuorum fluminum, multi generantur lapides: tales enim ripæ solidisisimæ sunt, claudentes in se vapores eleuatos. Sũt enim vaporosæ ripæ illæ eò q̃ calor ex reflectiõe sui luminis, super aquas excitatus, frigiditate aquæ repellit ad littus, & in partib⁹ terræ inuiscatus, terram aquæ cõmistam decoquit & indurat. Ex eadem verò caussa fundus fluuiorũ, taliũ lapidosus efficitur, eò quòd calor in littoribus, in terris sub aqua penetrat, & cum aqua replet vndique poros, quibus euaporare posset, simul commiscet & decoquit quod commistũ est in lapidibus, propter quam caussam talia loca lapidum sunt generatiua.

Est autem quarundam aquarum fluxus, per virtutes minerales fortis-

mus,

rias imbibuntur ipsis mineralibus, et ideo, & qua, & ea quæ sunt mersa in ipsis, cõuertũtur in lapides, citiùs & tardiùs, secundum quod confortatur & debilitatur virtus lapidum formatiua, et factiua. Caussa autem quare aqua diuisa iuxta ripã à fonte fusa, citiùs in lapidem cõuertitur, quàm ipsa aqua fluens à fonte, et flumine, vel mari, est: quia virtus illa, citiùs vincit paruũ et diuisum, quã multum indiuisum: sicut est in omni virtute aliquid conuertente: omnis enim talis virtus, citiùs conuertit ipsum paruũ, quàm magnum. Quòd autem eadem aqua in aliquo loco fusa, in lapidem nõ conuertatur, ideo fit, quia cùm est extra locum minerale euaporat & corrumpitur, sicut et omnis alia res corrumpitur, extra locum suæ generationis. Quòd autem aqua in se accipiat & imbuatur tali virtute, probatur per alia aquæ acci-

detia, sicut est sapor sulphuris, et auripigmenti, vel amoritudo. Hos enim sapores non contrahit aqua, nisi ex locis per quæ transit. Eodem enim modo fit, quod virtus mineralis cũ materia vaporosa lapidis, trahitur ab aqua; & aqua tota inficitur tali spiritu & vapore, & cũ vincere potest aqua, cõuertit eã in lapidẽ. Cuius tamen cõuertit magis terrestria, sicut ligna, & plantas, & animalium corpora, vel aliquod huiusmodi: eò quòd hæc aquæ immersa à tali virtute apprehenduntur, & trahuntur ad terrestrem naturam, lapidis materiæ cõuenientem, quam exsiccat, coagulat, & ad spiciem ducit vis mineralis, vaporabiliter in aqua diffusa. In montibus altissimis frigiditas est perpetua, quæ est excellens: cuius caussa patefacta est in libro metheororum, quæ frigiditas exprimẽdo humidũ, apprehendit aquam à nimbus con-

con-

congelatam, & inducit in ea proprietatem sicci, sicut est naturæ frigiditatis excellentis, & ex illo sicco coagulat glaciem in cristallum, vel alium lapidem perspicuũ. Et per hunc modum satis planum est, scire loca generationis lapidum, & cõuenientiam & differentiam eorundem.

De virtute loci qualiter operatur in natura lapidum. Capit. 8.

REmanet autem quoddam, quod declarat intellectũ eorum omniũ, q̃ dicta sunt. Et est hoc quod determinemus qualiter virtus vnius apprehendit substantiam alterius, & ipsam ad se cõuertit. Hoc autẽ scitur ex his, quæ diximus de elemẽtorum adinuicem trãsmutatione. Cùm enim terra ad se conuertit aquam, primò virtutes terræ intrant substantiam & alterant,

eam, & aquæ quasi dominantes tenet eam, & tunc incipit aqua stare & terminari, & tamen adhuc perspicuitatem non amittit, et tunc deinde corrumpitur, & trāsit in terram, & accipit terræ qualitates quæ sunt opacum siccum. Similiter est etiam de alijs elementis transmutatis ad alia. Omninò enim est simile de virtutibus mistorū, sicut patet in succo plantarum & cibo animaliū. In his enim virtutes animatorum primo alterant, & postea quasi apprehensam tenent materiam, & postea conuertunt in partem corporis quod nutritur. Et per omnem eundem modum est de virtute lapidificatiua, cū diffunditur in aliquo loco, siue sit aqua, siue terra, materiam quam tāgit primo alterat, & postea dominans eiusdem, tenet eā, et postquam tenuerit et vicerit, conuertit eam in lapidem. Fit autem hæc operatio tribus modis in

in genere, licèt in numero modi eius sunt infiniti. Quorum vnus est, quòd virtus apprehendens materiam alterat ipsam solum secũdum qualitates actiuam & passiuam, quibus operatur in ea, & hæc est virtus debilis. Secundo autem modo fit, quod alterat eam, tam secũdum qualitates, q̃ etiam secundum proximos effectus illarum qualitatũ, qui sunt duricies & mollicies, ita quod diaphãitas et opacitas à materia non remouentur: & hæc est virtus fortior, & hoc modo generantur lapides diaphani. Tertiò autẽ modo fit, quòd totam materiam apprehendit, tam secundũ proximos effectus, quàm etiam secundum cõsequentes, & tunc qualitates induit & duriciem, & molliciem, & colorem illius materiæ proprium permutat. Et isto modo etiam ex aqua aliquãdo generantur lapides nõ diaphani, vel non ad plenum diaphani,

sicut est calcedonius, et ille q̃ dicitur lapis buffonis, & alij quidẽ lapides. Sunt autem in omnibus his modis gradus multi, de quibus inferiùs mẽtio habebietur, cùm de lapidibus p̃tiosis agetur. Huius autem exemplum est, quod aliquãdo vis terrestris quæ operatur frigido humidum comprimente, & sicco, sic operatur in aquã, quòd solum in ea remanet virtute huiusmodi frigidi & virtute huiusmodi sicci. Et tunc loca in tali aqua exsiccantur vehementer & infrigidantur, & tales aquas quæ virtute et nõ actu habent qualitates diuersorum elementorũ, supra modum student facere alchimici, vt p̃ eas exsiccent, et coagulent hoc, q̃ volũt transmutare: propter hanc caussam habẽt libros de septem aquis conscriptos. Aliquando autem vis terrea apprehendit aquam, ita quòd frigidum iam exprimit humidum, & siccum termi-

terminat materiam in seipsa manẽte aquæ transparentia. Peruietas enim aquæ non conuenit eidem, inquantum est frigidum vel humidũ, vel vtramque habens qulitatem; sed inquantum conuenit cum cœlesti corpore: & ideo conuenit substantiæ aquæ ante qualitates actiuas, & passiuas secundum naturam: eò quòd communior est elementis quam aliqua qualitatum actiuarum et passiuarum. Et cùm sic operatur terræ frigiditas & siccitas, inducentur necessario proximi effectus earum in aquam: quæ sunt duricies & coagulatio, & tunc fit lapis peruius. Aliquãdo autem vincit amplius inducendo substantiam aquæ ad opacitatem & naturam terræ. Et tunc ex aqua fit lapis opacus et fortè nigerrimus, sicut sunt lapilli quidam abundanter in ripis fluuiorum inuenti, qui tamen aliquando ex materia terrestri generantur, sicut inferiùs ostẽdemus. Si-

Sicut autem diximus de terra, sic intelligendum est fieri de qualitatibus omnium elementorum, & adijciendum quod virtus elementi sit materialis, & virtus cœlestis instrumentalis, & formalis sit virtus motoris, & quod ex omnibus resultat, est virtus infusa materiæ & loco lapidum, sicut satis in antehabitis dictum est.

De caussis ergo ex quibus lapidum generatio in communi cognoscitur, satis hoc modo sit determinatum.

IN

IN TRACTATVM SECVNDVM PRIMI DE MIneralibus, & rebus metallicis, qui est de accidentibus lapidum.

PRAEFATIO.

NVnc autem de his quæ per se lapidibus accidũt, est dicendum. Accidentia autem quæ primitus accidũt lapidib. in cõmuni sunt multa, primũ tamẽ inter ea est cõmistio materiæ. Dicamus, q̃ si materia est sicca, vehementer tunc ipsa non bene erit commiscibilis, & tunc aut locus erit porosus non solidus aut solidus. Si non est porosus sed solidus, generatur valde lapis vnus sabulosus, quando sic capitur proferẽs minucias sabulosas, qui diuersificatur secundum

quantitatē siccitatis, & caloris ipsum coagulantis, quia aliquādo forte confricatur in sabulum, quando caliditas multa exsiccauit. Et si locus est valdè porosus, per qem vbiq; egreditur calor coquens terram vnctuosam, tunc calor ille diuidit materiam illam in parua, & decoquit eam in sabulum minutū. Et si fuerit materia viscosa valdè, tunc diuisa redigit in paruos lapillos diuersārū quantitatum qui durissimi sunt, et diuersorum colorum, propter materiæ diuersitatem. Lapides autem q̄ quando secantur, optimè planantur, & puluis q̄ abraditur est minutissimus: sunt ex materia optimè commista, in qua primò operatum est humidū, faciens fluere quamlibet partem sicci ad quamlibet, & postea apprehensum humidum est exsiccatum, & ideo lapis talis benè est cōmistus. Est enim subtile et humidū bene cōmiscibile

cibile cùm sit penetratiuũ partiũ & partis partiũ: sicut dictũ est in secũdo perigeneos. Præ omnib. tamẽ et hi lapides benè commisti sunt, qui vaporabiliter miscentur, & illi præ omnibus poliuntur benè & splendidi efficiuntur, eò quòd substãtia vaporis iam vergit ad subtilitatem aëris & humiditatem: & hæc duo sunt subtiliora & magis se inuicem penetrãtia forma aëris, quam in forma aquæ et terræ. Ex eisdem autem causis est compactio & continuitas bona & his opposita. Quorumcunq; enim materiæ optimè comistæ sunt, nisi calidũ decoquẽs exsiccet humidum, horũ est optima continuitas et compactio fortis. Huius autem signum est in operibus artis quæ naturam mutãt. Hi enim qui lateres faciunt, primo quidem cum terra commiscent aliqua quæ cohærere faciunt partes, sicut sunt stercus equi & aliquod

huiusmodi et facta materia glutinosa, student hæc optimè commiscere, & quātò melius hæc commista sunt, tantò planiores & compactiores fiūt lapides. Idem autem faciunt figuli qui nō quamcunque terram, sed tenacem quæ glis vocatur, in materiā sumunt cùm de luto fingere volunt, commiscent autem optimè antequā fingant, & tunc residere permittunt ad tempus in ea humidum, & superfluum humidū ad solem extrahunt, & deinde coagulant vasa ad ignem digestione, quæ vocatur optesis. Oportet igitur & naturam hunc habere modum in commistione lapidum. Terra ergo primò penetratur humido aut corporali, aut spirituali, et deinde aut ab ea separatur humidum superfluum, & postea tempore longo inuiscatur in ea humidum continuans, & per calorem opteticum extrahi non potest, hæc materia per talem dige-

digeſtionem conuertitur in lapidem. Et ſi inueniatur terra aliquando nõ complete conglutinoſe iuxta lapides illos, ſcimus quia talis materia ſatis eſt paſſa, & ideo indigeſta remanſit. Lapidũ autem genera quæ ex aqua fiunt, quæ paſſa eſt à terreſtri ſicco frigido, optimè cõpacta ſunt et quaſi polita eſſe videtur, propter hoc quod aqua eſt de numero politorum, & eius q̃libet pars in quãlibet fluit, & in tali continuitate coagulatur et congelatur in lapidem. Hoc modò dictũ ſit de lapidum commiſtione.

De his quæ bene & male commiſta ſunt. Capit. I.

MOdus autem quo determinatur de coloribus lapidũ, ſumẽdus eſt ex libro de ſenſu & ſenſato, cuius nos ſcientiam infrà trademus tempore oportuno &

ideo quæ hîc ſupponimus ibi erũt manifeſta. Supponitur igitur hîc, quòd omne quod eſt perſpicuum in quocũque genere corporum, eſt cauſſa ex multis partibus perſpicuorum corporum, quæ veniunt in compoſitionem corporis, quod eſt perſpicuũ. Adhuc autem album cauſſatur, ex multis perſpicuis in altera re determinatis. Nigrum autem ex partibus opaci corporis, opprimẽtibus partes perſpicuas quæ ſunt in eodem corpore. Medij autem cauſſantur ex compoſitione horum per tres vias, ſicut in ſcientia de ſenſibilium generatione tradetur. Dicamus igitur quod omnes lapides perſpicui cauſſantur ex multa materia aëris & aquæ, quæ terreſtri apprehendente materia, eſt congelata et cõgregata, et ſi illa quidẽ perſpicuitas non eſt coloris alicuius, ſed remanet perſpicuitas aëris vel aquæ, tunc ſignũ habet q̃ ſola frigiditas

ditas excellens apprehendit materiam; et hæc est, sicut p spicuitas cristalli et berilli, adamātis, et lapidis q vocatur Yris: sed differētiā habēt in perspicuitate et natura aquea, quoniā Cristallus non solùm materiam aquæ hagere videtur, sed aqueitatem declinantem in aëreitatem, propter quod maximè perspicuus est, & ad claritatem declinans. Berillus autē magis ad aquam declinat, vnde cum voluitur, quasi aquæ gutta magna manare videntur. Adamas autem magis habet aqueitatem tractā ad siccum terrestre, propter quod obscurior est & durissimus, ita quod collidat alia metalla, præter calibem durissimum, eò quòd calybs etiam est aqueitatis & terrestreitatis siccissimæ. Et ideo fit etiam quod adamas cum fuerit acuti angeli scindit et incidit omne ferrū, et penetrat in scindēdo omne metallū. Yris aūt fit ex aqua

quasi

quasi iam rorante, quæ partim vapore, partim ex rore resoluto congelatur. Et ideo etiam in sole positus colores Yridis depingit in opposito pariete. Similes autem his lapides ex silibus fiunt materijs. Iuxta enim ripas fluuiorum frequentissimæ inueniuntur lapides obscurè perspicuitatis secundum magis & minus, quorum color non caussatur nisi ex perspicuo aut ei cõposito aut cõmisto cum terrestri obscuro in parte vel in toto, & horum colorum, quia facile est ex dictis scire caussam pertranseo. Niger autem color in lapidibus frequentissimè caussatur ex terrestri cõbusto, propter quod etiam vt frequenter lapides nigri durissimi sunt et magis polibiles quã secabiles sunt. Hic enim color non caussatur nisi ex priuatione perspicui in commistione, sicut patebit cùm de scientia colorum tractabitur. Medij autem colores

sint

ſunt rubeus in genere viridis, et flauus, & differētiæ ipſorū. Et ſicut dicetur in libro de ſenſibilibus, rubeus erit quando ſuper perſpicuum luminoſum infunditur fumus tenuis ſuccenſus. Et iſte inuenitur in quibuſdā lapidipus q̄ vocātur Hyacinthi aquatici, & in tribus generibus carbunculorum, propter quod ab Ariſtot. omnes illi calidi ſecundum naturam eſſe dicuntur. Differunt autem in rubore, quoniā ſi fuerit perſpicuitas multa, & fumus ſuperfuſus valde tenuis & lucidus eſt color eius, qui vocatur Palacius ſiue Palacium. Si autem fuerit perſpicuitas multa & fumus quaſi igneus accenſus ſpiſſus, tunc eſt color eius qui verè dicitur carbunculus, et ideo ille qui verè ſpeciē ſuam attingit, lucet in tenebris ſicut noctiluca, & maximè quando ſuperfunditur aqua clara & limpida. Si autem fuerit perſpicuitas aliquātulum

ſpiſſa

spissa & fumus supernatans fuerit obscurior aliquantulum, erit color eius quem vocat granatum, eò quòd ad modum grani maligranati colorat tur; & hos omnes tres, vocat Aristote. carbunculos, & nobiliorem & sicciorem, inter hos dicit esse granatum, cum tamen minoris sit pretij apud exclusores & artifices. Ille autē qui à quibusdā hyacinthus aquaticus vocatur, colorem habet q̄ componitur ex aquatico perspicuo, limpido, et nō aereo, & superfusum habet fumum aquaticum succensum, sicut est in nube cæli, & non in aurora. Eodem autem modo inuenimus colores lapidum perspicuorum, qui sunt flaui coloris. Si enim lapis sit perspicuæ substantiæ, & valdè claræ, & immistum habeat subtile terrestre valdè combustum, tunc erit color saphyri clarissimi, & habebit differentias colorum, secundum quod illud perspi-

cuum

euum cum illo terrestri subtili combusto, fuerit clarius et obscurius. Flauus enim clarus, & purus color, absque dubio caussatur ex multo perspicuo, quoniã visus penetrat in ipsum: ita quod lux non obuiat visui, nec aliquod luminosum. Si autem cum tali combusto vaporoso terrestri, sit perspicuum aqueum aliquãtulum spissum, tũc resultat color hyacinthi, qui satis minus clarus est quam color saphyri nobilis. Color autem scintillans & cæruleus, caussatur ex lucido perspicuo, qd superducitur tenui et modico vapore aqueo incenso, & hic est color veridis, qui Topasion vocatur; & in quocunque lapide inueniuntur venæ aurei splendoris, sicut in chrysopaso & chrysolito, color illarum venarum ex eadem caussa generatur. Sunt autem multi lapides perspicui qui sunt virides, sicut smaragdus & chrysolitus, & lapis qui

voca

vocatur prama, licèt diuersa veritas sit in eis: omnium autem horum colores ex vna & eadem caussa generantur: fit enim ex perspicuo aqueo cum terrestri fortiter adusto, & secundum hoc quod est clarius vel minus clarus, fit etiam illa viriditas clarior & minus clara. Huius autē signū est in vitro, qd ex commistione fit plumbi: hoc enim est viride valdè & efficitur tantò purius, quantò sæpius et magis comburitur. In combustione enim iterata depuratur per spicuum, & subtiliatur, et aqueæ naturæ magis infunditur claritas luminis ignei, & ideo clarificatur. Color autē medius, qui quasi fuluus est & cæruleus, sicut est in lapide qui vocatur corneola, caussatur ex pspicuo terminato, quod spisso fumoso aqueo, similiter & terrestri succenso superinfusum est. Et isti sunt ferè omnes colores qui in lapidibus preciosis inueniuntur.

niuntur. Post eum qui est onychini & niueum scintillantem, quo dicitur colorari lapis, qui dicitur orphanus. Componitur enim lapis onix, siue onichinus, ex substātia quæ est duplicis coloris, & inuenitur aliquando ex pluribus coloribus quàm duobus, vt frequēter autem componitur ex duplici colore, quorum vnus supernatat alio. Inferior quidē est sicut carneus, qui est ex terrestri valde fumoso vaporabiliter commisto. Superior autem est subpallidus, aliquātulum fuscus, & hic caussatur ex victoria perspicui, super opacum in cōmistis partibus, ita tamen quod opacum, sit alterans album. Et talis substātia est, quando aqueum commistum terreo subtili pauco, vaporat, & euaporando coagulatur in lapidem. Inueniuntur autem onichini, valde rubeas habentes vias & albas valde, quorum colorum, non est difficilè inue-

nire caussas, ex prædictis. Niueus autem scintillas absque dubio caussatur ex hoc, quod ipse commistus est ex pspicuo corpore quasi firmato; omnis enim perspicui puluis inuenitur albissimus, & cum continuatur puluis, resultat corpus album micans, sicut margarita: quod contingit ex reuerberatione luminis, ad superficies partium politarum; propter qd lapis dicitur aliquantulum lucere in tenebris, sicut noctiluca. In die enim tegitur lux quæ incorporata diaphano in lapide ppter maius lumen, sed in nocte lucet, & ideo in die lapis ille albus videtur sicut noctiluca. Horũ autem omnium perfecta ratio, tradi habet in scientia de sensibilium generatione. Inuenitur autem lapis multorum valdè colorum, propter quod etiam panthera vocatur: cuius omnes colores caussantur ex diuersis sub-

substantijs, ex quibus componuntur partes; eadem enim ratio est in toto & in parte, quò ad corporis tinctuam. Tanta igitur, & tot, ad scientiam colorum qui inueniuntur in lapidibus pretiosis, dicta sunt. Amethistus autem sequitur rubinum in perspicuo obscuro. Et calcedonius sequitur berillum, in substantia quasi perspicua lutea, & feculenta, sicut plumbum imitatur argentum.

De coloribus lapidum perspicuorum non terminatorum & non pretiosorũ. Capit. 3.

LApides autem hi qui perspicuè & non terminatè inueniuntur, substantiæ multorum valdè sunt colorum.

Et

& sunt quatuor generum, vt in communi sit dicere, silices videlicet thophi, & quadrum, & marmor. In omnibus his generibus inueniuntur colores multi, niger videlicet, glaucus virens aliquantulum, & albus. Extra genus autem marmorum, vix rubeus magnus lapis, sed paruuli rubei inueniuntur, præcipuè in marmorum generibus. Et de omnibus generibus colorum, eadē est ratio quæ in præcedentibus dicta est, sed hoc accidit generibus marmorum, quod abstractè ab eis partes micant aliquātulum. sicut metallis mistæ sunt. Et hoc contingit hac de caussa, quòd in substantia eorū commistum ingreditur perspicuū, cuius superficies quādo est inspissata in partibus fulget vel micat. Et hæc vna caussarū est quare est nobilius genus marmorum cæteris generibus lapidum. Niger autem frequenter in tali genere lapidū caus-

caussatur ex terrestri fuliginoso com
misto coagulato. Albus autem ex
terrestri subtilissimo quod commistũ
est aqueo multo, hoc enim albescit de
coctum, sicut facit terrestre in caseo
& lacte. Glaucus autem caussatur,
ex terrestri opaco, qd alterauit mo-
dicum album, quod ex terrestri sub-
tili & aqueo multo coagulari cæpit.
Virens autem in omni genere caussa
tur ex multo aqueo, vaporibus simul
irrorantibus in misto & sic coagula-
to. Quadrũ autẽ genus est, habẽs plu
res vel oẽs has mistioines partibus, p-
pter multi gẽis materias in loco illo,
congregatas. Tosi autem frequenter
aut terrei sunt coloris, aut albi, sicut
pumices. Hoc enim genus lapidis ex
terra in qua spumat aqua eidẽ terræ
commista, generatur; et ideo cum ca-
lido coagulatum est, digestione quæ
optesis vocatur, spongiosum & leue
inuenitur. Pumex autẽ fit ex aqua
D mag-

magna, cuius spuma vehemēter passa est à terrestri sibi ꝑmisto, & ideo est albus propter spumæ talis albedinem. In generibus autem marmorū album quod vocatur alabastrum, absque omni ambiguitate componitur ex multo perspicuo, quod est alteratum & passum vehementer à terrestri subtili; & sic resultat in eo color nobilissimus micans; hoc autem quod vocatur porfiriticum marmor, habet colorem obscuræ carnis, cum albis guttulis; & nos iam diximus caussam talis coloris. Silices verò vt plurimum sunt fusci coloris, cuius etiam caussa est sufficiēter asignata. Sufficiat ergo de coloribus lapidum hoc, quod nunc dictum est.

De caussa duritiei diuersæ quæ est in lapidibus. Capit. 4.

Dice-

Dicemus cõsequẽter de diuersitate duritiei, quæ multarum diuersitatũ inueniũtur in lapidib⁹. Omnia enim genera lapidũ p̃tiosorũ adeo sũt dura, quòd nec limâ aliq̃d ab eis tollitur, q̃ collisi ad se fortitre, vt ad calibem induratam emittunt ignem. Econtra verò, ferè omne genus tosi ita inuenitur parum habens de duricie, quòd modico instrumento scisibile est, lapides autem quidam albi, q̃ vulgariter creta vocantur, & quidam etiam molliores & albiores inueniuntur, minus habentes de duritie in genere lapidum. Omne autem genus silicis durissimum est, & post hæc marmora in genere suo. Quadrum autem medium est in duritie lapidum, & tamen in illo inuenitur maior, & minor durities, sed hoc accidit cõmuniter lapidibus durioribus, q̃ diu iacẽtes in aëre tempore frigoris, postea ad solem

scinduntur in multas partes. Econtrariò autē qui sunt minus duri nisi sint malè cōmisti in quasi modum calcis combusti, optesi coagulante quanto diutius in aëre iacent in edificijs meliores efficiuntur, & duriores, & non scinduntur ex frigore. Physici autem est assignare caussam horum accidentium ex materia & efficiente, quemadmodum in alijs dictum est. Dicamꝰ igitur q̃ caussa generalis duriciei est siccitas. Cum enim durū sit habens potentiam naturalem ad resistendum tangenti: & molle eius naturæ habeat impotentiam, non potest caussari nisi ex sicco, quod in seipso stat non cedens ad alterum. Siccitas autem ex duobus caussatur in natura lapidum, sicut superius patuit. Aut enim est ex hoc, quod ex terrestri materia calidum epotauit humidum, & ideo remansit terræ induratum. Aut est ex hoc quod sic

cita

citas frigidissima, vehementer appre hendit humidum perspicuum, & ipsum ad sui ꝓprietatem conuerterdo expressit humidum, materiam vehe menter comprimendo, & indurauit & execellenter compegit, sicut est in lapidibus perspicuis, propter quod durissimi sunt & collisi etiam ignem emittunt, & nõ sustinent limam: sed oportet quod quasi lapsando & confricãdo polliantur. In ceteris autem lapidibus ex materia terræ factis, caussa duriciei maioris non est, nisi maior ariditas, quæ caussata ex calido fortiori vel minus forti, ex parte efficientis, & ex humido facilius, & minus faciliter à materia separabili, quantum est de parte materiæ; vnctuosum enim valdè humidum, de facili contenuatur; & omnino aqueũ de facili vaporat, propter quod lapides qui sunt vt creta, vel molliores q̃ creta, valdè albi sunt, & tincturam

albam relinquūt in his q̄ tangunt, ꝑ
certò humido valdè euaporabili cō-
misti sunt, & calido excellenti vltra
coagulationis mensuram combusti
sunt, & iam calcinari inceperunt,
propter quod in muris non remanēt:
quia sicco calcinato exterius semper
sunt asperi, et hoc recedens in cemen
ti tenacitatem, relinquit aliam par-
tem lapidis cemento non conglutina-
tam; & ideo cadunt de muris lapi-
des isti, & murus de ipsis post modi-
cum, dum efficitur, sicut materia.
Silices autem durissim sunt, eò quòd
humidum eorum non separabile à
materia multum est epotatum, &
vehementi ariditate terrestri est in-
duratum. Et ideo etiam illi cemen-
tum non benè accipiunt, eò quòd po-
ris eorum constrictis non imbibitur,
propter quod in architectonicis la-
thomi his raro vtūtur, et dicūt quòd
isti lapides scindunt muros. Marmo
rum

rum autem genera optimè commista sunt, & vehementer decocta, & ideo dura sunt & eorum muris apta. Sed quadri lapides plus ceteris conueniunt ædificijs, & quando vehementer duri sunt, tunc siccitas est eorũ magna, & paruum humidum continuas partes, quòd quando frigore congelatur relinquit exteriores partes, et fugit ad interiores, & est tale humidũ non benè partibus incorporatum & ideo de facili mouetur ad interiora et exteriora: propter quod postquam ipsum frigus comprimens mobile fecit epotatur à proximo calido solis et tunc in diuersa diuiditur lapis. Econtrario, autẽ lapides aliquãtulũ humidi, humido benè mẽbris lapidis inuiscato, in aëre vehemẽter exsiccantur, & ideo duriores & meliores in edificijs per longitudinem temporis efficiuntur In tofis autem

caussa molliciei est, humidum non vehementer extractum, nec terreo excellenter commistum, et ideo mollis, est tofus, & ad ignem positus nõ coquitur vt later, sed formatur in cinerem terrestrem. Hæc igitur de duricie lapidum dicta sunt, ex his enim & aliæ diuersitates de facili possunt cognosci.

De dolobilitate & indolobilitate lapidum. Capit. 5

EXistis iã patere potest dolabilitatis et indolabilitatis caussa. Lapides enim excellenter duri dolabiles non sunt, sed cõminuibiles in parua, & quando ordinatos non habent poros, non scinduntur ad regulam. Sicut enim in lignis contingit nodositas ex diuerso fluxu sicci, ex quo ligni generatur corpus, ita con

tingit

tingit ex diuersa commistione in lapidibus materiæ confusione, & nodositas illa facit quod lapis inordinatè frangatur & non ad regulam: durissimi tamen & siccissimi lapides siue nodosi sint siue non, comminuibiles sunt magis quã dolabiles, eò quòd constrictione aut optesi constricti & districti sint pori in illis, ita quod in diuersa dematur scissura & diuisio ipsorum. Quicunque autem non vltra temperamẽtum lapidis sunt cõstricti vel indurati, dolabiles benè sunt & secabiles ad regulam, licet non possint secari vt ligna, sed potius per partes minutatim extractas, reliquo corpore lapidis simul manente. Iste igitur est modus dolabilitatis et indolabilitatis lapidis. Hoc etiã ostẽdunt ipsa artis lathomorum instrumenta, lathomi enim lapides dolabiles secant ad regulam, secundum totam superficiem lapidis. Indolabiles

qui comminuibiles sunt non in tota superficiè, dolātur, sed sufficit quod plures anguli non planè sed asperè superficiei pertingāt ad liniam, sicut dicuntur facere lathomi Lesbij, eò q̄ in in Lesbia insula non nisi lapides comminuibiles inueniuntur.

De caussa porositatis & cōpactionis lapidum, & grauitatis & leuitatis eorundem. Cap. 7.

IVxta hunc modum etiam determinatur de caussa porositatis lapidum, et caussa compactionis eorūdem. Inueniuntur enim lapides quidam tantæ porositatis quod natant super aquam sicut lapides quos eijcit vulcanus, & pumices quidam

com

compactiſsimi inueniuntur ſicut lapides pretioſi & mormorum genera quidam autem quaſi medij inueniuntur inter hæc. Et cauſſa quidem poroſitatis nõ eſt alia niſi quia humidum nõ totum commiſtum fuit cum terreſtri, ſed in diuerſis partibus eius ſtetit, ſicut in vaſe quod cum epotatum fuit optesi remanſerunt foraminiſta, et factus eſt lapis poroſus, propter incluſum aërem in foraminibus illis natans ſuper aquam. Compactio autem præcipuè facta partium eſt ab humido vndique penetrante lapidis materiam, propter quod quamlibet partem eius fluere facit ad quamlibet partem, & ideo compactus factus eſt lapis, hoc aũt humidum eſt corporale et aqueũ. ſpiritale aut aëreum. Et quia aëreum ſubtilius eſt quam aqueum, ideo compactioris ſubſtantiæ ſunt lapides ex vaporibus commiſti, quam ex

alia substantia aquea vel terrea. De caussa autē grauitatis aut leuitatis lapidum, superfluum est hic intendere, cum de hoc in cælo & mundo sufficiēter sit pertractatum, vbi ostēsum est, quare lapides leuiores sub aqua merguntur, cum ligna grauiora super enatant aquis. Hæc igitur in communi de lapidibus dicta sunt.

De caussa multitudinis paruorum lapidum iuxta litora, & de ordine laterum qui aliquādo in litoribus quasi artificialiter positi inueniuntur. Cap. 8.

PRæter omnia iam dicta, accidit aliquando iuxta ripas fluuiorum & marium, inueniri multitudinem magnam paruorum

rum lapidum colligatorum quasi cemento fortissimo, ac si de muro aliquo sumti sint, propter quod etiam putāt quidam opera antiquorum fuisse ibi & destructa per aquam. Et quod mirabilius est per totam longitudinē litoris inuenitur aliquādo ordo lateum, ac si artificialiter ibi positi sint, cum tamen hoc non videatur esse opus artis, eò quòd valdè tenue est, non habens modū muri alicuius, sed tantum later iuxta laterem, sic nihil supra se vel infra se de lateribus. Dico autem quod caussa primo inter ista duo videlicet qd lapides parui quasi cemento inueniuntur conglutinati, est quod primo coagulati fuerunt illi scilices diuersi, et fuit in loco illo materia ad modum calcis adusta per optesim, cui postea influens aqua commiscuit eam, & lapides per eandem iterato decocti, conglutinati sunt. Est autem durissimum

mum illud cementum, qa quotiescunque decoquitur optesi siccum terrestre calcinatur, & iterato optesi supra modum durum efficitur, quasi inconsumtibile per ignem. Hoc autem in operibus probatur artis, vbi testa contrita & calcinata et iterum humido commista in testam formata & optesi coagulata durissima efficitur, et inconsumtibilis ab igne, ꝓpter quod taliter facta vasa quærunt artifices cum fundunt metalla. Non est autem caussa alia quare lateres ab arte tantum etiam non à natura fieri dicantur. Si enim lutum tenax in terra commisceatur & calido postea incluso in terra de coquitur, later melior fit in terra per naturam quã per artem, & hoc maximè iuxta litora marium & ripas fluuiorum fieri potest: eò quòd illa loca humida frequenter miscentur, & radijs solis calesiũt, et solda sunt ad cõtinen dũ

intra

tra calorē ne euaporet. In talib⁹ etiā solis locis huiusmodi impressio inuenitur. Nō enim esset ratio quare ars vnum laterem poneret iuxta alium secundū vnius lineæ ordinem tantū nihil amplius edificando.

De quibusdam lapidibus habentibus intus & extra effigies animalium. Cap. 9.

ADmirabile omnibus videtur quod aliquando lapides inueniuntur intra et extra habētes effigies animaliū. Extra enim habent lineamēta, & quādo fanguntur inueniuntur in eis figuræ intestinorū. Et huius caussam dicit Auicenna esse quod animalia secundum se, tota aliquando mutantur in lapides & præcipuè in lapides salsos. Dicit enim quod sicut terra & aqua sunt materia lapidum, ita etiam materia

lapidum

lapidum sunt animalia, quæ cum in locis, in quibus vis spirat lapidificatiua, transeunt ad elementa et apprehenduntur a qualitatum proprietatibus, quæ sunt in illis locis, & mutantur elementa quæ sunt in corporibus talium animalium in dominans elementum terrestrò videlicet commistum cum aqueo, & tunc virtus mineralis cõuertit ipsum in lapidem & retinent figuras suas, membra intus & extra: sicut prius, sunt autem huiusmodi lapides salsi nõ duri frequenter, quia oportet virtutem esse fortẽ qua sic transmutat corpora animalium, & hoc comburit aliquantulum terrestre in humido & sic generat salis saporem. Hoc autem testatur fabula Gorgonis, quæ ad se respicientes dicitur conuertisse in lapides. Gergon virtutem fortem mineralium vocauerunt, respectum autem

tem ad eam vocant dispositionem humorum corporum ad virtutem lapidificatiuam. Hæc igitur sunt quæ de lapidibus in communi videbantur dicenda.

Primi libri de mineralibus & rebus metallicis,

FINIS.

Liber

LIBER SECVNDVS QVI EST DE LAPIDIBVS *pretiosis,*

De caussis virtutum lapidũ pretiosorum & redurgutione dicentium in lapidibus non esse virtutes.

Cap. 1. libri secundi.

COnsiderationem autem facientes de lapidibus pretiosis, non loquemur de caussa coloris eorum. Neque de passibilitate eorũ velduritie velaliquohuiusmodi, eò q̃ de omnib⁹ his in superiori libroexpeditum est, quantũ sufficit ad hanc intentionem: sed tria sunt quæ potissimè sunt inuestiganda, virtutis eorũ caussa videlicet, & descriptio eorum sigillatim, & sigilla quæ inueniuntur

in

in quibusdam eorum de picta. His tribus habitis non quærimus amplius physice scire de lapidum natura. Caussa aũt virtutis lapidũ occulta est valdè: et varia in ea sensisse videtur multi physiologorum. Multi etiã dubitare videntur, an insit lapidibus virtus aliqua de his quæ videntur esse in eis, sicut curare antraces, fugare venena, conciliare corda hominũ, facere victorias, & huiusmodi asserentes, nihil inesse composito nisi ex compositione & compositis. Operatio enim talis, qualis dicitur inesse lapidibus non caussatur ex componentibus eosdem. Ex illis enim non conuenit eis nisi calidum & humidum & durum & passibile esse, & huiusmodi, quæ in accidentibus determinata sunt. Amplius autem cum nobiliora sint animata quam lapides, deberent, vt inquiunt potius habere virtutes quæ lapidibus attribuun-

tur

tur quam lapides. His igitur & huusmodi rationibus vtuntur, qui nullas concedunt lapides, virtutes habere. Huius autem contrarium expertum est sæpissimè, quoniam Magnetem videmus ferrum attrahere, & Adamantē illam virtutem in Magnete restringere. Adhuc autem expertū est Saphiros aliquos antraces fugare, & vnum tale vidimus oculis nostris, hoc etiam ab omnibus vulgatum est, & non potest esse quin in toto vel in parte sit verum, quod ab omnibus communiter est dictum. Fuerunt autem aliqui q etiam virtutes speciales lapidibus dabant, & hoc ab anima lapidum esse dicebant, et sunt quidam pythagoricorum; hi enim dicunt solius animæ esse hoc, & non in vna materia tantum sed ab vna extendi in aliamp operationes animales, sicut homo ad intelligibilia extendit inlellectum etiam imaginationē

ad

ad imaginabilia. Et hoc modo dicũt animam vnius hominis, vel alterius animalis egredi in alterum, & fascinare ipsum & impedire operationes ipsius, propter quod præcipiunt in operationibus cauere & declinare oculum fascinantem. Et hoc etiam modo dicunt quidam augeres impedimentum & profectum operationum fieri visu & auditu auium quarundam, vel aliarum bestiarum. Isti ergo tales dant animas lapidibus & ipsas extẽdi ad naturas quæ lapidibus attribuuntur. Schola antẽ Pythagoricorum quam in multis secutus est Democritus, qui lapides animas habere dixit, omnia plena dijs esse dogmatizat, sicut in carminibus suis postea cecinit. Orpheus enim dicebat deos virtutes diuinas in rebus diffusas, Deum etiam nihil aliud esse, nisi illud quod res format in omnibus rebus diffusum. In lapidibus ergo dice-

bat

bat partem diuinam esse quam lapidum animam dicebat esse extendentem se ad res circa quas operatur. hæc autem absurdissima sunt. Et de fascinatione quidem an verum sit an non ad magicas pertinet, deinde autem diffusum in rebus, ita quod rebus sit vnitus & permistus sicut aliqua virtus essentialis rebus, demẽtis est dicere, quoniam si commiscetur rebus, erit generabilis in quibusdam rebus, & exiens de non esse ad esse & de potentia ad actum quæ omnia impossibile est Deo conuenire, quamlibet autem rem habere aliqd diuinum per quod apertit & agit ad esse diuinum, vel diuino simile est, verum & alibi hoc est determinatum. Animas autem nullas habere lapides in antecedentibus huius libri determinatũ est, ꝓpter quod etiam hæc & his similia quasi derisoria relinquentes, dicamus lapides absque omni

ni ambiguitate virtutes mirabilium effectuum habere, quæ quidem virtutes insunt eisdem nō ex conponētibus sed compositum consequntur ex caussa quā infra determinabimus. Nec est verum quod has virtutes animata potiùs habere debeant, quare sic in omni re naturali quod res occupata altioribus virtutibus abstrahitur & impeditur ab inferioribus. Cuius signum est quod intellectualia sicut homines nō benè percipiunt immutationes elementorum, quemadmodum bruta, sicut pulli diuersitates horarum & temporum melius iudicant quam homines. Et homo ipse quando occupatur meditando nō operatur p visum et auditum, ita qd̄ non pcipit ea q̄ sunt ante oculos. Sicut igitur est tota in natura q̄ etiā animata altioribus virtutibus animæ occupata, non operanrur virtutibus inferioribus nobilibus

quibus

operātur virtutibus inferioribus nobilib⁹ qbus cōmista nō animata operantur. Nihil tamen est in vniuersa natura, quod non habeat propriam suæ speciei operationem, sicut scamonea choleram purgare & alia huiusmodi: hoc autem in simplicibus pbatur medicinis, & in scientia de incantatione & alligatione vbi ostendi tur membra deuersorum animalū, aut collo aut coxæ, aut alio mambro corporis hominis alligata mirabiles opoporari effectus. Idem est de herbis radicibus & lignis. Sed ipsæ carnes hominum, & quod minus videtur superfluitas sicca egesta ab homine, & stercus luporum mirabiles cōtra venenum, vel alias pestes habent operationes, propter quod & lapides proculdubio operationes habere constat, aut omnes, aut fere omnes, licet in pluribus sint ignotæ operatiōes eorum. Et ideo dicit Ioannes Damasc.

masc. quòd nulla res destituitur à p-pria & substantiali operatione. Risibile enim esset valdè qd dicemus qualitates primas vehementes habere operationes & formas substantiales, ipsis rebus, vt fines naturæ datos, sicut diuinum & optimum omninò nullas habere operationes, licet non sint actiuæ & passiuæ ad transmutādam materiam, cum sint operatiuè operationis illius quæ illi perfecto conuenit, quod natura perficit per illud diuinum & optimum.

De quatuor opinionibus phylosophorum circa caussam virtutum lapidum. Capit. 2.

QVæsitum autem est multo tẽpore à phylosophis ex qua caussa tales virtutes infunduntur lapidibus: & diuersas opinio

nos, recitare dispendium esset. Tangamus igitur quattuor probabiles, et postea nostram dicamus sententiam, deinde per rationem confirmemus eandem. Quidam autem dixerunt ab elementis componentibus lapidibus tales inesse virtutes. Quibus cum obijcitur elementa non operari nisi qualitatibus primis, & operationes lapidum ad qualitates primas non posse reduci: Respōdet elemēta quasdā habere operationes p se, quasdam aūt in misto, quia in misto, qualitas elementaris operatur mota sicut instrumentum, & tunc habet multa operari, quæ per se non operatur. Et ideo sicut ad aliam virtutem non reducitur alteratio cibi, & eleuatio, et mutatio ad carnem, nisi ad colorem degestiuum quē scimus esse calorem ignis, & quod congregat homogenea & disgregat etherogenea: sicut dictū est in.y.metheor. Ita dicunt isti & non

non alij virtuti quã elementari esse attribuẽdum, quid sit in elementato, eò quòd elementatum non operatur nisi mediante virtute elementorum quæ sunt in ipso. Hæc ergo est opinio quorundam antiquorum phylosophorum, quam Alexander græcus peripatheticus defendere videtur, eò quòd ipse omnia quæcunque sunt, siue sint animata siue non, elementis attribuit. Ita etiam quod dicit intellectum esse quoddam elementorum complexionem cõsequens. Ipsa enim elementa cum complexa sunt, mirabiliorum & altissimarum dicit esse operationum. Virtutem autem quæ in commisto regit & dirigit qualitates, non dicit esse, nisi complexionem consequentem, & hanc mirabilem asserit esse, & probat per alchimiæ in quibus simplicia parum prosunt, & cum complexa fuerint

admirabiles valdè reddunt effectus. Hæc aũt opinio Platoni non placuit, q. omnia inferiora dicit esse Ideata à superioribus ideis quas separatas et miræ potentiæ esse dicebat. Illæ enim sunt quæ generant quidquid generatur, vt asserit. Dicit autem quod ea, quæ separatorum maiorem accipiũt similitudinem & in quibus separata minus immergũtur materiæ, esse virtutes mirabiles in operatione simili operationi ideæ separatæ. Operationem ideæ separatæ esse dicit operari trãsmutando & alterando materiã generabilium & corruptibilium. In quibus ergo rebus minus mergitur idea materiæ, in his adhuc postquam incorporata est, mirabiles res operari non cessat, & sic dicit esse in lapidibus pretiosis, & in alijs multis rebus naturalibus. Probationem autem huiusmodi sententiæ non quidem ex Pla-

Platone, sed ex Platonicis sicut ab Apulegio & quibusdam alys collegimus, dicentium quod subiecto mortalium rerum & defuncto hoc quidem quod immortale est, in rebus mirabilia operari non cessat. Dicunt etiam isti, quod si operationes istæ elemẽtis attribuerentur, sicut quidã dixerunt pythagorici, aut elementorum complexioni, quod tũc sicut cõplexio est vnica, ita operatio lapidis esset vna. Nunc autem multas videmus. Adhuc autem siue qualitas elementalis operetur p se, siue in cõplexione non operantur qualitates elementales, nisi transmutando materiam, q̃ afficiunt: nulla autem tali transmutatione facta sustantiæ, videntur operari lapides pretiosi, ꝓpter quod etiam alicuius separati principij videtur esse operatio istorum. Hæc igitur est opinio Platonicorum. Hermes autem & quidam sequaces eius In-

dorum plurimi multa de vniuersali virtute differentes dicebant, omnium inferiorum virtutes esse in stellis & imaginibus cælorum. Omnes autem virtutes infundi in inferioribus omnibus p circulum alaur, quoniam primum circulum imaginum cælestium esse dicebant, has autem virtutes descendere in res naturæ nobiliter & ignobiliter. Nobiliter autem, quòd quãdo materiæ recipiẽtes has virtutes fuerint superioribus magis similes in lumine & perspicuitate Ignobiliter autem, quando materiæ fuerint confusæ & feculentè in quam quasi opprimitur virtus cœlestis. Hanc igitur caussam isti dicũt, quoniam lapides pretiosi præ alijs habent mirabiles virtutes, quia videlicet in substãtia magis similantur superioribus & in lumine & perspicuitate, propter quod à quibusdam eorum, stelle elementales esse dicuntur lapi-

lapides pretiosi. In superioribus enim vt inquiunt quasi quatiuor colores inueniuntur, qui etiam frequentiores sunt in lapidibus pretiosis. Quorum vnus est orbis nō stellati, qui ab omnibus dicitur Saphirus, & hunc colorem primo habet saphirus & denominat, participant autem ipsam posterius aliy quidem lapides. Secūdus autem est qui est plurium stellarum, & est ille qui vocatur lux candens & albescens, & hunc colorem habet Dyamas et Berillus et multi aliorū. Tertius est qui vocatur ignescens & rutilans qui est in sole & marte et in quibusdam alijs, & hunc primo quidem accipit carbunculus, & postea palachius siue palius & granatus, & quidam aly. Ideoque dicunt carbunculum nobilissimum & vniuersaliter habere, habentem virtutem omnium aliorum lapidum, quia solcuius virtutum similem accipit,

nobilior est omnibus virtutibus cœlestibus, & est sua virtus vniuersalis dans lucem omnibus cœlestibus & virtutem. Quartus autem est rubeus obscurus tam in stellis quam in quibusdam alys lunæ mansionibus inuē tus, & hic inuenitur in lapidibus habentibus obscuras nubes, sicut in Calcidonio, Ametisto et aliquādo in Smaragdo, & in quibusdam alys. propter hoc & huiusmodi dicta talem isti induxerunt opinionem. Auicēna autem & quidam aliy, sequentes eundē dixerunt in omnibus naturis quædā aliquādo apparere prodigia, ex imaginatione superiorum motorum. Contendit enim hic phylosophos intelligentias quæ mouēt orbes nequaquā posse intēdere particularem motum hunc vel illum, nisi per apprehensionem aliquam particularium: & hāc apprehēsionem dicit imaginationem equiuocare seu equiuoce vocari ad imagi-

imaginem, quæ pars est animæ sensibilis in animalibus. Practicè autem omnia quæ fiunt, vt inqt, præexistũt in cõceptionibus motorum stellarum & orbium. Adhuc autem talem inquit esse obœdientiam totius materiæ generabilium ad motorem qualis est obœdientia nostri corporis ad nostras animas. Nos autẽ in nobis sentimus quod ad quacunque formam concepimus mouetur corpus nostrum delectabiliter vel horrendo vel fugiendo. Sic igitur dicit frequẽter diuersa, concipere animas cœlestium, et tũc materiam moueri per obœdientiam ad illud ex hoc esse quod diuersas virtutes generata accipiunt, quæ nos complexionales vocamus, & maximè lapides in quibus est commistio, prima facilius mota ad imaginationem huiusmodi quam alia, in quibus est maior diuersitas propter animæ opera quæ infunduntur illi. Hæc igitur dicta

cta sunt ab Auicenna, & sequẽtibus eum, vt videtur, accipi in quibusdã dictis suis quæ de magicis & alchimicis composuit.

De improbatione dictarũ opinionum. Cap. 3.

DIcta verò Alexandri peripatici conueniẽtia ideo nõ sunt, quia scimus quod licet quodlibet calidum simplex & calidum commistum diuersas habet operationes, tamen conueniũt in genere congregandi videlicet homogenea & etherogenea. Idem autem dicimus de frigido, humido, tesicco. Operationes aũt lapidũ nec in genere, nec in specie cõueniũt, cũ simpliciũ operatione, sed magis prodigiosæ et mirabiles esse videntur. Adhuc autem male dictũ est nihil dirigere & informare qualitates

litates elementorum, nisi ipsam mistionem & complexionem. Sic, enim non oportet esse species & forma alia nisi alia nisi complexio quod falsum esse ostensum est, & ostendetur à nobis in libro de anima & in phylosophia prima: propter virtutes enim lapidum non complexionales nec elementales, præ omnibus magici vtuntur lapidibus pretiosis tam in annulis quam in ceteris imaginibus quorum effectus est mirabilis: propter hoc autem & huiusmodi falsificatur dictum Alexandri. Quod autem dicit Plato de ideis, à multis inconuenienter dictum esse ostensum est, & nos de hoc alibi disputabimus, qa negotium de ideis maioris est egens inquisitionis, q̃ sit ꝓpositum negotiũ in quo sumus. Sed licet hic supponatur, nõ esse ideas alias formãtes generatiua, neq; aliqd immortaliũ in corporib⁹ mortalib. et corruptibilib⁹, qa

corruptis his, nil manet eorum quæ sunt in ipsis. nec est resolutio cōmistorum in elementa & ideas, sed potius solum in elementa ex quibus componuntur. Si ponerentur autem esse huiusmodi ideæ inutiles essent, eò q̃ non proportionarentur materiæ nec contingerēt eam, nec trāsmutarent. Omnia enim talia videntur esse in materia ipsa & non separari ab ea. Per hoc igitur & his similia dictum Platonis improbatur, omnibus tamem antiquis probatius dicit Hermes de caussa virtutis lapidum, quia scimus proconstanti omnium inferiorium virtutes à superioribus descendere. Superiora enim substantia, & lumine, & situ &, motu &, figura influūt inferioribus omnes nobiles virtutes quæ sunt in ipsis: tamen hoc dictum imperfectum est in physicis, licet forte in astronomicis esset sufficiens, q̃a in physicis dicitur caussa quæ

est

est in materia operans: talis autem est elementalis, aut qualitates elemẽtorum prout sunt in commisto vel forma substantialis tales complexiones. cõsequẽs Docet enim Ptolomeus in libro, q̃ Alarba dicitur, affectus stellarũ ideo esse diuersos & incertos, qa in inferioribus in fluxu proueniũt ad ipsa per aliud, & per accidens. Per aliud quidem quia per virtutes elementales quæ informant. Per accidens autem, quoniam non perueniũt ad inferiora, nisi per esse vniuersale quod inconfusum & incertarum dispositionum est, eò quòd aliquando materia est receptibilis virtutis cœlestis, aliquando nequaquam, & aliquando recipit eam secundum parum, aliquando secundum multum: & hoc ignorantes multi qui diuinãt, in astris sæpè mentiuntur, & abominabilem suis mendacijs faciunt scientiam, cum sit bona & vtilis val

dè. Quæ autem Auicenna de prodigijs dicit, prodigiosa esse videntur. Non enim imaginatio potest aliquo modo intelligentijs cælestibus conuenire, nisi enim sunt conceptiones tales in eis, quæ motu cæli & elementatibus nō explicentur eò quòd nihil est inordinatum in eis, hoc autem alibi ostendetur, quia multa oportet permitti: sed hæc conuenienter deberent ostēdi. Sed hoc sufficit quod in physicis & in cælo & mundo perfectè de talibus dictum est quantum permisit consideratio physica. Intellectus enim practici sunt, & per se formales ad opus naturæ, quos cælestis motus explicat sicut instrumentum. Nec vnquam conceptio aliqua est in motore, nisi talis. Unde autem est quod intendit hunc vel illum in parte dictum est in cælo & mundo sufficienter, aut in prima physica habet determinari.

De

De vera cauſſa virtutis lapidum pretioſorum. Capit. 4.

REfutatis igitur omnibus his, dicimus cum Conſtãtino & alijs quibuſdã, quod virtus lapidis cauſſatur ab ipſa lapidis ſpecie forma ſubſtantiali. Sunt autem quædam, virtutes miſtorum miſcibilia habentes pro cauſſa, quædam autem ipſam ſpeciem. Et hoc clarius videtur in his quæ melius alijs ſpecificata et formata ſunt, ſicut eſt homo qui operatione, qua homo eſt, habet intelligere, quæ ex nullo cauſſatur complexionante, Idem autem eſt in brutis et in vegetabilibus ſicut probatur in ethicis, ita quod omnis rei propria eſt operatio et ꝓprium bonũ ſecũdũ ſpeciẽ, qua formatur et perficitur in eſſe naturali. Huiuſmodi autem

ſpeciei

speciei instrumenta sunt omnia complexionantia, eò quòd ipsa continet omnia, & ipsa non existente corrumpitur & dissoluitur complexionatū. Forma enim continet materiā sicut diuinum & optimum illius, & non cōtinetur ab ipsa, nec desideratur materia in natura, qa sui non indigetur nisi ad esse induidui, & non ad esse diuinum. Hæc autem in libro de intellectu & intelligibili, & in prima phylosophia clarius elucidabuntur. Forma igitur ista inter duo est hæc, cœlestes virtutes à quibus datur, & super materiam complexionatam, cui infunditur. Si ergo in se consideretur, ipsa est essentia simplex vnius tantū operatiua, quodcunq; est illud, quod vnius est tantum efficere vnū, & ab vnico est vnicum, sicut tradit tota vniuersitas phylosophorum. Si autem hæc forma consideretur vt est virtutibus cœlestibus primo multiplicatis

catis per superiores & inferiores, & omnes imagines, et circulos, quos duodecim signa cum stellis suis distribuunt super horizontem rei illius cui, infunditur forma, et secundo secundũ quod ad eam operantem sunt virtutes elementales erit ipsa forma multiplex valdè, secundum potentias naturales suas, quæ circunstant essentiam suam simplicem, & sic multorũ efficientium erit effectiua, licet forte vnicam habeat propriam operationem. Non enim potest dici virtutes caussarum per aliquid non manere in effectibus. Et hoc est quod ferè omnis res nõ ad vnicam tantum sed ad multa valet, quando suæ sciantur operationes. Comparata verò ad illud cuius est forma hoc est ad materiam, est potentior et impotentior, secundũ quod benè dicit Hermes. & de hac caussa lapides eiusdem speciei inueniuntur potentiores & minus potentes

in

in effectibus suis. Fortè etiam inueni
untur aliqui nullum omnino speciei
habere effectum propter confusionē
materiæ, sicut homo nullam habet o-
perationem humanam secundum
quod est homo, licet enim species se-
cundum rationem non participatur
secundum magis & minus, secundū
tamen esse & principium actionum
secundum magis & minus inesse vi-
demus speciem ferè omnibus rebus.
Et ideo in his quæ speciem consequū-
tur virtutibus inueniuntur efficatio-
res vel minus efficaces, vel omnino
impossibiles ad operationes quæ fiunt
per virtutes, speciem secūdum natu
ram consequentes. Et ad memoriam
huc reuacandum, quæ in. ij. methe.
diximus: lapidum species ad indiui-
dua quomadmodo esse mortalia, si-
cut & homines, & extra loca genera
tionis suæ diu contenti corumpūtur,
& non nisi æquiuocè retinent nomen
speci

speciei, licet in figura et colore eorum hoc non nisi per longissimum tempus possit deprehendi. Et sicut in animalium factura & in complexione aliquando tanta est discrasia, quod animam hominis nō attingit, sed solum qualemcunque hominis figuram. Ita etiam est in lapidum generatiōe, aut propter inordinationem materiæ, aut propter vehementissimas virtutes cælestium in contrarium mouentes, sicut diximus in secundo nostro physicorum. Hæc igitur & tanta de virtutibus lapidum dicta sunt in communi. &c.

TRAC-

TRACTATVS SECVNDVS LIBRI SECVNDI de labipidibus nominatis & eorum virtutibus.

De lapidibus incipientibus ab A. Cap. I.

SVpponamus autem nomina præcipuorum lapidum, & virtutes secundum quod ad nos aut per exprimentum, aut ex scripturis auctorum deuenerunt. Non autem omnia quæ de ijs dicũtur referemus, eò quòd ad scientiam non prodest. Scientiæ enim naturalis nõ est simpliciter naturra accipere, sed in rebus naturalibus inquirere caussas. Vt autem in latina lingua competentius ordo seruetur, secundum ordinem alphabeti prosequamur nomina lapidum, & virtutes eorum, eo modo,

quo

quo mos est medicis describere simplices medicinas. In primo capitulo ergo ab.a.incipientes, nouem famosi apud phylosophos inueniuntur lapides, Abeston videlicet Absinthus, Agathes, Alabandina, Alecter us Amādinus, Amethistus & andi r e manta.

Abeston autem coloris est ferrei, qui secūdum plurimum in Arabia inuenitur, cuius virtus mirabilis narratur, & in templis deorum est manifesta, eò quòd semel accensus vix vnquam poterit exstingui, eò quòd naturam habet lanuginis quæ vocatur pluma salamandræ cum modico vnctuoso pingui, inseparabili ab ipso & illud fouet ignem accensum in ipso.

Adamas autem, sicut superius fecimus mentionē, lapis est durissimus, parum cristallo obscurior, coloris tamen lucidi fulgentis, adeò solidus, vt

neque

neque igne, neque ferro mollescat, vel soluatur. Soluitur tamen & mollescit sanguine & carne hirci, præcipuè si hircus aliquandiu antè biberit vinũ et petrosilinũ, vel silermõtanũ cõmederit, qa talis hirci sanguis etiam ad frangendũ lapidẽ in vesica valet, infirmis de calculo. Soluitur etiã lapis iste, quòd marabilius videtur, plumbo, propter multum argentum vinum quod est in ipso. Hic autem lapis penetrat ferrũ & ceteras gemmas omnes, præter chalybem, in quo retinetur. Nõ trahit autem ferrum, eò quòd sit proprius locus generationis eius vt quidam mẽdose dixerũt. Maior autem quantitas istius lapidis ad hoc inuenta est magnitudo auellanæ. Nascitur autem in Arabia, & Cipro, secundum plurimum, sed Ciprius est magis mollis & obscurus. Et quod mirabile videtur multis, hic lapis quando Magneti suppo-

supponitur, ligat Magnetem & non permittit ipsum ferrũ trahere. Maior autem virtus eius est in auro vel argẽto vel chalybe. Dicũtq; magis q̃ lacerto sinistro alligatus valet cõtra hostes & insaniam, & indomitas bestias, & feros homines, & contra iurgia & rixas, et contra venena, & incursus phãtasmatum, et incubõrum. Hunc autem lapidem Dyamantem etiam quidam vocant; etiam q̃dam ferrum attrahere mentiuntur.

Absinthus est, de genere gemmarũ coloris nigri rubeis virgulis, et aliquãdo guttulis. Huius autẽ virtus videtur esse imitãs Abestoni, Absinthus enim permanet calidus per septem dies vel amplius, propter eandẽ causam q̃ dicta est de Abestino lapide.

Agathes aũt lapis est niger cũ albis venis, et quodã modo istius speciei lapidis inuenitur, et alius modo eiusdẽ

specie,

speciei, q̃ est similis Corallo. Et tertiũ genus quod secundũ plurimũ in Creta Insula nascitur, qd̃ habet in nigro, venas croceas. Et quarum genus indicum est varium, quasi sanguineis guttis respersum. Et primum quidẽ genus aptum est ad formas quæ lapidibus insculpũtur, propter quod plurimi laipdes habentes capita regum insculpta nigri sunt: & cum iacet ad caput dormientis, fertur ostendere multa simulacra somniorum. Tertiũ autem genus, quod Creticum est, facit, vt, ait Auice. vincere pericula & vires confert corporib⁹, gratũ & placentem facit, vt dicit Euax rex Arabum, & persuasorem, & coloris boni facit hominem, et facũdum, & mutit eum contra aduersa. Genus autem Indicum visum fouet, & valet contra sitim & venenum: cum autem accenditur odoriferum est valdè.

Ala-

Alabandina à loco, in quo secundum plurimum generatur, sic vocatur, hoc ab Epheso quæ labandia vocatur alio nomine: est autē ruborem habens fulgentem, & est lapis clarus ferè vt Sardinus.

Alectorius est gemma, quæ vocatur lapis gelli, & est albus nitens cristallo obscuro similis. Extrahitur autem ex ventriculo gallinacij post quā fuerit vltra quartum annum, & quidam dicunt quod post nonum extrahitur, & est melior qui extrahitur gallo decrepito. Maxima autem huius quantitas, est inuēta accedere ad quantitatem fabæ. Virtus autem eius est excitare venerem, gratum, & constantem victorem, & discretum facere, oratoriam tribuit facultatem, amicos conciliat, & tentus sub lingua sitim exstinguit vel reprimit, & hoc vltimum expertum est.

Amandinus verò gemma est co-

loris varij, dicit autem Euates, quod venenum omne aut exstinguit aut reprimit, & vincere facit aduersarios, et pphetiam, et interpretationē somniorum facit intelligi, et etiam ænigmatum.

Ametistus est gemma multum communis & nota, coloris purpurei & transparentiæ aliquantulum obscuræ: & inueniuntur in ista specie multæ differentiæ, sed quinque sunt magis notæ per differentias obscuritatis omnes acceptæ: nascitur autem in hac specie in India est autem melior ad sculpendum, eò quòd alijs est minus durus. Operatur autem contra ebrietatem, vt dicit Aron, & facit vigilem, & malas reprimit cogitationes, et bonum in scibilibus confert intellectum.

Andromanta lapis est coloris argentei, qui secundum plurimum in mari rubro nascitur, & est aut quadratus

dratus vt tessera, et durus sicut Adamas. Virtutem habet contra furorē & facilē animi contationem, & tristitiam & grauitem.

De incipiētibus à littera B. Capit. 2.

BAlagius quī & Palacius dicitur, est gemma coloris rubei, valdè lucidæ materiæ & substantiæ valdè transperentis, & dicitur femina Carbunculi, habens debilem colorem, & virtutes eius remissas, sicut femina, se habet ad marem: & quidam dicunt quod est domus eius, & ideo palatium Carbūculi vocatur. Generatur enim frequenter Carbunculus in loco isto, et iam visum est hoc nostro tempore, quòd in lapide vno exterior pars fuit Balagius, & interior Carbunculus, propter quod Aristotel. hunc lapidem dicit esse de genere Carbunculi.

Dicunt etiam quidam quod lapis, qui vocatur Borax a quo dã bufone dicitur sic, quod in capite ipsum portat, & est duorum generum: vnum album, aliquantulum fuscum; aliud nigrum, quod si vino palpitanti bufone extrahitur, in medio habet oculũ quasi cæruleum, de quo dicunt quod glutitus sordes purgat in testinorum & superfluitates: & temporibus nostris extractus est de bufone paruus viridis. Aliquos etiam vidimus bufones habentes in se depictos qui de hoc genere dicebãtur; vulgariter autem Crapodinæ dicuntur hi lapides.

Berillus autem est lapis coloris pallidi, lucidi transparentis, & ideo superius diximus quando inuoluitur in eo videtur moueri aqua; secũdum plurimum generatur in India, sicut multæ aliarum gemmarum. Sunt autem multa genera, & modi in specie lapidis istius, sed melius esse feritur

tur qui magis pallet, & plures habet guttas, quæ videntur in ipso manere. Fertur autem operari contra pericula hostium & contra lites, & reddere muictum. Mitem etiam in moribus dicitur efficere, & ingenium bonum dare. Medicorum etiam quidã dicunt quod valet contra pigritiam, & epatis dolores, & contra suspiria & eructationes, & quod valet oculis humidis. Expertum est enim, quod quando rotundatum est, oculo solis opponitur, duritia ignem accendit. Dicunt etiam Magi quod amorem in coniugio conciliat inter maritum & vxorem.

De incipiẽtibus à litera C. Capit. 3.

CArbunculus q̃ græce antrax & à nonnullis rubinus vocatur, lapis perlucidissimus &

solidus est, habens se ad alios lapides, sicut habet aurum ad ceteras metalla: hic plus omnium aliorum lapidũ virtutes habere dicitur, sicut & & superius diximus. Specialis tamẽ effectus eius est venenũ aëreũ, et vaporosum fugare, et quãdo verè bonus est, lucet in tenebris sicut carbo, & talẽ vidi ego. Quando aũt minus bonus est et tamẽ verus, emicat in tenebris superfusa aqua clara & limpida in vase, nigro mũdo, polito. Qui autem nullo modo lucet in tenebris, hic nõ habet nobilitatem perfectam. Secundũ aũt plurimum sui inuenitur in Lybia, & licet habeat plures differentias, vt ait Euax: q dicit eum habere vndecim species, tamen Aristote. vt Constan. refert, diciteũ habere tres species, quas supra numeraui mus, scilicet balagium, granatum, & rubinum, et q̃ multi mirantur, dicit in eis praecellere granatum q̃ tamen

mino-

minoris valoris apud gēmarios æstimatur.

Calcedonius aūt lapis est pallidus, fuscus aliquantulū obscurus, hic si p foratur et cū virtute lapidis q Sineris dicitur, collo suspendatur, dicitur, valere contra illusiones antasticas ex melancholia exortas. Facit etiā conuincere caussas, & virtutes corporis conseruat, et hoc vltimū est expertū.

Calcafanos lapis est nigri coloris, cuius virtus vocem clarificare dicitur, & raucedini mederi.

Ceraunius lapis esse fertur Cristallo similis, infecto colore cæruleo, q dicitur cadere aliquando de nube cum tonitruo & inuenitur in Germania, et Hispmnia: sed Hispanō est candes vt ignis, puocat dulces somnos vt dicūt, et ad prælia et caussas vincēdi & contra periculum tonitrui dicitur operari.

Calidonius duas habet species:

funus inuenitur, trahũtur aut ambo de ventre hirnudinis. Rufus autem inuolutus panno lineo, vel corio vitulino, & sub sinistra assella gestatus dicitur valere contra insaniam, & antiquos languores et lunaticã passionem. Et Constantinus dicit eum valere cõtra epilepsiam prædicto modo gestatus; Euax autem refert quod facũdum, gratum, et placentem reddit. Niger autem, vt Ioseph dicit, contra nociuos humores et febres et iras operatur & minas. Et lotus aqua oculos sanat, ad finem etiam inceptũ perducit negotij, & inuoluatur folijs cælidoniæ herbæ dicitur obfuscare visum. Sunt autẽ hi lapides parui valdè, & tales iam videmus per socios nostros de stomacho hirundinum extractos in mense Augusti, tunc enim abstracti magis valere dicuntur, vt frequenter autem semper duo simul in vna hirundine inueniuntur.

Celon-

Colontes lapis est, purpurei coloris, & dicitur in corpore testudinis inueniri, quia quædam sunt maximè testudines habentes domos quæ sunt sicut margaritæ nitentes. Dicitur autum apud diuinatorem quod facit eum qui gestat euomere sub lingua, hanc autem virtutem non dicitur habere, nisi cum luna primo est accensa & crescens, & monoydes. Et iterum cũ est vigesimanona monoydes in vltimo decrescens, dicitur autem hic lapis ab igne non corrumpi.

Cegolites lapis est in colore & quãtitate similis osi oleuæ. de quo referunt quod est expertum, quod dissolutus in aqua & rasus & sic haustus dissipat lapidem in renibus & vesica.

Corallus lapis est duarum specierum, à mari sicut superius diximus, extractus, & præcipue à mari quod est circa Massiliam, vna eius species

est rubea, sicut ebur antiquum, alia verò alba figuratur ad modum ramusculorum plantarum, de quo expertum est, quod valet contra quem libet fluxum sanguenis. Dicitur etiam collo suspēsus valere contra epilepsiam, & contra operationes menstruorum, & contra tempestates, fulmina & grādines. Et si pulueriſetur & super herbas & arbores aspergatur cum aqua, fertur fructus multiplare. Referunt etiam qd principia expedit et fines negociorum.

Cornelius autem quem quidam cornelium dicūt, lapis est coloris carnei hoc est rubei, abscinditur sicut lotura carnis, hic apud Rhenū flumē inuenitur frequentissime, et est valdè rubeum habens fere colorem sicut minium, & quando politur multum micat. Expertum autē est quod constringit sanguinem, & præcipue menstruorum et hemorroidarum, fertur etiam iras mitigare.

Cry-

Chrysopassus lapis ab India veniẽs, & raro inuenitur, propter & quod carus æstimatur. In colore etiam est quasi sit ex succo piri coagulatus. habens auri guttas intrinsecas, propter quas & tale nomen accipit, et Chrysos aurum sonat in græco, & multam similitudinem habet cũ Chrysolito.

Chrysolitus lapis est in colore habẽs tenuẽ viriditatem lucidam in qua ad oculum solis micat sicut stella aurea, & non est rarus, dicitur autem venire de Ethiopia. Expertum autẽ est quod spiritalia cõfortat, propter qd̃ tritus astmatihcis datur. Fertur etiam quod perforatus & setis asini in foramine repletus & brachio ligatus sinistro, fugat terrores & melancholicas passiones, & hoc dicitur in physicis legaturis, & in auro etiam positus, & gestatus fugat fantasmata, vt dicunt, stulticiam etiã repellere, et sapientiã conferre perhibetur.

Cristalus lapis est, qui aliquando fit vi frigoris, vt dicit Aristot. aliquãdo autem in terra, sicut sæpè experti sumus in Germania, vbi multi inueniuntur, vterque autem modus generationis facile ex superioribus erit manifestus. Hic frigidus oculo oppositus solis ignem eycit, sed si calidus sit, hoc ꝓficere nõ potes, cui rationẽ dedimus in libro de caussis proprietatum elementorum & planetarum. Dicitur etiã sitim restringere sub lingua positus, & expertum est quod tritus cum melle mistus receptus à mulieribus replet vbera lacte.

Crisolitus gemma est coloris aurei, & in horis matutinis visu pulcherrimus est. In alijs autem horis dissimilis, ab igne autẽ corrumpitur et fugatur, vt quidam dicunt inflammatur, et ideo timere ignem dicitur. Dicunt autem quidam quod aliud est genus istius lapidis, quod est lapidis

dis ignobilis substantiæ incorporatũ, & hoc non est verum, sed hoc est marchasita aurea quæ medium quo dammodo est inter metalla, & lapides, sicut nos in sequentibus ostendemus. Dicitur autem tertium genus istius lapidis esse colore mediũ inter cæruleum & rubeum, vniuersaliter autem dicitur hic lapis tritus scabiem curare, & vlcera. In manu gestatus calorem febris mitigare habet.

Crisopagion gemma est ab ethiopia veniens, hic dicitur lucere in tenebris & euanescere à lumine superueniente, ita quòd non retinent nisi colorem hebetem obscuro & quasi subtenui colore operti, auri & fit in ipso secundum diuersitatem luminis & tenebrarum reciprocatio coloris non determinati, velut in quercu putrefacta & noctiluca. De omnibus autẽ his in lib. de anima dabimus rationem perfectam & veram.

De nominibus lapidum à quarta littera quæ est D. incipientium.

Cap. 4.

FErtur autem quidam lapis, Demonis vocari lapis bicolor, vt arcus demonis qui Iris vocatur. Et conferre hũc dicunt febricitantibus, & venenosa pellere, et tutum, & victorum reddere. Est autẽ demõ dictum quod græce intellectus vel stellam claram scintillantem sonat.

Dyacodos autem lapis pallidus dicitur esse, aliquantulum Berillo similis, dicitur autem in tantum fantsamata excitare, quod magi maximè hoc vtuntur: tamen applicatus defuncto in tantum vires amittit q̃ mortem horrere perhibeatur. Horum autem ratio quæ potest haberi

ex

exlibris magorum Hermetis et Ptolomei, Thebith Becherath habetur de quibus nō est præsens intentio.

Dionysia lapis est niger vt ferrū intermicans rubeis guttis & spirat vinum, & de odore ipsius, vini fugatur ebrietas, quod mirabile multis apparet. Caussa autem, quia vinum non odore sed vapore opilando inducit debilem ebrietatem, lapidis autē odor simplex apertiuus est & expulsiuus vaporis vini.

Dracontes autem lapis est, à capite draconis extractus, & fertur ab oriente vbi sunt dracones magni. Est autem virtus efficax eius sicut & Boracis, quādo de viuo dracone adhuc palpitante extrahitur. Insidiātur autem draconibus dormientibus, & subito scisso capite draconis adhuc palpitante euellunt lapidem. Animæ enim actus multa cōfert his etiā superfluitatibus quæ generantur in animalibus.

libus, & mortis corruptio alterat ea quando naturali morte corruptis humoribus moriuntur, vel quando mortua & corrupta occisa iacuerũt. Ego autẽ in partibus Alamaniæ in Sueuia vidi lapidem super quem conuenerant plusquam quingẽti serpẽtes inter montes in quodã prato, & cũ transitum faceret ibidem dominus terræ, sui milites euaginatis gladijs sciderunt serpẽtes in multa frustra, in fundo tamen quidam magnus serpens iacuit in multas partes scissus, & sub capite serpentis inuentus est lapis niger formatus vt piramis abscissa, non perlucidus in circuitu colore pallido, pulcherrimum habẽs descriptum serpẽtẽ. Et hũc lapidẽ, mihi ab vxore illius nobilis præsentatũ cũ capite serpentis eiusdem ego habui. Dicitur autem venenũ fugare, præcipue quæ sunt ex incessibus venenatorum animalium, victores etiam dicunt efficere.

De incipientibus à litera E. Capit. 2.

EThites gemmarum optima est coloris punicei, & vocatur à quibusdã Aquileus, ab alijs & Erodialis, eò quòd aquilæ hunc aliquãdo ad nidum suum iuxta oua collocantes, eundem sicut grus inter duo oua quæ facit lapidem collocari. Iam enim experti sumus ad sensum in Colonia, vbi grues fetus fecerunt multis in annis in quodam horto. Inuenitur autem Ethites secundum Pliniũ sui generis iuxta litora oceani, vbi etiam genus est Herodiorum qui sunt Herodes auium, dicitur aũt in Persia aliquando inueniri. Est autem modus eius quod in se continet alium lapidem, qui in ipso sonat quãds manu mouetur, et quassatur. Fertur autem quod suspensus sinistro lacerto confert pregnantibus, impedit

abor

aborsum, & periculum parturitionis mitigat. Et aiunt quidam quod caducorum hominum prohibet frequentem casum. Et quod his mirabilius est, tradunt Chaldei quod si de ministratiõe venenj, cibus aliquis suspectus fuerit, positus in cibo prohibet ne possit glutiri cibus ille, & si lapis subtrahitur mox deglutitur. Quare autem aquilæ hunc lapidem nido suo imponant non satis scitur. Experti enim sumus grues non obseruare cuius generis lapidem inter oua sua ponant, sed ponunt modo vnum & in alio anno vnum alium. Dicunt autem quidam quod faciũt hoc ad mitigandum calorem ouorum vel corporis aquilæ ne oua nimis calefiant: & hoc est probabile. Quidam tamẽ dicunt aliquid conferre ad eorum formationem & viuificationẽ. Quod autem quidam dicunt quod lapis ab his auibus interponitur ouis, ne fran-

frangantur, omnino falsum est, quia citius ad lapidem quam ad se ipsa collisa frangerentur. Aiunt etiam quidam quod si aliquis suspectus habetur, de ministratione veneni quod si in cibo eius quocunque lapis immittitur, statim ad cibum strangulatur & quando subtrahitur glutit cibum si est reus, & si est innocens glutit cibum in quo lapis missus est.

Eliotraphia lapis est viridis, ferè Smarogdo similis, respersus sanguineis guttis, hũc eliotrophiã dicunt esse: vocatur Magis, & gemma Babilonica, qa si vngatur succo herbæ eiusdẽ nominis & in vas aqua plenum remissus facit sanguinem solem videri, sicut si pateretur eclipsim. Cuius caussa est quia totam aquam ebulire facit in nebulam quæ in spissando aërem impedit solem videri, nisi quasi in rubore & spissa nube rorando: post modum autem descendit illa nebula

rorau-

rorādo sicut per guttas pluuiæ. Oportet autem quod quodam carmine sacratus sit, & quibusdam caracteribus mistus, & si tūc haruspices præsentes sint diuinādo q̄dā prædicūt: ꝓpter quod templorum pontifices isto lapide vtebātur. & maxime in festis ydolorum. Dicitur autem reddere hominem bonè fama & incolumen, & longè vitæ, & contra fluxum sanguinis & venena valere. Dicitur etiam quod vnctus herba sui nominis vt prædiximus visum fallit in tātum, vt hominem prohibeat videri. Inuenitur autem sæpè in Ethiopia, Cipro & India.

Ematites lapis est inuentus in Africa, & in Ethiopia & Arabia, ferrugeniei coloris, habens venas sanguineas. Virtus autem eius est valdè stiptica, propter quod expertum est quod valet cōtra fluxum vesicæ, ventris, & menstruorum, quando contritus

tritus in aqua mistus bibitur, sanat etiam fluxum saliuæ sanguineæ, vino etiam permistus, puluis eius sanat vlcera, & vulnera, & carnem etiã superfluam in vulneribus natam corrodit. Et visus hebetudinem ex humida caussa confortat & sanat, & temperat asperitatem palpebrarum.

Etyndros lapis, est Cristallo in colore similis, qui perpetuis guttis distillat, quæ febricitantibus valere dicũtur, & tamen lapis non minoratur nec corrumpitur. Caussa autem huius est perfecta quia ex substantia lapidis istæ guttæ nequaquam distillãt: sed propter nimiam frigiditatem, aërem se tangentem continuè mutat in aquam, sicut faciunt duri lapides, & politi post resolutionem frigoris.

Epistrites lapis est natus in mari, rutilans & rubicundus, in cantionibus autem ex physicis ligaturis dicitur, quod ante cor gestatus tutum ho

minem

minem seruat, compescit sedetiones, & compescere etiã dicitur locustas, & volucres, & steriles, nebulas, & grandinem, & tempestates à fructibus terræ compescere fertur. Expertum etiam est quod oppositus oculo solis ignem et radios igneos emittit. Dicitur etiam quod si hic lapis in aquam feruentem proijciatur cessat ebulitio eius, & postmodũ frigescit. Caussa autem huius alia esse non potest, nisi quod pro certò frigidissimus est, & motus à calore bulientis aquæ frigiditas suæ cõplexiõis agere incipit.

Exacolitus autem lapis esse dicitur vatrus et dissolutiuus, vt dicunt periti medicorum. propter quod vino permistus & potatus dicitur cõtra cholicam & Iliacam valere passiones.

Exacontalitus autẽ lapis est sexaginta coloribus distinctus, paruæ quãtitatis valdè q. frequentius in Libia inuenitur, et apud Trogloditas, et no

cet

et neruis valdè, propter quod etiam oculos hominis dicitur efficere tremulos.

De incipientibus à littera F. Capit. 6.

FAlcones quod alio nomine Arsenicũ vocatur, & à vulgo auripigmentum idem significat. Est autem de genere lapidum Citrinum & rebeum quem lapidẽ vnum de sperritibus vocant alchimici, habet autem naturam sulphuris in calefaciendo & desiccando, & cum calcinatur, per ignem nigrum efficitur. et statim sublimatiõe efficitur albissimum. Et si iterum calcinetur iterũ efficitur nigrum, & iterata calcinatione efficitur albissimum, & cum hoc ter vel quãter iteratur in ipso tãtum efficitur adustiuũ, ꝙ æri compositũ statim facit foramina per ipsum, et exurit vehemẽter omnia metalla

præ-

præter aurum solum, appositum autem æri ipsum in albũ colorem transmutat, propter qd falsarij vtuntur ipso quando æs volunt facere simile argento, quia magnum in hoc habet effectum.

Ferunt etiam gemmarij qd gemma quæ vocãtur Filacterium eadẽ sit cum Chrysolito & eiusdem virtutis.

De incipentibus à litera G. Cap- 7.

GAgates est Catabre, quem quidem lapidem de genere gemmarum ego reputo. Inuenitur autem in Libia & Britannia iuxta litus maris, & abundanter inuenitur in mari quod attingit aquilonem partem teutoniæ. Etiam in anglia frequenter inuenitur, & est duplicis coloris, nigri videlicet et croceij,

cei, sed croceum est perlucidum fere, sicut Topasion, Inuenitur etiam glaucũ et declinãs ad pallidũ coniunctũ cum citrino colore. Confricatũ autem trahit paleas, et incensum ardet sicut thus. Dicitur autem quod confert hydropicis, & fluidos firmat dentes, vt aiunt. De expertis autem, est quod lotum cum aqua, & per suffumigationem mulieribus inferius suppositum, prouocat menstrua. Fertur etiam quod fugat serpentes, & valet etiam contra stomachi et ventris subuersionem, et contra fantasmata, melancholicaq̃ quida dæmones vocant. Aiunt autem de expertis esse, quod si colatura & eius lotura cum rasura detur virgini bibita quod retinebit eam quod non mingit, si autẽ non est virgo statim mingit: & sic debet probari an aliqua sit virgo. Dicunt etiam valere contra laborem parturientis.

Gagatronica est lapis diuersi coloris sicut pellis Capreoli, Cuius virtutem Auicēna dicit esse quod victores reddat se gestātes. Expertum autem dicūt esse in Alchide principe quodā, q̄ quotiens hūc lapidē secum habuit, semp̄ vicit in terra et mari, quotiēs autē caruit fertur hostib. succubuisse.

Gelosia dicitur esse lapis habens figuram grandinis, & colorem, duricia Adamantis similis. Et tantæ fertur hūc esse frigiditatis, vt abigne vix vel nunq̄ calefieri possit. Cuius causa est nimia pororum constrictio, nō permittens inde ignem ingredi. Aiūt etiam hunc iram & luxoriam et ceteras huiusmodi calidas passiones, et desideri, mitigare.

Galaricides, quam quidam Galaricidem vocant, lapis est similis cineri, & secūdum plurimum inuenitur in Nilo, & Acoleo fluuijs: hic tritus dat saporem lactis, & succus eius in ore-

ore clausus turbat mentem. Dicitur etiam in libro de ligaturis physicis, q̃ alligatus collo replet vbera lacte, & alligatus femori facit faciles partus. Aiunt etiam pastores Aegypti quod si vespere contritus cum sale mista aqua ouile circũspergatur, vbera ouium replentur lacte, et fugatur ab eis scabies: generaliter etiam dicitur cõtra scabiem valere.

Gerachides lapis est, vt fertur, nigri coloris, probatur autem veritas huius lapidis sic, quod gestans lapidẽ totum corpus suum vnctum melle, muscis & vespis exponit, & si intactus manet ab eis lapis est verus, & si deponat lapidem statim muscæ & vespæ semp in mel cadunt & sugunt. Aiunt autem quod in ore portatus facit benè iudicare opiniones & cogitationes. Fertur etiã q̃ gestantem sẽ hominẽ amabilẽ et gratiosũ reddit.

Gecolitus lapis est vt fertur, Ori-

entis ossis oliuæ similis. Cuius virtutem esse dicunt, quod tritus & cum aqua haustus lapidem frangit, & educit de vesica & renibus.

Granatus sicut Constantinus, Aristotel. refert, dicere de genere est Carbunculi. Est autem lapis rubeus & perlucidus, in colore similis balaustijs, qui sunt flores malorum Granatorum. Est autem rubeus aliquantulum obscurior quàm Carbũnculus, & cum substernitur ei niger color in sigillis, tunc magis rutilat, & inuenitur in hoc genere quidam modus qui inter ruborem aspersum habet violæ colorem, propter quod hoc genus violaceum dicitur, et est pretiosior omnibus alijs Granatis. Dicitur autem lætificare cor, & pellere tristitiam, & secundum Aristot. est calidus & siccus. Et quod quidem dicunt hũc esse de genere hyacinthi, est falsum. Inuenitur autem hica lpis secundũ plurimum

mum eius in Ethiopia, & aliquoties iuxta Tirum inter arenas maris.

De incipientibus ab I. littera. Caput. 8.

IAspis est lapis multorum colorum, & habet speciès decem, melior tamen est viridis, translucēs rubeas habens venas, & in argento proprie locari habet, & in partibus multis inuenitur. Expertum enim est, quod stringit fluxum sanguinis et monstruorum. Aiunt etiam quod negat conceptum & iuuat partum, & quod gestantem se à luxuria prohibet. In magicis etiam legitur quod si incantatus est reddit gratum & potentem, & tutum, & fugat febres, et hydropisim.

Iacinthi duo sunt genera, aquaticus videlicet & Saphirinus: aquaticus est flauus albescens ac si peruium aquæ de subflauo perspicuo

erumpat, & superare contendat, & hic est vilior, et inuenitur in isto genere aquescēs rubeus, in quo etiam superat peruietas aquæ. Saphyrinus etiam est flauus valdè perlucidus, quasi nihil habens aquietatis, & hic est melior. Et ideo tria nomina habet, dicitur enim aliquādo hyacinthꝰ, Saphirinus, in Ethiopia autem secundum plurimum inuenitur. Et quidam dicunt quartum esse quod est aquaticū cæruleum sicut Thopasion, & hoc est durrissimum vilissimum generaliter, qui in se sculpere vix permittat. De expertis a item est quod est frigidus sicut viridis, & confortat corpora, sicut omne frigidum qd constringit virtutes corporum. In ligaturis autem physicis est vsus eius quod collo suspensus vel digito gestatus tutum reddit peregrinum & gratum hospitibus. & est contra pestiferas regiones. Et expertū est q̃ somnum

num prouocat ꝓpter ſuam frigidam complexionem. Saphirinus autem hoc ſpecialiter habere dicitur quod eſt virtus eius cõtra toxicũ. Aiũt etiam ꝙ cõfert ad diuitias, & natura & ingenium bonũ cõfert & læticiam.

Iena lapis eſt a beſtia quæ uocatur Hyena, ſic dicta, eò quòd ex oculis eius, cum in lapidẽ vertũtur, tollitur, Aiunt tamẽ antiqui Euax, & Aron, quod poſitus ſub lingua cõfert diuinando prædicere futura.

Iris lapis eſt Criſtallo ſimilis, & eſt vt frequentius hexagonus. Dicit autem Euax quod ab Arabia venit, & in mari rubro naſcitur. Nos autem inuenimus maximam copiam horum lapidum in montibus Germaniæ qui ſunt inter Rhenum fluuium, & Treuirenſem ciuitatem, & diuerſæ quantitatis omnes ſunt hexagoni. In Albis autem la-

pidibus nati circum positione lapidis cũ naturaliter sunt rotundi hexagoni efficiũtur, sicut foramina apum in medio posita hexagona efficiũtur, tamen illa quæ sunt in extremis, sunt rotunda. Est autem lapis siccissimus quod sua indicat secabilitas maxima. Fit autem ex aqueo sicco quod euadit de materia lapidis q̃ generatur ex rubeo: & quia hoc aqueum est vehementer à siceo apprehensum, siccus & durus est valdè, lapis. Cum autem sub tecto soli pars eius immittitur, & pars in vmbra tenetur proiycit reflectẽdo pulcherrimos colores Iridis, super oppositum parietem, vel super aliquod corpus, propter quod Iris vocatur. Cuius caussa est superius assignata. Aliud autẽ simile huic nascitur in gipso, quod etiam perspicuum est in extremis & siccissimum valdè, & vtuntur eo quidam pro vitro in vitreis.

Iscu-

Iscustos (vt fert Isidorus & Arō) similiter est lapis, in vltimis Hispaniarum partibus frequentius inuentus, iuxta Gades apud Herculis colūnas, in tertio vel secundo climatibus vltra Hispaniam illam quam modo Hispaniam vocamus. Est autem lapis filabilis propter viscositatem in eo arefactam, & si de ipso vestis fiat nō comburitur sed igne purgatur & nitet: & forte illud est quod pennam vocant Salamandræ, quare hæc lanugo quædam est, sicut lanugo lapidis humidi. Quare autem nō cremetur in metheoris expeditum est: huius speciem quādam dicit esse quendam lapidem quem quidam vocant Carbunculum album, & quidam alij Calculum albū. Imitatur enim Carbunculum in hoc, quod fantasmatibus & prestigijs resistit: valet etiam cōtra dolorem oculorum ex humida caussa, & redactus in puluerem sanat scabiē.

Isidor. dicit de lapide Iudaico quì est albus ad modum glandis in quãtitate scripturis quibusdã insertus, quasi litteris, quas graeci gramas appellant. Iudaicum autem dicit Auicen. hunc quia frequentius in Iudea inuenitur.

De incipientibus à littera K. Capit. 9.

KAlcabre est idem vt diximus quod Gagates, sed tamen quidã dicunt quod Kalcabre melius est cum tamen nec colore nec virtutibus discrepet ab ipso.

Kakabre autem lapis est similis Cristallo, de quo ferunt quod eloquẽtiam dat & honorem, & gratiam, et quod valet contra hydrophsim.

Kakaman lapis est frequẽter albus in toto, vel in parte. Varius enim est in colore: frequẽtissimè inuenitur immi-

immiſtus Onychio. Virtus eius autem fertur eſſe ex imaginibus, et ſculpturis quæ inueniuntur in ipſo, ex ſigillis de quibus in ſequentibus habebitur tractatus.

De incipiẽtibus à littera L. Capit. 10.

LIncur is lapis eſt; qui fit ex vrina lincis & hæc animalia dicit Plinius eſſe Orientis, quæ tamen frequenter in Theutonia & Sclauonia inueniuntur abundanter in ſiluis. Dicit etiam Plinius q̃d hoc genus animalis vrinam ſuam ſub arenis abſcondit, quaſi inuideat iuuamentum, quod eſt ex lapide. Dicit autem idem Plinius quod eſt rubens, ſcintellans vt Carbunculus, præter hoc quod non lucet de nocte. Inuenitur aũt frequẽtius croceus parũ tendẽs ad nigredinẽ. Et eſt exptũ de ipſo

quod fricatus trahit paleas, quod ferè conuenit omni lapidi pretioso. Dicitur etiam valere contra dolorem Stomachi, & icteritiam, & fluxus ventris.

Lippares dicitur esse lapis qui frequentius in Libia inuenitur. Fertur autem lapidis virtus esse mirabilis, omnis enim bestia à venatoribus & canibus infestata currit ad eum & ipsum intuetur quasi patronum. Et, vt aiunt, canes & venatores noscere non possunt bestiam quamdiu lapidem habent præsentem, quod si verũ est, mirabile est valdè, & absque dubio cælesti virtute deputãdum, quas Hermes mirabiles esse dicit in lapidibus & etiam in plantis, per quas etiam naturaliter fieri posset, quidquid scientijs magicis si virtutes illæ benè cognoscèrentur.

De

De incipientibus ab M.litera quæ est. II. Capit. II.

MAgnes siue Magnetes lapis est, ferrugineicoloris qui secundum plurimum in Mari Indico inuenitur, & intantum abundare dicitur quod periculosum est in eo nauigare nauibus quæ ferreos clauos habent. Inuenitur etiam in tragonitidis regionibus. Ego vidi inueniri in partibus Theutoniæ in ea puincia quæ Francia Orientalis vocatur, vnum magnæ quantitatis & maximæ efficatiæ, et fuit valdèniger, ac esset ferrumrubiginosum & combustum cum pice. Virtus autem eius est mirabilis in attractione ferri, ita quod virtutem eius transmittat in ferrum, vt illud etiam attrahat, & aliquando multæ acus hoc modo suspensæ ad se inuicem videtur. Un-

Etus autem lapis allio non trahit, & si super ponitur ei Adamas iterum non attrahit, ita quod paruum Adamas magnũ ligat Magnetẽ. Inuẽtus autem est nostris temporibus magnes qui ab vno angulo traxit ferrũ, & ab alio fugauit. & hunc Aristot. ponit aliud genus esse Magnetis. Narrauit mihi quidam ex nostris socijs curiosus experimentator, quod vidit Fredericum Imperatorem habere Magnetem qui non traxit ferrum, sed ferrum viceuersa traxit lapidem. Aristot. dicit quod est quoddam genus illud Magnetis quod trahit carnes hominis. In magicis autẽ traditur, quod fantasias mirabiliter cõmouet, principaliter seu præcipue, si consecratus obsecratione, & caracterè sit, sicut docetur in magicis. Ferunt etiam hũc cum mulsa acceptũ, curare Hydropisim. Aiũt etiã hunc lapidem capite mulieris dormientis

suppo-

suppositum statim eam mouere ad amplexum mariti sui si casta est: si autem est adultera prænimio timore fantasmatum dicitur cadere de lecto. Dicunt etiam quòd fures in domum intrantes positis carbonibus in quattuor angulis domus, lapidem hunc contritum super spergunt, & tunc dormientes in domo ita fantasmatibus tenentur quod fugientes ædes relinquunt, & tunc fures furantur quid volunt.

Margarita lapis est in obscuris conchilibus inuentus: meliores ab India veniunt. Multi autem à Brittannico mari quod nunc anglicum dicitur, & versus Flãdriam, & Theutoniam inueniuntur, ita q̃ ego habui in ore meo decem in vna mensa, quæ in comedendo ostrea inueni. Iuuenes enim conchæ habent meliores. Quædam aut ex eis perforati sunt, & quædam integri, coloris sunt

ac si parua lux penetraret in multũ album, & ideo nitent cum tamẽ sint albæ. Fertur etiam quod in tonitru quasi abortiendo eas ostreæ euomũt, & ideo in flumine inueniũtur, in Mosella & quibusdam Galliæ fluuijs inter arenas. Est autem virtus earum experta, ad confortationem spirituũ & contra animæ deliquium & sincopim, valet etiam contra fluxum sanguinis, et contra fluxum lientericum, & contra dyariam.

Medus lapis esse dicitur, qui, à regione Medorum vbi plures inueniuntur, sic vocatur. Sunt autem duæ species huius, vnus niger, alter viridis. Virtutem eius esse dicitur cõtra veterem podagram & oculorum cecitatem & phreneticam: refouere etiam dicitur fessos, & lassos, & debiles. Ferũt autem quod eius qui niger est, si fragmenta in aqua calida resoluta fuerint, & si aliquis illa aqua

lauerit

lauerit incurrit membrorũ excoriationem, & si biberit ex eo peribit vomendo,

Melochites, quem quidam Melonitem vocant, lapis est Arabicus, grossæ viriditatis, sed non translucidus sicut Smaragdus, & est mollis. Fertur autem quod virtutem habet custodiendi gestantem se à nocuis casibus, & similiter cunabula infantium.

Memphites lapis est, à ciuitate Egypti quæ memphis vocatur, sic dictus, qui dicitur vt ignis calere virtute quidem, quod videtur actu hic tritus & aqua mistus in potu datus vrẽdis vel secandis, quia inducit insensibilitatem ne sentiatur cruciatus.

Manesia, quem quidam Magnosiam vocãt, lapis est niger, quo frequenter vtuntur vitrearij, hic lapis distillat & fluit in magno & forti igne, & alitur, & tunc immistus vitro

ad

ad puritatē vitri deducit substātiā.

Marchasita, siue Marchasidavt quidam dicūt, est lapis in substātia, & habet multas species, quare colorem accipit cuiuslibet metalli, & sic dicitur Marchasita argentea & aurea, & sic dicitur alijs. Metallum tamen quod colorat eum non distillat ab ipso, sed euaporat in ignem, & sic relinquitur cinis inutilis, & hic lapis notus est apud alchimicos, & in multis locis veniūtur.

De cipientibus à.12. littera quæ est N. Cap. 12.

NItrum etiam accedit in lapidis coagulationem, est autē subpallidum, & perspicuū, & huius virtus probata est quod dissoluit & attrahit, & valet cōtra ictericiam, & est de genere salis.

Nichomar idem est quod Alabastrum

strum quod quidem est de genere marmorum, tamen quia virtus eius est mirabilis inter lapides pretiosos ponitur. Et expertum est de hoc, quod frigiditate sua conseruat aromatica vnguenta. Et ideo pixides de hoc lapide fecerunt antiqui. Conseruat etiam frigiditate sua corpora mortuorum a fœtore excellenti, & ideo monumenta, & mauseola antiqua de hoc lapide inueniuntur: est autem albus nitens. Aiunt etiam quod victoriam da, et amcitiam conseruat. Sunt etiam quidam qui dicunt lapidem quendam nuseuocatum esse, de genere lapidum bufonis, & in multis inueniuntur bufonibus. Et sunt duo genera: vnus subalbidus sicut si lac intrauerit sanguinem & vicerit eum, & ideo sanguinis obscuras venas dicunt in eo apparere, & alter est niger, & aliquando in eo depingitur bufo sparsis pedibus veneno eos

adura

adurere manum tangentis. Probationem autem huius lapidis esse dicunt, quod exhibitus bufoni viuo, bufo eleuatur contra eum & tangit eũ si potest. Dicitur etiam quod præsente veneno varius efficitur qui subalbidus est.

De incpientibus à. 12. litterа quæ est Q. Cap. 13.

ONyx gemma esse perhibetur nigri coloris, inuenitur melius genus eius nigrũ, albis venis variatũ, venit autem de Media & Arabia. Inueniũtur autem quinque diuersitatum propter varietatẽ venarum & colorum. Aiunt, collo vel digito suspensus excitare tristiciam & timores, & in somno fantasias terribiles, et multiplicare fertur tristicias et lites. Dicunt autem quod auget

get saluam pueris. Si autem Sardinus sit p̃sens ligatur Onyx et suspenditur a nocumẽto: hæc autem omnia si habet, profecto habet ideo, quia virtutem habet mouẽdi melancholiam præcipue in capite, ex motu enim illius & vapore omnia ista procedunt. Dicunt autem quidam Onycham, seu Onychulum esse idem, quod veri simile est, vel q̃ sit aliaqua species eius, sed colore non niger nisi aliquando, sed colorẽ habet vt humanus vnguis: sicut supra diximus. Sed Onychinis nominis inueniuntur multi colores albi, & nigri, & rubicundi, qui tamen omnes in substantia quadam fabricantur, quæ simititudinem exprimit vnguis hominis. Aiunt etiam q̃ ex lacryma arboris quæ Onycha dicitur, indurata in lapidem generatur: & hanc esse caussam quod odoriferus est in igne. Hac etiam caussam inquiunt esse, quod frequentius alys

depi-

depictus imaginibus mirabilius inuenitur, quia lacryma à principio mollis facile formabilis, pingitur, & picturam retinet quando in lapidem induratum coagulatur. Hinc lapidē dicunt insensibiliter intrare in oculum, & hoc est mirabile. Sed ego vidi Saphirum intrare in oculum & lapidem Galli, & quendam alium, cuius nomen ignoraui, sine lesione oculi: politum enim tenue nō lædit oculum, nisi tangat aciem siue pupillam sensibilem contra foramen vuea.

Obtalmus lapis est, ab Otalmia dictus, cuius color nō nominatur, forte quoniam multorum est colorum. Valere autem dicitur gestanti contra omnes malos morbos oculorum, visus autem tristantium dicitur obcæcare, & ideo etiam patronus furum vocatur, gestātes enim ab quasi inuisibiles redduntur.

Orites habet tres species, quarum

vna

vna nigra & rotunda, alia viridis maculas albas habens, tertia, cuius altera pars est aspera, altera plana: et est color eius quasi ferri lamina, & talis etiã est dispositio corporis eius: de quo ferunt quod vnctus oleo rosato, & gestatus praeseruat ab aduersis casibus & pestiferis morsibus reptilium. Dicitur etiam in physicis ligaturis quod appensus mulieri prohibet ipsam impregnari, & si pregans est abortum facit.

Orfanus est lapis, qui in Corona Romani Imperatoris est, neque vnquam alibi visus est, propter quod etiam Orphanus vocatur: est autẽ colore quasi vinosus, subtilẽ habens vinositatem, & hoc est sicut, si candidũ niuis candẽs, seu mican, spenetrauerit in rubeum, clarum, vinosum, & sit superatum ab ipso. Est autem lapis perlucidus, & traditur quod aliquando fulsit in noctẽ, sed nunc tem-

pore

pore nostro non micat in tenebris. Fertur autem quod honorem seruat regalem.

De incipientibus à 14. litte ra quæ est P. Cap. 14.

PAnterus lapis est multos habẽs colores in vno corpore lapidis, nigrum videlicet, & viridem, & rubeum, & alios multos: inuenitur autem pallidus, purpureus et roseus. Ferunt autem luscos efficere visus. Inuenitur secundum plurimum in Media, debet autem gestans ad ipsum inspicere in mane Oriente sole vt sit efficax & victoriosus: tot autem virtutes dicitur habere quot colores habet.

Peranites lapis est generatus de Mecheton, et est feminei sexus. Nã certò tempore dicitur concipere & pare-

parere consimilem lapidem naturalem, valere autem dicitur pregnantibus.

Perithe siue Peridonius lapis est fului coloris, dicitur etiam valere contra Artheticam. Mirabile etiam referunt de isto lapide, quod si fortius cõstringatur manu, adurit manum, vult ergo leuiter et pauide tangi. Dicitur autem de hoc genere esse alia species quæ est Chrysolito similis, nisi quod est maioris viriditatis.

Prasius est lapis qui est matrix & palacium Smaragdi, frequẽtius est autem viridis coloris habens viriditatẽ spissam sicut prasium quòd est marrubium. Inuenitur autem aliquando cum rubeis guttis & aliquando cum albis. Expertum autẽ est quod confortat visum, & quasdã Iaspidis, & quasdam Smaragdi habet operationes. In epistola etiam Esculapij cuiusdam phylosophi ad

Octaianum Augustum ferunt quod venenum est tantæ frigiditatis quòd cor hominis interempti illo veneno conseruat ab igne. Et si cor illud in igne ponatur tamdiu qd in lapidem optesi conuertitur, lapis ille vocatur profilis ab igne, vocatur humanus à materia, ptiosus esse dicitur, eò quòd victores facit & à veneno præseruat. Narratur autem licet fabulæ sit simile q Alexander Macedonius hoc lapide subcingio suo in prelio vtebatur, cunque reuerteretur ab India & vellet lauari in Euphrate deposito subcingio, morsu serpens casu precidit lapidem, & euomuit eum in Euprhate, & de hoc mentionem dicitur Aristot. fecisse in libro de natura serpentum, qui liber ad nos non peruenit, colore autem rubet hic lapis candorem habens admistum.

De

De incipientibus à.15.littera quæ est Q.

Capt. 15.

QViricia lapis est q̃ inuenitur in nido Vupæ aliquãdo, quæ tota est Auis præstigiosa & multa augurans vt dicunt magi & augures. Est autem lapis hic proditor secretorum, & fantasias commouens si ponatur super pectus dormientis.

Quandros lapis est qui aliquando inuenitur in cerebro vulturis, cuius virtutẽ ferunt esse cõtra quoslibet nociuos casus: & replet mamillas lacte.

De incipientibus à 16.littera quæ est R.

Capit. 16.

RAmai qd̃ in medicinalibus inuenitur et alchimicis, quod idẽ est q̃ Bolo armen⁹, est aũc

lapis ſubrubeus, huius autem virtus pro certo experta eſt, quod eſt conſtrictiua ventris, & præcipue ſanguinis diſenteriæ & menſtruorum.

Radaim lapidem & donatidem eundem aiunt, dicunt autem quòd niger eſt lucens. Ferunt autem quod quãdo capita gallorũ comedere dantur formicis, q̃ aliquando poſt tempora multa in capite maris galli hic lapis inuenitur. Ferunt etiam hunc valere ad quolibet impetrandum.

De incpientibus à .16. litteraquæ eſt S. Cap. 17.

Saphirus lapis eſt valdè notus, & ſecundum plurimum eius venit ab Oriente ex India. Inuenitur etiam in hypodromo apud Rhodanum prouinciæ regionem, & ciuitatem, ſed non eſt adeo pretioſus vt p

omnia

omnia sit similis Orientali. Est autē in colore perspicuus flauus sicut cælum serenatum, sed vincit in eo flauus color, & ideo est melior qui est nō satis perlucidus: Optimus autem q̄ nubes habet obscuras ad rubedinem declinantes. Inuenitur etiam bonus q̄ albedas habet nubiculas. si substantia sua sit sicut fusca nubes, aliquantulum transparens. Huius autem virtutem ego vidi quòd antraces duos fugauit. Aiunt etiam hunc lapidē hominem castum reddere, & interiorem refrigerare, sudorem stringere, dolorem curare frontis & linguæ. vidi ego vnum in oculum intrare, & sordes ex oculis purgare, sed ante vult poni in aquam frigidam, et post similiter. Quòd autem dicunt, quòd amittit virtutem & colorem postq̄ semel fugauit antracem, est falsum, quia vidi vnum qui successiue interiecto spacio fere annorum quatuor

fugauit antraces duos. Dicunt etiã quod corpus inuegetat & paces conciliat, pium & deuotum ad Deum, efficit, & animam firmat in bonis: hic lapis alio nomine Sirites, vel vt alijs placuit Sirtithes vocatur, eò quòd in Sirtibus inuenitur.

Sardonyx, quem quidam Sardonycem vocant, etiam compositus est ex duobus lapidibus Sardo videlicet & Onyce. Est ergo rubeus, et hic color supereminet in ipso ex Sardio, est etiam albus & niger, & coloris vnguis proferens ex Onyce. Laudabilior autem est qui hoc colores magis habet distinctos & qui densioris est substantiæ. Inuenitur autem quinq; modis & forte pluribus. ꝓpter diuersam colorum commistionem, & substantiæ diuersam densitatem: & frequentius inuenitur in India & Arabia. Fertur autem luxuriam depellere, & hominem castum reddere & pudi-

pudicum. Est autem maxima huius virtus in hoc qd cũ Onychinus nociuus sit, hic nocere nõ potest, Sardinũ sibi in substantia habens admistum.

Sardinus lapis est ab antiquissimo inter pretiosos lapides connumeratus vel commemoratus. Est autem ruborem spissum habens cum substantia obscure peruia, sicut si peruietas imaginaretur in rubea terra, & secũdum hanc diuersitatem inuenitur quinq; modis, ita quod aliquis in hoc habet de peruietate, & forte est ille matrix aliorum & domus in qua generantur. In Sardis autem ciuitate prius esse repertus dicitur, ideo sic vocatur. Aiunt autem hunc accendere animum ad gaudium & acuere ingenia, per virtutes contrarias ligare a nocumento Onychinum.

Sarda, quẽ alij dicũt Sardo lapis est qd se habet ad tabulas ligni sicut magnes ad ferrũ, et ideo adhæret ita forti

tabulis nauium quod euelli non possit, nisi abscindatur cum ipso ea pars tabulæ cui inhæserit, est autem in colore purissimus nitens. Silenites lapis est, de quod varia referuntur. Dicũt enim quidam hunc nasci in quodam genere testudinis Indico, et esse variũ rubeo, albo, purpureo quoque colore pulcherrimum. Alij autem dicunt hunc virentem, & in Persidis partibus frequẽtius inueniri. Dicunt aũt hũc crescere lun a crescẽte, et luna decrescẽte decrescere, gestatum autem ferunt conferre præscientiam quandã futurorũ, si sub lingua portatur, precipue prima luna & decima existente. Dicunt enim quod mane prima luna, vna tantũ hora habet hanc virtutem, decima autem existente luna habet virtutem in prima hora & sexta. Modus autem diuinationis est quod cum portatur sub lingua cogitatur de aliquo negocio vtrum

fieri

fieri debeat vel nō, & si fieri debet cor di tenaciter insigitur, ita quòdeuelli non potest, si autem nō debet fieri statim cor resilit ab ipso. Fertur etiam quod curat ptisicos languentes & debiles.

Smaragdus lapis pretiosior multis alijs, & non rarus: et est color eius viridissimus translucens ita quod vicinum aërem sua videtur tingere viriditate. Figura sua melior est planicies superficiei, qa tūc vna pars non obumbrat aliam. Melior autē est qua nec lumine nec vmbra variatur. Huius propter planiciei, & coloris varietatem dicunt esse diuersitates duodecim, eò quòd aliquando quodam vel nigrum per modum virgularum permistum habet. Sunt autem à locis dicti Schytici vel Britānici, & Niliaci, & qui in venis aris nascuntur, et maculosi qdā, & qdā calcedonij, eò q admisturam habēt cum illo

lapide, meliores omnib. sunt Schytici. Ferũt autẽ quod illi de nidis Gryphonum auferuntur, qui, lapidem hunc cum crudelitate magna custodiunt. Dixit enim vnus de Græcia veniens vidicus et curiosus experimentator, quod ille lapis nascitur in rupibus q̃ sunt sub aqua maris, quod ibi frequẽter inuenitur. Rationale enim est q̃d in uenis æris in ꝓspicuo, quod ad æris substantiam nõ venit, nascitur, quia rubiginis æris habet viriditatẽ. Expertum autẽ est temporibus nostris quod hic lapis si vere bonus & verus est, non sustinet coitum, propter quod Rex Vngariæ qui nostris temporibus regnat, in coitu cum vxore sua lapidem hunc in digito habuit, & propter coitũ in tres partes fractus fuit. Et ideo probabile est quod dicunt q̃ hic lapis gestantem se ad castitatem inclinat. Ferunt etiam quod auget opes & in caussis dat verba persuasõ-

ria

ria, & quod collo suspensus curat he mitriteum & caducos morbos. Expertum autem quod visum debilem confortat & oculos conseruat. Dicunt etiam quod bonam facit memoriam et quod tempestatem auertit, & valet diuinantibus, propter q̃ à magicis queritur.

Sirus est lapis à Siria dictus, vt dicit Isidor. qui integer natat, et comminutus fluctuat. Profectio huius caussa est, quia in poris integrum aërem continet qui euanescit à pulvere comminuti lapidis.

Sarcophagus lapis est deuoratiuus cadauerum mortuorũ. Græcè enim sarcos carnem, phagos autem comedere sonat. Antiqui autem quidam hoc lapide primo fecerunt Archas mortuorum, eò q̃ in spacio. 30 dierum cadauer comsumit. Ob hoc aũt

nostra monumēta lapidea sarcophagi sunt vocata.

Sarmenius lapis est, à Sarmia Insula in qua inuenitur, dictus, hoc autem lapide politur aurum. Fertur autem quod potatus vertigenem sedat, & mentem solidat, habere autē hoc vicium dicitur q̃ alligatus manu parturientis impedit partum, & cōtinet ipsum in matrice.

Suetinus lapis est crocei coloris, quem græci Eliciam vocant. Inuenitur enim aliquando translucens vt vitrum, vocabulum autem trahit à materia, quia succo vel gumma arboris nascitur quæ pinus vocatur, vulgariter autē lubra vocatur. Confricatus autem trahit folia, paleas, et fila sicut Magnes ferrum. Dicūt autem quod confert portantibus sē castitatem. De exptis autem est quod fugat serpentes incensus: pregnantibus autem valere dicitur ad facilem

partu

parturitionem. Melior autem est q̃ sit de succo qui in æstate calida prosilit, obscurior autem qui fit de succo alterius corporis.

Spicularis vocatur eò quòd ad modum vitri perspicuus fit. Dicitur autem in Hispaniarũ vrbe Segebia primitus inuentus. Ego autem vidi illum abundanter inueniri ita quòd currus inde onerãtur in diuersis partibus Theutoniæ: vidi etiã in Gallia inueniri cum gipso, quia gipsi extremitas quædam est, effossus autẽ scinditur in quaslibet tenues partes, & fiunt inde fenestræ, sicut de vitro, nisi quòd loco plumbi oportet ponere tres species eiusdem, vnum scilicet lucidũ vt vitrum, aliud nigrũ penitus quasi attramentum, tertium citrinum, qd̃ vocant auripigmentum, vel arsenicũ sicut supra diximus, quod carius est & nobilius.

De incipiẽtibus à littera T. Capit. 18.

TOpasion lapis est sic vocatus à loco suæ primæ inuentionis, qui fertur vocari Topasis Insula, & quia auri similitudinem prætendit. Sũt aũt duæ species in hoc genere lapidis, quarũ vna est omnino similis auro, et hæc est pretiosior, alia est crocea magis tenuis coloris, quam auri sit color, & hæc est vilior. Expertum autem est in nostro tempore quod si in aquam bulientem immutatur, ita deferuere facit quod statim manu immissa extrahitur, et hoc fecit Parisius vnus de nostris socijs. Dicunt etiam quod valet contra Emoptoicam & lunaticam passionem. Hoc autem certum est quod speculum est lapis iste & idolum obiecti corporis sicut speculum concauum in conuexum repræsentat, cuius caussa esse non potest

est nisi quod interius per superficies concauas concrescit. & coagulatur.

Turchois lapis est coloris flaui & lucidi candentis. ac si lac penetraret in flauum colorem et resultet per ipsum ad superficiē. Dicunt autē quod visum conseruat, & à nociuis cāsibus portantem se defendit.

De incipentibus ab V. littera. Cap. 19.

VArach quidem dicitur sanguis draconis, secundum Aristot. lapis est. Quidam autem medicorum dicunt quod est succus cuiusdam herbæ. Sed quod dicitur, ostēditur in puluere, cuius superficies nitet & aspera est sicut comminutus lapis: est autem rebeus valdè, valet autem contra quem libet fluxum, & præcipue sanguinis, & ex eo, & argento viuo fit algala.

Vernix

Vernix est lapis, qui dicitur Armenicus, est autē coloris subpallidi, valet certissime contra melancholiam, & contra vicium splenis, & epatis & contra cordiacam passionem.

Virites est gemma quā supra Piritem diximus. Color autem eius est fulgens vt ignis, vt supra diximus, leniter & reuerenter vult tangi, aut adurit tangentis manum. Nimirū quia etiam noctiluca animal aliquādo adurit manum, sicut ego ipse expertus sum sæpius.

De incipientibus à littera. Z. Capit. 20.

ZAmech est lapis q̄ vocatur Lazuri, huic inest tenuis color flauus cū corpusculis aureis. Fit autem inde azurium. Certessimè valet sumptus contra melancholiam & quarta nam et simcopim ex

ex vaporibus melancholicis proueni entem.

Zigrites lapis est coloris vitrei, alio nomine etiam euax vocatur. Et dicitur quod gestatus collo stringit sanguinem, & depellit mentis aliena tionem.

Hæc de lapidibus dicta in speciali sufficiant. Quoniam si in speciali de virtute cuiuslibet lapidis vellemus dicere modum voluminis excederemus. Sicut enim à principio diximus si quis experimentari voluerit vix lapillum inueniet qui non habeat aliquam virtutem, sed per ea quæ dicta sunt iudicare de omnibus est planum

TRA-

TRCTATVS TERTIVS SECVNDI LIBRI DE lapidibus in quo est de sigillis lapidum, & qualiter est dicendum de sigillis, & quod sunt modi sigillorum, & de expertis.

Capit. I.

DE imaginibus autem lapidũ & sigillis post hæc dicendum est, licet enim pars ista sit pars Magiæ naturalis secundum illam speciẽ Magiæ quæ Astronomia subalternatur, quæ de imaginibus & sigillis nuncupatur, tamen propter excellentiam doctrinæ, & quia illud cupiunt à nobis scire multi aliquid de hoc hic dicemus, omnino imperfecta et falsa, reputãtes quidquid de his à multis scriptũ inuenitur. Antiquo-

quorum enim sapiẽtum scripturam de sigillis lapidum pauci sciunt nec sciri potest nisi simul & Astronomia & Magia probe intelligantur. Incipientes igitur de imaginibus lapidum dicimus nos tres modos imaginum in lapidibus inueniri. Quorum vnus est quod inuenitur in lapide imago nec exarata nec super eum eleuata, sed in eo depicta quasi coloribus & picturis variata sit, Alter est quod inuenitur eleuata, quasi opere exclusorio super lapidem. Tertius modus est quod figura incisionis est exarata in lapidum quibusdam partibus lapidis abrasis, & quibusdam remanẽtibus, Adhuc autem in imaginibus quæ sunt pictæ aliquãdo pingitur imago colore eiusdem lapidis, & tunc nõ ostendit imaginem nisi modus terminationis linearum quarundam, quæ sunt in superficie lapidis, aliquando imago habet colorem omnino alium

à colo-

à colore lapidum. Hi autem duo modi sunt imaginibus quæ eleuatæ sunt sunt super lapidum superficiem. Volo autem primo narrare quæ vidi, & expertus sum ego ipse, & postea ostendere caussam & modum per quem à natura efficitur imago: & tertio loqui de imagibus factis per artem & ostendere virtutes sigillorum. Dico igitur quod me existente Venetijs, cũ essem iuuenis, incidebantur marmora ad parietes templi ornandos, contigit autem in vno marmore iam inciso tabulis incisis sibi applicatis apparere depictũ caput pulchirrimum regis cum Corona & longa barba, neque in aliquo peccare videbatur pictura, nisi in hoc solo quod frontem videbatur in medio habere nimis altera ascendente versus verticem capitis. Sciuimus autem omnes qui aderamus hoc à natura fuisse pictum in lapide, & cum me queretur caussa

inordinationis frontis, dixi lapidem illum ex vapore fuisse coagulatum, & in medio per calorem fortiorem vaporem inordinate ascendisse vltra modum. Fuit autem pictura eiusdē coloris cum lapide. Huiusmodi autē simile est in nubibus in quibus omnes apparent figuræ quando ventis non agitantur, & continuè propter calidum eleuans eas etiam disipantur, quæ si apprehenderentur loco & virtute lapidibus multas effigiarent figuras, propter hoc appraret ergo figuram picturæ simplicis aliquando essē à natura. Post hoc autem longo tempore cum essem Parisys de numero doctorum & grege, contigit aduenire ad studium filium regis Castellæ, cuius eoqui cum pisces emerent prænominati nobilis famuli piscem emerūt qui latinè peccez vulgariter pleis vocabatur, & erat maximè quātitatis in illo genere piscis, cum autem exen-

tera-

teraretur piſcis, in ventre eius apparuit concha oſtrei maximi, quam ad me memoratus nobilis fecit cauſſa dilectionis adportari, cōcha ergo illa in concauo ſui q̄ eſt planum & politum habebat figuram trium ſerpentum, ore eleuato optimè factorum, ita quod nec figura defuit oculorum, cum tamen eſſent valdè parui. exterius autem in conuexo quod erat aſperum, habebat figuras multorum. x. videlicet & amplius ſerpentum ſimili per omnia opere factorum niſi quod omnes exteriores nodo quodā n collo videbantur colligati, capitibus tamen & corporibus ſeparatis, neque fuit vlla iſtarum imaginum quæ non eſſet perforata foramine ab ore ſerpentis incipiēte, & inferius ad caudam ſerpentis exeunte, & erat foramē ita paruum quod videbatur filo factum fuiſſe. Hanc autem concham ego multo tēpore habui, et mul

tis

tis ostendi, et postea eam misi pro munere in Theutoniam. Constat igitur per illud experimentum etiam figuras eleuatas super lapides aliquando fieri à natura. Narrauit autem mihi quidam nobilis et potēs quod quodā tēpore ab vno rusticorū sucrū p̄sentatum fuit sibi ouum minoris quāitatis quam gallinæ, in quo corpore exclusorū simili in testa optime figuratus fuit serpens cristatus et alatus & habebat figuram pedis sicut pes galli, omnia autem hæc indicant tales formas aliquando à natura formari, & hoc puto ego & scio verum esse.

De figuris lapidum à natura factis. Capit. 2.

QVæramus igitur qualiter à natura formātur. Reuocem igitur ad memoriā ea q̄ in secūdo no-

nostrorum physicorum de monstris loquentes determinauimus, Non igitur ignoramus quod sunt quædam loca in cælo, in quib. cum luminaria conuenerint, impediunt etiam in propria & efficaci materia figuram humanã generari et materia tũc cõcrescit in horribile monstũr. Aliquãdo etiã ecõuerso cõcurrunt luminaria et ceteri planetæ ad locum in quo tanta virtus est generationis humanæ, q̃ in semine valdè difformi cõtra vim formatiuam illi semini insitam imprimit formam humanam, propter hoc cõtingit aliquando porcellos in capite præferre figuram huminis, & fetus vaccarum similiter. Quod quia ex permistione seminis hominis cum dictorum animalium seminibus esse non posit in physicis nostris satis est ostensum. Hæc igitur est caussa & nõ alia quòd etiam in lapidibus vaporabiliter in materia coagulatis imprimitur

mitur figura hominis vel alia de figu
rìs ſpecierum quas producit natura
vt pingendo tantum, aut etiam figu-
rãdo totũ eleuãdo, in toto vel in parte
maximè, cũ ſit huius efficiẽs in onichi
nis ꝓpter materiæ maiorẽ molliciem
vt diximus ſupra. Eſt enim Coloniæ
incapſa trium Regum magnæ quan
titatis Onychinus habens latitudi-
dem manus vnius hominis & ampli
us, in quo ſuper materiã lapidis Ony
chini qui eſt ſicut vnguis picta duo
ſunt capita iuuenum albiſsima, ita
quod eſt vnũ ſub alio, ſed elucet præ-
poſitione naſi, & oris, & in frõte ca-
pitum eſt figuratus nigerrimus ſer-
pens qui colligat capita illa. In man-
dibula autem vnius, in ea parte vbi
eſt angulus curuitatis mandibulæ, in
ter partem quæ deſcendit à capite,
et eam quæ ad os inflectitur eſt caput
Ethyopis cum longa barba nigerri-
mum. Et ſubtus, in collo iterũ eſt la-

pis habens colorem vnguis & videtur esse vestimentum decoratum floribus circa capita, probaui autem q̃ non est vitrum, sed lapis, ꝓpter quod præsumsi picturam illam esse à natura & non ab arte, similes autem multi inueniũtur. Nõ Latet tamen aliquando per artem fieri tales imagines duobus modis, vnus quorum est, in quo operatur ars & natura, & illa quidem vel qualis ars effingitur figuras, & materiæ colores, & postea totũ ponitur in aqua in q̃a fortis est vis mineralis lapidificatiua, et ex illa coagulatur in lapidem sicut diximus supra. Secundus autem modus est deceptorius, quod effinguntur imagines in materia & diuersificantur colores figuræ per sigilla, & postea opere alchimiæ per aquam vel alium liquorem coagulantem induratur in similitudinem lapidis, et hoc maximè fit per illud quod alchimici vocant lac virgi-

virginis: fit autem quando litargirũ fortissimè lauatur in aqua, & sæpius colatur per ipsam, quousque sit sicut lacryma & iste duæ aquæ permisceantur, est enim hæc aqua certissimè coagulans, & videbitur lapis qui per eam coagulatus est. Multis autem alys modis fiunt coagulationes materiarum, ita quod videbuntur lapides cum non sint, si quis subtiliter & ꝑ lunam tentauerit. Aliquando autem fiunt huiusmodi colores in vitro simplici, & similiter imagines, & hoc vulgus imperitum putat esse lapides: his ergo de caussis fiunt imagines pictæ, & exclusæ siue eleuatæ. Illæ autem quæ ex arte rasura videntur, non intelligo qualiter fiant, nisi ab arte non à natura per aliquem modum, sed in gemmis durissimis dicuntur fieri per partes Adamantinas acutas, & durissimas ab his qui scribunt de gemmis, quod ego

nequaquam credo verum esse, ad tales enim exarationes oportet habere instrumenta decenter aptata, quòd non potest esse in partibus Adamantis, nisi mollirentur sanguine hircino, & tunc esset dispendium & nimis sumptuosum, eò quòd aliquando parum valentem gemmam exaratā esse videmus. Quæ igitur experti sumus etiam hic dicimus, distillatur enim et depuratur chalybs sæpius donec fere habet albedinem argenti, & tunc ex eo formantur instrumenta ferri & sculptorum angulis conuenientibus & subtilibus, & tunc ex primitur succus raphani, et permiscetur cum succo raphani aqua quæ extrahitur de lumbricis terræ contusis & expressis per pannum, ita quod tantum sit vnius, quantum alterius, & postea candens instrumentum extinguitur in aqua illa, bis, vel ter, vel pluries, quoties oportet, et efficitur ita durum

rum quod radit gemmas & incidit aliud ferrum sicut plumbum.

Hæc igitur dicta sunt de caussa imaginum quæ apparent in gemmis. Si autem quis quærat quare imagines in alijs lapidibus non inueniũtur nisi in gemmis, dicemus quod prius nos expertum induximus, quod aliquando apparent in marmore, sed in alijs generibus lapidum iam non apparent, quia materia eorum est grauis & grossa terrestris, & virtutibus mouentibus inobœdiens, & ideo cælũ eã mouere & imprimere non potest, lapides autem pretiosi & quædam marmora, vt supra diximis, vapora les habent materias facile mouentitibus obœdientes, & ideo in eis tales generantur imaganes. Exemplum huius est in vaporibus seminalibus, in quibus de facili apparent imagines, quæ tantum in substantia cerebri vel capitis, vel ossis nõ imprimũtur: om

nes enim mot⁹ cælestes potest impedire confusio, & inhabilitas materiæ, sicut diximus sæpius inpræcedentibus, & est hoc, sicut si sigillum lapidem tangat, vel duram terram, tunc nequaquam imprimitur, si autem tangat aquam inprimitur, & si aqua congelatur tunc figura perseuerat in glacie. Hæc autem non omnino physica sunt, tamen propter doctrinæ bonitatem hic sunt interposita.

De caussa quare gēmæ primitus sculpi p̄cipiebātur, et quod sit iuuamētum in ipsis sigillis. Cap. 3.

NVnc autem determinemus caussam, quare gemmæ primitus à sapiētibus sculpi præceptæ sunt, & quod sit iuuamentum in ipsis sigillis eorum, huius autē caussam cognoscere ex scientia oportet magorum, quā compleuerūt Magot græcus, et Germa Babilonicus, et Her

Hermes Aegyptius in primis, postea autē mirabiliter effulsit in ea Ptol. sapiēs, et Geber Hispalēsis, Tebith autē plene tradidit artem. Est aūt principium in ipsa scientia omnia q̄cunq; fiunt à natura vel arte, moueri à virtutibus cælestibus primo, et hoc de natura nō est dubiū. In arte etiam constat eò ꝓ aliqd modo et non ante incitat cor hominis ad faciēdū, et hoc esse non potest nisi virtus cælestis, vt dicūt sapientes p̄nominati. Est enim in homine duplex principiū operū, natura scilicet, & voluntas, & natura quidem regitur sideribus, voluntas qdē libera est, sed nisi renitatur trahitur à natura & induratur: & cum natura moueatur mortibus siderū incipit volūtas, tūc ad mot⁹ siderū et figuras inclinari, ꝓbat hoc Plato ex operibus puerorū q̄ libertate voluntatis nō ad huc renituntur naturæ & siderū inclinatiōi. Illi enim ex siderū virtute

præostendunt in se habilitates ad vnam artem, vel aliam in qua si exercitētur perfecti efficientur, & si relu ctentur ex aliis exerceāt, nunquam propter naturæ ad illam artem inep tam perfectionem consequūtur. Nō autem dubitamus quin omne quod est caussa aliquo modo caussæ, est etiā aliquo modo caussa caussati. Si igitur vis & afflatus siderum influit quandam caussalitatem artis in artifice, pro certo nisi impediatur influet omnibus operibus artis aliquid suæ virtutis. His habitis pro principio sumimus à dictis phylosophis quod etiam alibi probandum est figuras cælorum primas esse figuras, & ante omnium generatorum natura & arte figuras. Quod autem primum est genere & ordine gerātium, absque dubio caussalitatem suam per modum cuique congruum omnibus influit sequentibus. Nos enim non intendimus hic de

de figuris mathematicè sumptis, sed de figuris prout inducant diuersitatem generatiuum & generatorum in ordine et speciebus, et natura formæ, & materiæ suæ, habebit igitur figura cælestis caussalitatem in omni figura generata à natura, eò q̃ ars resoluitur in principium naturæ, quia principium artis, ut diximus, natura est secundum quod exiuit à suo cælesti principio, cuius principium est intellectus practicus, sicut idem intellectus est principium artis, sicut diximus sæpius in cælo & mundo, & physicis. Ex his autem de necessitate concluditur quod si obseruatè ad cælestem figuram imprimatur figura in materia per naturam vel artē, quod cælestis figuræ aliqua vis influitur operi naturæ et artis, & inde est quod obseruate ad imagines cæli præcipiuntur fieri opera, & exitus, introitus, et incisio vestium, et vestiura à Ptolo-

meo ſapiente. Hinc eſt quod in ſcientia geômantiæ figuræ punctorum ad imagines tales reduci præcipiuntur, quia aliter non ſunt vtiles, hac ergo induſtria conſiderata primi præceptores & profeſſores phyſici gemmas imagines matellicas ad imagines aſtrorum obſeruatis tẽporibus quãdo vis cæleſtis fortiſsima ad imaginem eandem eſſe probatur, vtputa cæleſtibus multis virtutibus admiſta, ſculpi præcipiebãt, & mira per tales imagines operabantur. Imagines autem cæli ex multis quidem adiuuantur, ſunt tamen præcipue quinq; obſeruãda, ſcilicet imago circuli non ſtellati, quia circulus ſignorum non ſtellatus eſt primus habens motum figuræ & vitæ. Secundo iuuatur ex imaginibus ſtellatis quæ etiã obſeruare oportet debite. Tertio autem eſt exſitu planetarum in ſignis confortantibus ſigna. Quartò autem quod quantitate

titate eleuationis, & elongationis secundum longitudinem, et latudinem, à linea æquinoctiali & ascendente. Et quinto ex respectu omnium horũ ad latitudinem climatis, hoc enim multum est obseruandum, quia ex hoc, et quarto variatur tota qualitas angulorum, quos describunt radij super figuram rei generatæ, vel factæ partem, & secundum quantitatem illam angulorum infunduntur rebus virtutes cælestes, hoc enim pauci obseruant. & pauciores obseruare sciunt, et dum sine scientia nituntur ad opus artis imaginum propter fallaciam suæ operationis credunt fallere scientiam, & contemptibilẽ reddunt eãdem: sic igitur ad cælestes imagines sculpi gemmæ & hac de caussa præcipiuntur. Sed non lateat nos quod sicut virtutes naturales perdurant in quodam tempore & non vltra, ita

est etiam de virtutibus imaginum, non enim influitur aliqua virtus de cælo, nisi in quodam tempore periodi, sicut diximus, in fine perigeneos, & postea caussa et inutilis remanet imago frigida, et mortua: & hæc est caussa quare quædam imagines non operantur hoc tempore quod fecerunt tempore antiquo. Hinc est quod distinguuntur in Astronomia diuersi anni imaginum cæli & planetarum & quarundam stellarum dicuntur esse anni maiores & medij & minores, in quibus explicant sua caussata fortiora, vel min⁹ fortia, vel media.

Imago dicitur Orientalis, occidentalis, meridionalis vel aquilonaris.

Cap. 4.

HOc autem quod inuenitur in Euace, & Aron, & Dioscoride & quibusdam alijs qd

quæ

quædam figuræ sunt Orientales, & quædam meridionales, & quædam aquilonares, & quædam occidentales, omnino abusiue intelligitur ab hominibus nostri temporis, qui de lapidibus se intromittunt. Caussa enim dicti antiquorum est, quod imago sculpta est ad triplicitatem Orientalem vel Occidentalem: et sic de alijs. Diuiduntur autem signa in quatuor triplicitates, sicut diximꝰ in libro de caussis proprietatum elementorum & planetarum: nec oportet illud hic iterare, & dicitur triplicitas terrea meridionalis non ob aliam potissimè caussam, vt dicit Ptol. nisi, qa ab ipsa eleuatur ventus meridionalis diu durat, & si aliud, cito desinit, propter quod triplicitatis terræ maior vis est in meridie quam in alijs plagis mundi. Eadem omnino de caussa triplicitas signorũ aqueorũ vocatur Aquilonaris, & triplicitas ignea Orienta-

lis, & quarta aëra vocatur Occidentalis. Imaginem autem esse aquilonarim vel meridionalem & cæt. hoc idem est dictu, quod ad talem imaginem huius triplicitatis impressam, & quod non, quod in tali, vel tali plaga plus vel minus valeat, sed tamẽ si tempore figuratiõis imaginis fortiter flat vẽtus triplicitatis fortis cognoscitur esse cælestis effectus, et ideo efficacior imago esse præsummitur. Est autẽ solertissimè sciendum, quod cælestes effectus speciales & obseruatas materias querunt suarum imaginum, & ideo antiqui q̃ non de vno lapide vel metallo, sed modo de vno, modo de alio secundum diuersitatem cælestium figurarum præcipiebant fieri materias, quæ figurarentur. Quod autem magis isti lapides ex India veniunt quam ex alia regione, & ex Aegypto, caussa est quod virtus planetarum in illis partibus est efficiissima,

eò

eò quòd ille parte, aut sub æquinoctiali, aut inter æquinoctialem & tropicum. aut quarto climate, & in illis locis, quæ sunt primæ, vel secundæ positionis planetæ, spargunt radios ab Oriente & Occidente, aquilone & meridie, & confortant suos effectus. In medio autem climate, quod est quartum, propter temperantiā confortatur effectus ex qualitatibus planetarum quas efficiunt in elemētis, & ideo fortiores & veriores sunt ille imagines. In alijs autem climatibus nunquam sunt planetæ in aliquilone, sed semper & obliquæ ex meridie respiciunt illa, & ideo tantam virtutē non infundunt his imaginibus, quæ fiunt in his climatibus, quantam illæ quæ fiunt in illis. Huius autem caussa reddita est, in libro de natura locorum, à nobis. Hoc modo ad sapientiam habendam legitur Rex Pyrrus, gestasse in digito Achatē in quo miro

decore

de core nouē musæ insculptæ fuerāt, & Apollo Deus sapientiæ in medio in manu tenēs cythatram. Quod autem vulgatum est de istis sculpturis quod sit sculptura filiorum Israēl ꝓficiscentium ex Aegypto, neque annuo neque abnuo: scio enim quod legi de Moyse quod fecerit annulos oblinionis & memoriæ post huiusmodi sculpturam, & dedit vxori suæ à se resistenti. Traditio enim phylosophiæ habet mathematicas scientias primū exstitisse circa Aegyptum, à mathematicis autem scientijs huiūsmodi sculptura habuit exordium.

De significationibus imaginum in lapidibus. Cap. 5.

Licet autem absque dubio ex sufficiant ad præsentem intentionem quæ dicta sunt, tamen ad

ad solatium legẽtium quædam ponemus de significatione imaginum, & postea de ligaturis & suspensionibus earum, & postea complebimus de lapidibus tractatum: vt generaliter igitur & in cõmuni sit dicere, aries vel leo sagittarius insculpti propter ignẽ & Orientalem triplicitatem designant lapides illos habere cõtra febres proprietatem & infirmitatem, sicut est hydropisis & paralysis, & huiusmodi, & quia calidum benè mouet, dicuntur gestantes se facere ingeniosos & facundos & exaltare in honoribus huius mundi, & præcipue leo. Gemini autem & libra & aquarius propter triplicitatem aëream et Occidẽtalem, si debite insculpantur, lapidibus calidum temperatum & humorem, & præparare dicuntur ferẽtes se ad amicitiam, & iusticiam, & ciuilitatem bonam, & legum diligentem Obseruantiam & concordiam.

Can-

Cancer autem Scorpio, & pisces insculpti lapidibus ꝓpter triplicitatem aqueam & septentrionalem temperant febres calidas, & siccas, sicut est ethica & caussa & huiusmodi. Inclinant autem secũdum artem imaginum ad mendacium, ad iniusticiam, & inconstantiam, & lubricitatem, huiusmodi signum est quod dicunt Scorpionẽ esse imaginẽ Macumeti, qui nunq̃ nisi mendacium docuit & iniusticiam. Si autem scribũtur Taurus et Virgo, vel Capricornus isti propter triplicitatem terra et meridionalem frigidi quo ad effectum sunt & sicci, et ideo curare dicuntur ferentes se ab Sinocha & infirmitatibus calidis. Inclinant etiã ferentes se ad deuotionẽ et religionẽ, et ad opera rusticana, sicut ad agriculturã et vinearũ et hortorũ plãtationẽ. Est autẽ eadẽ res in consideratiõe imaginũ cæli extra zodiacũ descriptarum.

Pegasus

Pegasus enim de luce inscriptus lapidi bonus militantibus & pugnantibus in eqs, & bello campestri, & dicitur valere contra equorum infirmitates. Est autem figura Pegasi imago dimidij equi alati, propter huiusmodi effectus vocatus fuit in arte imaginum Pegasus Bellerophon, quia fons bellorum. Andromade autem est imago puellæ ad vnum latus conuersæ supra sellam sedentis, & manus renitentis, & imago illa inscripta in gemmis cõciliantibus ex natura sua amorem quæ supra descriptæ sunt facit stabilem amorem inter virum & vxorem, ita etiam q̃ adulteros reconciliare dicitur. Casiopera est virgo sedens in cathedra habens manus erectas et cancellatas, et huiusmodi inscriptio in gemmis somnum præstãtibus & refocillantibus membra, dare dicitur qetem post laborẽ et debilia corpora roborare. Serpẽtarij aũt

ase est

se est virtus serpente cuius caput tenet dextra manu & caudā sinistra, et hæc imago inscripta lapidi, qui venena fugat, valere cōtra venena prædicatur & morsus venenatorum curare siue portetur siue rasura bibatur. Herculis autem astrum est vir genu flexu clauam in manu habens & leonem interficiens cuius pellem habens in manu alia. Si ergo imago Herculis sit inscripta lapidi ad victoriā pertinenti, et gestas eū in bello campestri habet victoriosus fore dicebatur. In cælo autem iuxta polum articum duæ vrsæ pinguntur, in quarum medio disponitur draco tortuosus, & si hoc in lapide ad sapientiam & ingenium pertinente scriptum invenitur, iuuabit astuciam & caliditatem & fortutudinem. Saturni autem inscriptio hoc est viri senis falcē decuruam in manu habentis & non hylaris neq; ridētis, fusci coloris pau-

cos

cos pilos in barba habentis propter frigiditatem & siccitatem, decitur conferre potestatem crescentem & stabilē, præcipue si fit in lapide eiusdē virtutis, & scias quod hæc citiùs conferi ignobili quam nobili, quia Saturnus non amat nobiles secundum artē astrorum. Iupiter autem plurimas, tam secundum Aristot. quam secundum alios philosophos, habet figuras de quarum numero. 6. sunt obseruatæ: de quarum vna sufficit hic dicere. Si enim scribatur homo cum capite arietis rugosos habens calcaneos capillis multū sparsis & pectore subtili. Si ergo sic inueniatur in scriptus gemmæ, quæ confert gratiam, hominem faciet gratiosum & impetrantē ab hominibus quod volet & fortunatum, vt dicunt, præcipue in his rebus & honoribus quæ fide & religione quærunrur. Si autem inscribatur in gemma sapientiam donante, homo graci-

gracilis corporis, barbam habēs pulchram, & raram, & paruam, & labia subtilia & nitida, & nasum subtilem, habens alas in pedibus & in sinistra manu virgam in qua superius infixus sit serpens inuolutus, quæ scriptio frequentissimè inuenitur in lapidibus qui extracti sunt de templis antiquis idolorum, & præcipue in partibus Germaniæ. Signum autē est Mercurij, & conferre dicitur sapientiam, præcipue in Rhetoricis & mercatoribus, & præcipue in alis. Idem autem est de signo Martis quæ est figura militis cum lancea, si sculpatur in lapide iracundiam & audaciam conferente, dicitur facere animosos & bellatores. De Venere autem breui sermone nihil dici posset, cum de ea duo libri magni in magicis cōpositi sint, qui non tractant nisi de imaginibus eius. De Sole etiā & Luna plurimæ sunt diuersitates

de

de quibus propter compendium trā
simus. Hydra autem videlicet Dra-
co, super se habens vrnam versus ca-
put et cornu, aut caudam supra dor-
sum, lapidi diuitias conferenti inscri
ptus, conferre dicitur diuitias & sa-
pientiam & resistentiam contra no-
cumenta. Centaurus autem inscrip-
tus, hoc est homo habens leporem in
sinistra suspensum cum cultello, et in
dextra baculum in quo est bestiola
infixa suspensa cum lebete, dicitur cō
ferre stabilem sanitatem, & propter
hoc dicunt fabulæ q; Centaurus ma-
gister fuit Achillis, eò quòd hunc lapi
dem in manu ferebat. Similiter au-
tem ara inscripta ad modum capsulæ
claudentis sacra, dicitur dare amo-
rem virginitatis, & castitatis. eCtus
etiā inscriptꝰ nuenitur habens crista
tū serpentem in dorso & tubā mag-
nam, dicitur conferre felicitatem
terra & in mari, & prudentiam &
iam ab-

amabilitatem & ablata restituere. Nauis autem inscripta cum velo alto & extẽso, fertur dare securitatem in negotiatione & quibusdam alijs. Lepus autem inscriptus contra versutias & verba insaniæ valere perhibetur. Orion, autem habens in manu falcem vel ensem, inscriptus gemmæ, eiusdem virtutis conferre dicitur victoriam. Aqla autem cum sagitta ante caput suum inscripta conseruare veteres, et nouos honores acquirere perhibetur. Similiter autem aquarij signum liberare à quartana dicitur. Perseus autem in dextra habens ensem, & in sinistra caput Gorgonis, liberare dicitur à fulgure & tempestate, & ab inuidorum incursu. Ceruus antem cum venatore & canibus inscriptus, saluare dicitur phreneticos, & maniacos. Venus autem cum migna veste laurum tenens in manu inscripta, conferre dicitur pul-

pulchritudinem & ornatum. Similiter autem de multis hic introducere possemus, sed non oportet quia de his alia scientia est, & nō possunt hæc ex principijs physicis ꝓbari, sed oportet ad hoc scire Astronominam & magicam & nigromanticas scientias, de ꝗbus in alijs considerandū est.

De ligaturis & suspensionibus lapidum. Cap. 6.

EA verò quæ ad hanc scientiā magis pertinere videtur, sunt ligatura lapidum & suspensiones, quia in illis nō nisi naturaliter ex virtutibus conferunt medicinam & iuuamen. De his igitur aliqua dicenda sunt ex Aristotel. sumpta & Costuben Luce & Hermete Phylosophis & alijs quibusdam. Zeno autem in libro suo naturalium quasi

reddens rationem virtutis ligæturarum et, suspensionum et, virtutum, ipsarum lapidum, dicit q̃ est virtus occulta vniuersalis quæ facit ex igne lapides & similiter ex aqua, quando funditur super locum qui vocatur bozon, tunc enim coagulatur subito, nec amplius in suam materiam reuertitur. Subiũgit autem Zeno adhuc de lapidibus dicens, quia quod accidit igitur aquæ et terræ, illud etiam accidit animalibus & plantis, quia virtute occulta materiæ seu tẽporis aut loci fit eorum dissolutio omnino, aut in lapidem conuersio. Hæc autem verba Zenonis Philosophi qualiter intelligamus ex habitis in primo, potest intelligi. Non enim ex igne fit lapis nisi effectiue. Vniuersalis autem virtus non est nisi virtus cæli. quæ omnia generata ad esse deducit, & aliquid virtutis cælistis ad effectũ aliquos mirabiles donat, quos sicut

ſicut dicunt Plato & Socrates operã
tur cum conuenienter membris alli-
gantur in collo ſuſpenduntur. Cum
autẽ Sorates dicat incantationẽ fie-
ri ꝑ quattuor ſ. ſuſp ſiones vel alli-
gationes rerũ, et impetrationes ſiue
adiuratiões, caracteres & imagines
et demẽtare dicit rationales animas
quod cadũt in timores & deſpiratio
nes: vel in lætitias & confidentias, &
ꝑ hæc aĩæ accidentia mutari corpora
etiam ad infirmitates cronicas vel
ſanitates. Nos enim non intendimus
hic niſi de ligaturis & ſuſpenſionibus
lapidum & quem effectum habeant
ſecundum philiſophos præcipuos. Di
cunt autem duo philoſophi ſecundũ
quod narrat Cõſtuben Luce in libro
de phyſicis legaturis Ariſtot. videli-
cet & Dioſcorides, quod fuerit ex
Gagate, & Kakabre Onyx & in
collo ſuſpenditur auget triſtitias

& cõuertit in pallorem & timorem, & melancholiam totum hominem, & ad egritudines ex his accidentibus consequentes. Dicit autem Aristot. quod Onyx ex Corallis est, & si suspendatur collo epileptici prohibet casum: econtra dicit Dioscorides q̃ si fuerit ex Gagate & Kakabre fumigium accelerat casum epileptici, & excæcat ipsum. Idem Diosco. dicit, quod est lapis quidam qui Galadides dicitur, & dum ponitur & disponitur contra incendium ignis extinguitur. Aristot. aliter dicit quod Smaragdus collo alligatus impedit epilepsiam, & aliquãdo in toto curat, propter quod præcipitur nobilibus vt filijs suis alligent huiusmodi lapidem ne epilesiam incurrant. Adhuc autem Aristot. in lib. de lapidibus dicit angulus Magnetis cuiusdam est, cuius virtus apprehendendi ferrum est, ad zaron hoc est septẽtrionalem,

& hoc

& hoc vtuntur nautæ, angulus verò alius Magnetis illi oppositus trahit ad afon id est polum meridionalē, & si approximes ferrum versus angulū zarō, conuertit se ferrum ad zarō, et si ad oppositū angulum approximes conuertit se directe ad afon. In eodē libro adhuc asserit Aristot. q̄d Adamas ferrum & lapides omnes nō constringet, & plumbum constringit, eò quòd est mollissimum inter metalla: Adamas enim & Sabotus hoc habēt proprium quod penetrāt omnes lapides solidos, & ardor corrodit eos, & detegit eorum splendores. Idem Aristo. tradit quod si Magnetes duo vel plures subtus & supra coæquatis virtutibus ordinentur, & corpus imburet, hoc est ferro quod est in medio disponatur, pēdebit in aēre. Item dicit Aristot. quod species Magnetis sunt valdè diuersæ, quædā enim trahit aurum, & alia diuersa ab ea trahit ar-

gentum, & quædam cuprum, quædã stannum, quædam ferrum, quædam plumum, & quædam ab vno angulo trahit, & ad alterũ fugat quidquid ab opposito angulo tractum est, & quædam trahit carnes humanas, & dicitur ridere homo cum à tali trahitur Magnete & manere apud ipsum donec motitur. si valdè magnus est lapis, & quædam trahit ossa, & quædam pilos, & alia aquas & alia pisces. Dicit etiam quod napta alba trahit ignem per quem templorum custodes dicipiunt | populum, vt putent lumen de cælo accendi. Est autẽ napta non lapis sed genus bituminis inuentum in Chaldea, sicut etiam ignis sulphuris trahit ferrum et adurit ipsum multum, & similiter lapides, & modicum operatur in ligni. Idem dicit quod est magnes qui nominatur Olearis qui trahit oleum, & lapis aceti qui trahit acetum, &

lapis

lapis vini, qui trahit vinum, & spuma illius trahit spummam vini, & fæx eius ad se trahit fæcē quasi sit delectamentū lapidum in illis, aut anima per quam moueat. Adhuc autē Dioscorides & Aristoteles dicūt esse Ametistum & Sardonicem lapides, positos vel suspēsos super vmbilicum ebrij vel potantis vinum, habet vapo rem vini phibere & ebrietatem soluere & à contagione liberare. Ethytem verò alligatum cubito epileptici soluere dicitur epilepsiam, & pregnātem iuuare ad partum. Dioscorides dicit positum Saphyrum & alligatū super arteriam calorem mitigare, & positū sup cor hominis tollere suspitionē multā, et à cōtagione liberare, ab æstu autem inflāmatum à sulphure prohibet. Idem autem phylosophus perhibet lapidem Liparium trahere ad se bestias, & reptilia omnia. Dicit etiam q̄ lapas Opitistrite

securitatem à bestijs præbet, & si ponatur in alēbico hoc est in vase aquæ bulliētis, cessant ampulæ ebullitionis & quod lapis Emdros liquescit, et q̃ ex eo resoluitur restauratur eidem.

Idē dicit q̃ lapis generatus ex spuma martis, q̃ etiam spuma maris vocatur ligatus super coxam pregnantibus mulieribus accelerat partum, & alligatus pueri collo tussim vehementem habentis, sedat tussim. Galenus autē et Auicenna dicunt se expertos esse quod si rubeus Corallus super dolentem stomachum directe contra locum doloris sit suspensus, sedat dolorem. Hæc sunt experimenta physica & à magnis viris probata, quæ lapides virtutibus suarum formarum specierum operantur. Ego autem lapidarium Aristot. exposuissem, nisi quod nō ad me totus liber, sed quædam propositiones de libro excerpta deuenerunt.

INCI.

INCIPIT LIBER TERTIVS DE MINERALIbus, *in quo determinatur de metallis in communi.*

QVAE SIT LIBRI INtentio & dicendorum ordo.

Capit. 1.

Tractatus primus qui est de substantialibus metallorum.

TEmpus autem est nunc consequenter de metallorum naturis inquerere post lapidum inuestigatam naturam, qa metallorũ generatio frequẽter in ipsis lapidib⁹, tanquam lapidum substantia sit quasi locus proprius metallicæ generationis in hoc libro sicut in præcedẽtibus Aristot. tractatum nõ vidi, nisi per

excerpta quædã, quæ diligenter quæsiui per diuersas mundi regiones. Dicam igitur rationabiliter aut ea quæ à philosophis sunt tradita, aut ea quæ expertus sum. Exsul enim aliquãdo factus fui, longe vadens ad loca metallica vt experiri possem naturas metallorum. Hac etiã de caussa quæ siui in alchimicis trãsmutationes metallorum vt ex his innotesceret aliquatenus eorum natura & accidentia eorũ propria. Est autem optimũ genus huius inquisitionis & certissimum. quia tunc per caussam vniuscuiusq; rei propriam res cognoscitur, & de accidentibus eius minime dubitatur, nec est difficile hoc cognoscere sicut nec de lapidibus scientia difficulter inuestigatur, quia caussæ eorum sunt manifestæ, & corpora eorum nõ sunt diuersa sed homogenea per totum, & non sicut alia corpora quæ ꝓpter sui diuersitatem per ano-

tho-

thomiam non in toto possunt inuestigari & sciri. Post lapidum autē cognitionem ponimus tractatum de metallis, quia, sicut diximus, lapis semper fere inuenitur locus generationis esse metallorum. Ego enim ipse aurū parum inuentum vidi in lapide durissimo, & aurum vidi immistū substantiæ lapidis, & similiter argentū ego ipse inueni immistum in lapide, et parum in alio lapide, quasi esset vena currens per lapidem distincta à substantia lapidis. Similiter autem expertus sum de ferro & ære, & stāno, et plūbo: sed hæc à substātia lapidis non vidi distincta, sed ab expertis in talib' p certò didici, q̃ frequēter distincta à substātia lapidis inueniuntur sicut inueniūtur auri grana inter arenas. De trāsmutatione autē horū corporum, & mutatione vinius in aliud non est physici determinare, sed artis, quæ vocatur alchimia

Similiter autem in quibus locis & montibus hæc inueniantur, et quibus indicijs partim est scientiæ naturalis, & partim est scientiæ, magicæ q̃ vocatur de inuentione thesaurorũ. Signa ergo quibus hæc loca generationis metallorum dignoscuntur, inferius ponemus, & de alio modo inuentionis istorum magis connitemur, eò quòd scientia illa non demonstrationibus sed quibusdam occultis & diuinis nititur expimentis. Sicut autem processimus in libro de naturis lapidum, ita procedemus & hic, primo in communi quærentes quæcunque de natura merollorum videbũtur esse inquirenda, & hoc complebimus librum tertium mineralium nostrorum. In quarto enim quæremus de metallis in speciali secundum omnes septem species ipsorum, & in hoc complebimus scientiam de mineralibus q̃ sunt prima homogenea mista inter corpo

ra na-

ra naturalia, sicut diximus in fine metheororum. Tandem autē loquemur de mediorum natura, & complebimus in eis totam istius scientiæ de mineralibus intentionem. Non enim dubitatū est lapidum naturam minus distare ab elementis quam naturam metallorum, propter qd sit facilioris commistionis, & proxima eorum materia videntur esse elementa à se inuicem aliquid passa, sed non sic est in metallis, sed quemadmodū in animalium corporibus præcedere humorum temperantiam oportet in materia, ita ante formas metallorū contemperantias oportet præexistere sulphuris & argenti viui, & depurationem istorum, & forte salis & auripigmēti, et aluminis et quorūdā aliorū. Hac igitur ratione potissimè sciētia lapidū metallorū præceait sciētiam, & talem ordinem naturæ etiā nos sequi congruum esse videtur.

De propria materia metallorum Capit. 2.

PEr artem, quæ iam in metheoris tradita est, scimus quod omnium liquabilium prima materia est aqua, omne enim liquabile quamdiu liquatum est, quærit terminum alienum non quiescens inter terminos proprios, hanc rationem humidi diximus in secundo libro perigenes os. Cum igitur omne liquabile non ob aliam caussam sit liquabile, nisi qa humidum, quod erat ligatum in ipso solutum est. & redactum ad actum proprium, & virtutem: hæc cognitio quæ est secundum nomen cum dicitur humidum liquidum, ad quod p demonstrationem dicitur liquefactum. Non enim potest esse quin omne fluens & quærens terminum continētis extrinsecus caussetur à cau-

sa

vna, videlicet illa cui essentialiter & primo conuenit termino alieno & nõ proprio contineri, hoc autem est humidum, sicut alibi est determinatũ. Omnia igitur liquefactibilia sunt fluentia abũdanter humido aqueo incorporato quod est ipsis. Amplius autem quæcunque congelantur à frigido ostendimus esse aquea in materia sua prima in secundo metheororum. Non autem dubium est matallica congelari frigido aquæ, igitur humor erit omnium horum materia. Propter quod etiam Aristoteles peripaticorum princeps in quinto methaphysices dicit omninum liquabilium materiam esse vnam quæ est aqua. Scimus & his quæ in metheoricis pbata sunt aqueum humidum esse de facili euaporatiuũ. Indicant etiã experimenta alchimica quoniã si aqua vel ea q̃ simpliciter aqueam habent

humidi

humiditatem siue naturalem, & pro
priam siue alienã, et infusam in alem
bico supposito lento igne, vaporãt per
modicum ignem & operationem, &
distillat ex eis aqua & arida ipsa re-
manet. Metallica autem videmus
omnia suas etiam in magnis ignibus
retinere humiditates. Oportet igitur
humiditates materiales metallorũ nõ
esse simpliciter aq̃, sed aliq̃d passi ab
elementis alijs. Si autẽ consideremus
eas humiditates, quæ difficile separã
tur ab his quibus sunt naturales non
inuenimus aliquas nisi vnctuosas &
viscosas, quia sicut in metheoris deter
minatum, est harum partes conne-
ctuntur sicut cathenæ, & vna eorum
de facili euelli non potest, cũ ergo etiã
magna adustione de metallis humi-
ditates eorum non euellantur ex eis
oportet ipsas esse vnctuosas. Signum
autem huius est omnem radicalem
humiditatem in qua calor naturalis
ani-

animalium calescit, esse vnctuosam, quod proculdubio sapiens non proui. deret natura nisi quia difficulter separabilis est, & difficulter siccabilis. Natura enim desiderat permanere in esse diu, & in diuino, & ppetuo, in specie: & ideo in alimentum caloris vitalis huiusmodi ordinauit humidum. Cum igitur similiter in calore liquante metalla huiusmodi inseparabile videatur, humidum erit absq; dubio humidum illud, quod est metallorum materia vnctuosum. Sed adhuc videmus vnctuosum in oleo & in omni pingui esse de facili inflammabile & adustiuum eorũ quibus cognatum est. Et videmus quod ignis non recedit ab ipsis donec consumatur. sicut videmus in oleo lampadis et in humido radicali ethicorum, nihil tamen omnino tale videmus in humido metallorum, videbitur igitur alicui non esse forte humidũ vnctuo-

ctuosum materia metallorum. Nos autem ad omnia huiusmodi obiecta excusamur per hoc quod diximus in quarto metheororum nostrorũ, quoniam videlicet duplex est vnctuositas in multis rebus, quarum vna est quasi extrinseca subtilis valdè nihil seculentum vel cremabile habens admistum: & hæc non est inflammabilis & intrinseca rei retenta in radicibus rei, ne per ignem posit euelli & potari, & nos dedimus de hoc, exemplum in liquore qui eliquatur ex vino, in quo vna est vnctuositas supernatans inflammabilis & facile abstringibilis & quasi accidentalis. Altera commista toti substãtiæ liquoris ipsius non separabilis ex ipsa substantia liquoris nisi per defectionem substantiæ, & hæc nõ est cremabilis: idem etiam est in omnibus quæ profert natura. Signum autem huius est quod videmus in arte alchimiæ fieri

que

quæ inter omnes artes maximè natu
ram imitatur, hæc enim cum vidit
nullo modo meliori fieri citrinum e-
lixir quam per sulphuri in sulphure
autem vidit vnctuositatem vstiuam
vehementer, ita vt omnina metalla
adurat & adurendo denigret, super
quæ liquefacta proijcitur, præcipit la
uari acutis loturis & decoq; sulphur
ua diu, donec ab ipso decocto aqua
non citrina egrediatur, & sublima-
ri loturas has donec tota vnctuositas,
ab eo cremabilis egrediatur, eò quòd
tunc tantum subtile vnctuosum ma-
net quod sustinet ignem & non cre-
matur ab igne. Oportet igitur simile
vnctuosum humidum abundare in
metallorum materijs, quæ à natura
producuntur, & hoc esse caussam du
ctibilitatis, & liquabilitatis eo-
rum, & hoc expresse dicunt auct.
Auicenna, & Hermes, & multi
alij peritissimi in naturis metallorū
Ad:

Adhuc autem in omnibus metallorũ generibus videmus & liquefacta nõ reddunt humida infundendo ea, super quæ funduntur, neque quiescunt in superficie vna, neque ōmnino dilatãtur in ipsa, sicut videmus fere omne humidum aqueum vnctuosum, sicut aquam, vinum, ceruisiam, oleũ, omnia enim hæc superfusa super lapidem, terram, vel lignum, quoniam plãnam inuenirũt superficiem infundendo superficiem humefaciũt eam & dilatantur in ipsa: metalla autem liquefacta nihil horum faciũt, neq; adhærent tangentibus neque diffunduntur in toto, sed potius & constãt secundum aliquid & defluunt secundum aliquid. Oportet igitur quod humidum subtile vnctuosum non sit solum materia eorum, sed perfecte mistum cum terristri subtili, quod non sinit ipsum adhærere tangenti neq; in toto defluere, sed quasi per globulos con-

constare, eò quòd vbique in ipso terrestre subtile apprehendit & quasi glutiendo tenet humidum, & terminat ipsum ad hoc, quod sinit ipsum adhærere alij quam sibi, & humidũ vbique sit extra se, ipsum educit siccũ terreũ, q̃ fluit et currit in supficiæ plana, si enim esset non vbique protectum ab humido siccum terreum, p̃fecto in igne liquante combureretur & efficeretur scabrosum, sic ut omne siccum terrestre quod non coopertũ humido inuenit ignis in ferro adurit ipsum & facit scabrosum, idem autem est ferre in metallis omnib. Patet igitur primam materiam esse metallorum humidum vnctuosum subtile, quod est incorparatum terrestri subtili, fortiter commisto, ita quod plurimum vtriusque non tantum cũ plurimo vtriusque, sed etiam in plurimo vtriusque.

Corre-

Correlarium præcedentiũ, quare lapis non producitur neque liquatur ſicut metalla. Capit. 3.

EX quo vlterius facile quæſtio determinatur qua quæri conſueuit quare lapis non liquatur, ſed æs & metallum. Adhuc autem cõminuitur calcinatur quod nõ ſit metallo omnino ſed per ſolum ignem. Huius enim facile patet ſolutio, lapis enim terræ eſt magis, neque habet humidum vbique protegẽs terreum, neque habet humidũ ſic vnctuoſum ſicut metalla, & ideo cum in igne opticoponitur euaneſcit humidũ aqueum, et lapis redigitur in calcem, & cum in lapide vicirit humidum, omnino eſt lapis commi-

nubi-

nuibilis, cum econuerso in metallis humidum vincat siccum & metallum liquabitur. Eadem autem causa est quare lapis non est producibilis maleis, sed metalla, malleleis producuntur, profecto enim metalla habent vnctuosam humiditatem abundantem fortissimè sicut ensis ligaturis secum tenet partes terreas, cumq; in ictu mallei de situ suo expellitur pars aquea, cuius semper est cedere tangenti, vt diximus in perigeneos & in metheoris, violenter & inseperabiliter secum trahit terrea, & sic continue producitur et non diuiditur propter viscolitatem & optimam & fortissimam permistionem terrenorum cum vnctuosis aqueis. In lapide autē prœualet siccum quod tangenti resistet & non cedit in seipsum, & cum effectus icci sit, scindi ad ictum mallei in se cedere nō valens dissilit et cōminuitur. Terrestre autē natās & absorp

absorptum in humido in materia metallorum est subtile valdè nõ corruptum neque expressum in toto ab humido sicut facit frigus extremũ, sed potius quasi digestum pepansi & non coctum optesi, neque assatum optesi vt tradit Auerro. Est enim humiditas sibi frigida propria et non aliena, & ideo in ipsa decoctum & digestũ & sibi connaturale factum, ita quod siccum currit & fluit cum humido, & humidum retinetur cum sicco terreo, sic enim in tali ceruice secũdum. Emp. capita colliguntur Germanorum. Si autem esset optesi digestum, vt nonulli imperiti tradunt alchimistarum, esset proculdubio intra & extra humidum & non totum à toto traheretur humido, cuntrarium autem esset si optesi esset digestum, vt quidam alij præter rationem dixerunt, tunc enim extra nõ esset apprehensum ab humido, sed derelictum

et im-

& intrinſecum ſui paucam haberet humiditatem. Huius autem ſignum eſt quoniam ea, quæ non plene digeſta ſunt ſed moliſim quandam paſſa, aut ſcabroſa inueniũtur vt ferrũ & æs, aut incompleta, vt plubũ, aut balbucientem habentia ſunt commiſtionem vt ſtannũ. Hæc autem in ſequentibus erunt manifeſta.

De ſententijs antiquorum & de materia metallorum. Capit. 4.

HOc autem quod Auicenna tradidit tam in phyſicis quã in alchimia ſua ea epiſtola, q̃ ſcribit ad Hazem philoſophum, his, quæ hic dicuntur nõ eſt contrarium. Dicit enim in vtroque iſtorum librorum, argentum viuum et ſulphur eſſe omnium materiam metallorum. Humidum enim de quo locuti ſu-

mus sicut diximus terreo admistum est materia argenti viui proxima & substantia vnctuositatis quam descripsimus, est propria & essentialis materia sulphuris. Hermes autem & quidam aliorum dicere videntur metalla ex omnibus elementis constitui, quod preculdubio negandum non est, sed tamen rerum materia non determinatur, ex his aliquo modo sunt in eis, sed potius ex his quæ in ipsis abundant. Sed præ omnibus mirabilis & desiderabilis est sententia quã quidam in alchimicis Democrito attribuunt quod videlicet calx & lixiuium sunt materia metallorum, si enim calx esset materia, cum ipsa si combusta aqua permista sibi arefieret, sicut cemento, et rediret ad duriciem lapidis metallum & comminuibile & nõ liquabile efficeretur. Amplius autem igne supposito proculdubio metallum induraretur & non liquefe-

queſeret ſicut videmus de cemento. Sicut autem lixiuium vocat aquam acutam, ſicut alchimici exponunt remouẽtem à calce ſalſedinem & acredinem, quæ eſt ex combuſtione, ſicut docẽt alchimici in loturis ſuis, & hæc aqua ſit materia metallorũ, adhuc in conuenienter dictũ eſt, quia calx eſt ſubſtantia terreſtris, ſed per ea quæ in metheoricis tradita ſunt ſcimus quod omne terreſtre combuſtũ contractos et conſtrictos habet poros, talis autem calx exiſtens impedit ingreſſum aquæ ad interiora calcis, non ergo vnquam benè & fortiter conglutinatur, propter quod et cementum de facili per ignẽ euaneſcente humido farinatur & cadit de muro. Non ergo conueniens eſt dictum Democriti de materia metallorum, deceptus autẽ fuit ſigno non ſufficienti, vidit enim q̃ elixir ad lunã melio hoc eſt ad argẽtũ habuit radicẽ in qua recipi-

calx & ceruſa, & propter hoc credidit aliquid ſimile eſſe in phyſica materia & naturali corporum metallorum, hoc autem non eſt neceſſarium, multis enim indiget ars, quibus non indiget natura, ars autem non indiget calce & ceruſa, niſi ad indurum dum: hoc autem in propria materia operatur natura ſola digeſtione. Nos enim oſtendimus in metheoris omnem digeſtionē, decoctionem, facere conflare, inſpiſſare digeſta et decocta: etiam præter hoc quod aliqd extrinſecus apponatur his, quæ decoquuntur. Gilgil autem quidam ex Arabia Eſpalenſi, quæ nunc Hiſpanis reddita eſt, in ſecretis ſuis probare videtur cinerem infuſum eſſe materiam metallorum, perſuadens hoc ratione debili, quoniam nos videmus quod per aſſationem fortem calidi et ſiccicinis liquatur in vitrum, qui congelatur frigido & liquatur calido ſicco ſicut

meta-

metallum. Videbitur ergo quod eorum materia est vna quorum enim vnus est modus congelationis et vnus modus liquefactionis eorũ materia videtur esse vna secũdum naturam, sicut traditur in scientia metheororũ vt dicit. Amplius autem terrestre nõ videmus subtiliari, & diuidi, & permisceri cum humido, nisi per maximam vim ignis subtiliantis, & diuidentis ipsum, & eleuãtis ipsum in humidum vt illi ꝑmisceatur: sic autem se habet terrestre quod est incineratum in metallorum humidis, quare videtur ipsi quod cinis terrestris sit ꝓpria materia metallorum, propter hoc inquit merguntur sub aqua omnia metalla. quod nõ facerent, vt ait, si in ipsis abundaret humidum vnctuosum, vt dictum est. Adhuc quæcunque habẽt vnctuosam humiditatem, vt inquit Gilgil, sunt cremabilia sicut ligna, nullũ autem omnino me-

tallorum cremabile & inflammabile est, & ideo vnctuosam non videtur habere humiditatem pro materia. Habent igitur cinereum terrestre infusum humido aqueo, vt asserit. Hæc autem inconuenienter et stulte dicta sunt, quoniam ipse Gilgil mechanicus & non philosophus fuit, sed de Mechanica alchimia præsumēs, præsumsit mentiri de physicis. Quod autem falsum dicat patet per ea quæ in metheoris de cinere dicta sunt, ibi enim dictum est quod per aquam infusam non clauditur, eò quòd habet poros patulos vbiq; emittentes aquæ humidæ cōceptum, si igitur cinis esset materia metallorum nunquam per aliquod humidum conglutinaretur in ipsis. Adhuc autem per operationes ignis, in cineribus videmus humidum quod distillat, per cineres effici citrinum vel rubeum, si igitur cinis esset propria materia metallorum ea colo-

coloraret in citrinũ colorem vel rube
um, quod nos oculata fide probamus
esse falsum. Sed tunc negamus mate-
riam quæ intrat in esse vitri, esse cine-
rem, sed potius humidũ illud puris si-
mum quod erat radicale & intrise-
cũ ei quod incineratũ est: qd propp-
ter vnius ignis incinerantis extrahi
nõ poterat sed fluit per ignem fortissi
mum in camino confricatum, & hoc
est humidum passum à sicco vehemẽ
tissimè, sicut diximus in fouenta libri
de lapidib⁹. hæc igitur materia liqua-
bilium & materia prima et remota
vna communis huiusmodi videlicet
humidum. Et si aliquis dicat quod
commiscerinõ potest nisi diuidatur,
dicendum quod his dimissis non est
incineratio, sed commistio quæ est cõ-
miscibiliũ alteratorũ vnio ita ꝙ mi-
nimum terrei est cũ minimo aquei et
ecõuerso, & plurimum vnius cũ plu-
rimo alterius, ita tamen ꝙ neutrũ à

ſuis generis particulis ſeparatur, nun quam enim inuenitur pars terrea ſeparata ab alia aqua, ſed ita eſt plurimum vnius cum minimo et plurimo alterius, quod nequaquam, vt iam dixi, alterutra ſeparantur à ſuis homogeneis, & hoc Gilgil ignorauit. Quod autem dicit mergi metallum nõ eſt: ſufficiens, cauſſa autem huius non eſt vltra modum in eis abundare ſiccum terreum cinerum, ſed potius quia habent terreum incorporatum humido clauſis poris aërem retinentibus per humidum, & ideo omnia ſubmergũtur in aqua, nec eſt conueniens de humiditate vnctuoſa cremabilium. Quoniam nos in phyſicis oſtendimus vnctionem oleagineam eſſe ſeparatam à materia tali & remanſiſſe ſubtilem humiditatem cremabilem. Hæc igitur ſub compendio dicta ſint de materia metallorum.

De

De caussa efficiente & generatione metallorum in communi. Capi. 5.

ADhuc autem modum loquemur de efficiente, in superficie enim considerando videtur ad omnia metalla ad speciem & complementum deducere frigiditas: per eam enim constanter congelatur, coagulo autem et constantia ipsorum videtur dare esse eisdem cum liquefactio sit ipsorum dissolutio et corruptio, cuius signum est quod in liquefactione in pluribus eorum, aut omnibus aliquid a substantia ipsorum separetur. Nihil autem omnino deperditur de ipsis per congelationem propter quod plurimi dixerunt, solam frigiditatem congelatam, caussam esse generatiuam in metallis. Amplius in his quæ vitæ accipiunt speciem & formam, non est ibi aliquid terminas

materiam ad formam et conuertens nisi calidum, videbitur ergo sic esse etiam in metallis: hæc autem maxima videtur ex hoc q̃ metalla species suas retinẽt, siue sint liquida, siue sint coagulata: si autem frigiditas daret speciem nõ haberẽt speciem nisi quando essent coagulata vel congelata: videtur ergo frigiditas non esse caussa generationis metallorum. Adhuc autem congelatio et coagulatio sunt species materiales quæ multis non equiuoce accidunt, quæ tamen & diuersarum sunt formarum in specie, et diuersæ naturæ, nulla autem forma substãtialis hoc modo conuenit diuersis. Cum autem materia omnium metallorum sit humidum quod in se habet terreum subtile digestum quod cum aduritur odorem frãgrit sulphuris non omnino fætidi. Sulphur autem non generatur nisi per calidũ, oportet quod calidum digerent & con-

conuertens terreum & aqueum & permiscens ea fit caussa transmutans materiam, calidum igitur erit caussa generationis metallorum. Amplius autem habitum est in metheoris, quod illud quod inspissat fluidum & constare facit, est calidum digerens, constat autem quod cum caussa prima horum quæ vocamus metalla sit aqua terreum habens admistum aliquid, facit eam constare & inspissare ad mistionem metalli, hoc autem, vt patet, calidum est ex dictis. Oportet igitur calidũ esse caussam generationis metallorum. Adhuc autem nos sæpè in antehabitis libris ostendimus quod caussa commistionis est calidũ, secundum proprios enim motus elementum fugat extra aliud elementum, licet enim aqua descendat per se, tamen ascendit à terra descendit ab aqua. Cũ igitur frigiditas nõ moueat terrã in aquã vt cõphẽdatur et

contineatur in ea scilicet caliditas, oportet quod calidum sit caussa generationis metallorum. Sed vlterius considerãdo videbitur non solum calidũ esse caussam generationis horũ, quoniam sicut in libro de generatione lapidum dictum est, absque dubio si solum calidum esset caussa, cõtinue ageret absque humidi naturalis desiccatione et terrei incineratione: nos autem videmus quod stat ad speciem et formam metalli, oportet igitur quod ipsum calidum sit sicut instrumentum directum ad finem, qui est metalli forma, & ne rectũ in operatione deuiet. Adhuc autem inuenimus inuentas esse artes plurimas vt quælibet earum ad finem ducat operationem per instrumẽtum factum, sic studẽt coqui in elixando & assando & omnes alij qui per aliam digestionem nituntur conuertere materias. Similiter igitur oportet quod sit in

natu-

natura, quæ in operibus suis omni arte certior est & directior, sicut est in omnibus alijs, ita procul dubio virtus formatiua est in materia, & stellis et cælo influxa quæ, ad speciem dirigit calidum, digerẽs materiam metallis: sicut enim & in alijs dictum est, calidum hoc habet rectitudinem & virtutem formalem ex intellectu mouẽte & efficaciam ex virtute luminis & calidi quod caussatur ex lumine stellarum, et orbis, & virtutem segregandi homogenea ab etherogeneis p virtutem ignis, oportet enim quod ibi inconuenientia cõsumantur calido ignis digerentis, cum digestio sit complexio à naturali & proprio calore ex contrariacentibus passionibus. Remotis autem his à materia, oportet adhuc quod materia terminetur & compleatur ad speciem, & hoc facit calidum terminans quod nullo modo potest habere virtutem termi-

nandi nisi per virtutem eius qui est terminus, est autē forma terminus: oportet igitur, quod virtus formalis dirigat & informet ipsum calidum terminans, & forma autem hæc non est forma quæ inducitur in materiā. Oportet igitur quod sit forma primi efficientis, quod dat formas in tota specie naturali. Hic autem est motor orbis formas naturales explicās per motum cæli & qualitates elementorum, sicut artifex explicat formas artis securi & malleo, propter quod dicit Aristote. quod mopere natura est sicut in arte, vbi domus est ex domo et sanitas ex sanitate ea quæ in calidis et frigidis ex ea quæ est in anima medici. Hæc igitur est caussa generatiua metallorum propria.

De forma essentiali metallorum. Capit. 6.

Forma

FOrma autem essentialis in omnibus dat esse, & videtur in metallicis aliud esse à coagulatione, propter hoc quod hic, vt diximus, etiam liquefacta numerum & speciem retinent. Aurum enim liquidum & est similiter argentum & alia metalla et hoc formam præcipue in metallis numeri proportionem, quidam autem, quod vi terræ cõsequitur, esse dicunt. In quibusdam enim achimicis Platoni inscribũtur numerus vel proportio numeri vocatur forma metallica quam proportionem in virtutibus posuit constituentium elementorum, eò quòd ipse omnia hæc generat proportione virtutis terræ cum cælesti. Est autem virtus terrea frigida, sicca. Virtus autem cælestis secudum narrationem .7. planetarum vt dixit. Si erga plus fuerit virtutis terreæ quo ad tres virtutes ipsius quam planetarum in im-

immi ſione luminis & nobilitatis ob, tinebit fuſcum, & ponderoſum, et fri gidum ſicut plumbum eſt. Si autem plus fuerit virtutis cæleſtis, minus autem de potentijs terræ erit, fulgens valdè incorruptioni appropinquans ſolidum, & quia ſoliaum ideo neceſ- ſario graue, et quo ad hoc & econuer ſo dicuur proportio conſtituens auri ſpeciem. Adhũc autem modum etiam alia dicit formari propter quod etiam 7 genera metallorum. 7. planetarum nominibus vocauerunt, dicentes Saturnum plumbum, Iouem autem ſtannum, Martem autem fer rum, & Solem aurum, Venerem æs, Mercurium vero argentum viuum, & Lunam argentum, aſſerentes qd hoc propter diuerſos numeros ſuæ cõpoſitionis complexionem acquirunt. 7 planetarum Hermes autem huiuſmodi auctor videtur eſſe ſentẽtia, licet Plato poſtea fuerit hunc, in opi-

nione:

nione, imitatus. Hoc autem ab his alchimici videntur accepisse, asserentes lapides pretiosos stellarũ & imaginum habere virtutem. 7. autem genera metallorum formas habere secundum. 7. planetas inferiorum orbium, & sic virtutes cælorum primo in terra resultare & quasi stellas secundas facere. In testimonium autẽ huius essertionis inducunt, quod & verum est, quod orbis mouet terram, et hanc esse caussam diuersitatis figurarum in generatis in terra & multitudinis, quæ generatur in eadem potius quam in alio elemento. Hanc opinionẽ pater Hermes Trimigestus approbare videtur, q̃ dicit terram esse matrem metallorum, & cælum patrem & impregnari terram ab hoc in montibus campestribus & planis & in aquis & ceteris omnibus locis. Nos autem hanc opinionem sic intelligimus, quod proportio principiorum

vir-

virtutum, videlicet agentium & patientium sit dispositio ad formam substantialem, sicut & in omnibus alys: & quod forma est quam dant primaformalia & agentia principia quæ prima sunt agentia, tanquam virtus formatiua in materia, sicut nos diximus in scientia lapidũ. Quod autem genera metallorum sint magis attributa planetis quam alys stellis, ideo dictum, est quia cum lapides sint stabilis esse, et formæ coagulationis, attribuũtur stellis fixis & imaginibus stellarum fixarum, quæ perpetuo suos retinent situs, & figuras sitũ autem voco non illum qui est positio stellæ in loco orbis quia illum mutat omnis stella, sed potius quoniam habet in imagine ad aliam, stellã, sicut verbigratia quod in vna linea secundum equalem in omni tempore distãtiam inueniuntur duæ stellæ lucidæ quæ sunt in cornu arietis, cum ea quæ voca-

vocatur genu Persei, et sit de alys stellis, quia aliter imagines cœli corrumperentur, sic inueniuntur in vna dispositione & figura lapidis quamdiu sunt, sed metalla quasi erraticum habent motũ, modo liqda et modo coagulata, et cum liquidũ sit materia eorum et liquidum sit errantis motus, videbitur in genere conuenire in planetis, & virtutes planetarum influere elementorum virtutibus, dare speciem: & hæc virtutes sic caussare & influxæ formant ad speciem, & conueniunt cum formis metallorum, sicut formatiua, quæ est in, semine animalium cõuenit in substantia cum forma q̃ inducitur p̃ generationẽ, et sicut forma artis cõuenit cũ artificiato, et hoc modo verũ est q̃ dicũt Platoinci, hoc enim modo prima caussa fecit sementẽ formarũ et specierum omniũ, et tradidit eam stellis fixis & Planetis exsequẽdã, vt diciturin Thimeo. Et hæcetiã est causa quare iuxta

planetarum numerum & proprietates species metallorum accipiuntur. Scimus enim ex traditis in prima philosophia ab Aristo. quod omnis generatio est ex conuenientibus, licet non omnino conueniens sit secundum Ideam & formam & rationem: & hoc modo etiam omnis generatio equoca ad vniuocam habet reduci. Quod autem Aui. dicere videtur qp aliquando vis terrea dat huiusmodi formas, & quidam attribuunt hoc dictum falsè Aristo. non intelligitur quod vis terrea est quæ sit secũdum solius terræ potentiam: operãs est enim ex alijs, scimus enim quod id, qd dat formam conuenit cum ipsa, in tantũ quod Aristo. dicit animam esse in semine sicut artificiẽ in artificiato, sed vis terrea vocatur à philosopho vis terræ in loco generationis metallorũ. Hæc autem habet in se virtutes cælestes per modum, quem diximus, licet enim

enim forte concedendum videretur quod vis rerræ quæ est frigido & sicco operans, alio modo inspissaret humidum ingrassando ipsum ad naturã & conformitatem terræ, tamẽ nullo modo potest siccum et frigidum dici caussa fortis & tenacis permistionis qualẽ nouimus esse in metallorum materijs. Adhuc autem vis terræ hoc modo dicta non conuenit, nisi cum specie & forma terræ, non igitur daret illam formam quæ est elementi, eò quòd iam cõstituit, & supponitur omnem generationem esse ex conuenienti etiam eam quæ est equiuoca, sicut est omnis generatio lapidum & metallorum in quibus neque lapis ex lapide, neque metallum ex metallo vnquam generatur: & si hoc dicatur quod vnus solus lapis concipit alium, tamen non intelligitur quod de parte sui seminis generetur, sed potius de alia materia quæcunque sit illa, nisi

forte

forte sit medium inter lapidem & plantam, sicut multa media inter plantam & animal inueniuntur, sicut Spongia & Stincus & huiusmodi.

De opinione Calisthenis dicẽtis esse formam tantũ vnam. Capit. 7.

EXperimenta autem alchimicorum graues duas nobis hic ingerunt dubitationes. Videntur enim illi dicere quod sola auri species est forma metallorum, & omne metallum aliud esse incompletum. Adhuc & in via esse ad auri speciem sicut res incompleta quæ est in via ad perfectionem, propter quod dicunt ægra esse metalla quæ in materiam non habent formam auri, & studuerunt ad medicinam quam elixir vocant per quam egritudines me-

metallorum in commistione, & commistis materiæ metallorũ remouent, & sic dicunt se educere illam formã auri & speciem, & adhoc inueniũt multos modos & diuersos quibus illud ellxir componitur & temperatur vt penetret & adurat, & in igne maneat & coloret & afferat consolidationem, & pondus. Oportet igitur hic nos querere de his. Si enim est verum quod hic dicunt absque dubio non erit nisi vna species metallorum, & alia sunt molinsim passa ab illo, et sicut abortuisatus naturæ qui speciei figuram propriæ nondum acceperunt. Secundum hoc etiam si & hoc verum & probatum inuenitur, non oportet non laborare ad hoc, vtrum species in alchimicis permutẽtur vel remaneant, eò quòd secundum hoc nullas prorsus habent species nisi solius auri q̃ alchimia nõ permutat.

Cæle-

Cælestes enim præcipuus in hac sententia dicit alchimiam esse scientiã quæ inferioribus metallis nobilitatẽ attribuit superiorum. Propter hanc debite discutiendam plurimos inspexi libros alchimicos & inueni libro libros absq; sigillo et probatione tantum expertis niniti, & cælare intentionem eorum per verba methaphorica quæ nunquam fuit consuetudo philosophiæ. Solus autem Auicenna videtur tangere rationes, & Rasis valdè paucas ad solutionẽ dictæ quæstionis, nos in aliquo illuminãtes. Ad hoc autem quod sola auri species sit metallorum forma, sic ratiocinatur, quoniam quæ eadem habent elementa proxima, & vnum commistionis modum videtur esse vna forma tantantum, eò quòd sicut dicit Plato q̃ secundũ meritum materiæ formæ dantur, et sicut prius diximus generationem ex conuenienti, nec potest

ex-

ex eisdem & vno modo commistum pluribus secundum speciem diferentibus esse conueniens. Est autem omniũ metallorũ cõmistio ex subtili terreo et sulphureo ex radicali aqo, cui oliũ septũ est eo, et supflua humiditas aquea sicut cõstat ex prædictis. Videtur ergo vna tantum esse species istli respondens per conuenientiam. Amplius expertum est quod per elixir æs redit ad argentum, & plumbum ad aurum, & similiter ferrum ad argẽtum. Videtur ergo quod sint in materia idem, & per consequens habere formam vnam, quæ est sicut conplens materialia præcedentia. Amplius eorum non videtur esse differentia nisi in accidentibus scilicet colore sapore, & pondere, & raritate, & densitate, quæ omnia nõ accidunt nisi materiæ. Ex his igitur & huiusmodi opinionem acceperunt dicentes metallorum speciem esse vnicam & andem

et materiales infirmitates esse plures. His autem contrarium esse videtur quia materia nulla ratione est in aliqua rerum naturalium permanente in natura, nisi sit completa p substantialem formam. Videmus autem argentum permanere & stannum, & similiter alia metalla, videbuntur igitur esse completa p substantiales formas. Amplius quorum ꝓprietates, et passiones sunt diuersæ corũ substãtiam diuersam esse necesse est. passiones autem metallorum in colore, & odore et sonorositate, sunt omnino diuersæ. Non enim potest dici hæc accidentia esse cõmuniter accidentia, cũ omnibus vnius naturæ metallis semper & vbique conueniant: oportet igitur substãtias eorum esse diuersas, & species. Amplius autem si commistio ex eisdem faceret speciem debere esse eandem, omnia quæ generantur essent vnius & eiusdem specie, quoniam

am omnia generantur ex elementis. Patet igitur non procedere illam rationem quam induxerunt de componentibus elementa, diuersæ enim proportioni mistorũ diuersæ attribuuntur formæ generatorum & diuersæ proportio mistorũ & mistionis esse in metallis sicut nos inferius cũ in speciali loquemur de ipsis ostendemus. De experimento autem quod inducunt non sufficiens est adhibita ꝓbatio, quoniã non est certum vtrum in indicat colorem argenti, & auri, & põdꝰ & odorẽ, ꝓpter illud q̃ additur et penetrat in æs vel plumbũ, vel indurat substantiam, & ꝓbasse debuisset Calisthenes quod substantiã auri induceret, quod si forte concederetur quod substantia auri inducat, adhuc nõ est sufficiens probatio ad hoc quod nõ sit nisi vna species metallorũ, quoniam calcinando & sublimando & distillando, & ceteris operationibus

quibus elixir per materiam metallorum faciunt penetrare, corrumpere potest species metallorum quæ primitus infuerunt materiæ metallorum, & tunc relicta materia communi, nō propria metallorum, iuuamine artis potest deduci ad aliam speciem, sicut iuuantur semina aratione & seminatione, et sicut iuuatur natura per medicinarum industriam. Patet igitur ex hoc nullatenus cogi nos ad hoc, vt putemus vnam tantum speciem esse omniū metallorū, quorū inuenimus et loca generatiua et principia, et passiones esse valdè differētes: q̃ autem de per accidens inductum, est non satis conuenit, quia sicut iam diximus ista non sunt accidentia communiter, sed per se et indicantia differentias substantiales a quibus caussantur in materia metallorum.

De

De opinione Hermetis & aliorum Philosophorū qui hæc metalla plures habere formas determinant. Cap. 8.

HErmes autem & Gilgil & Empedocles, et fere omnes illius cœtus alchimistarū huic oppositam multum defendere videntur, opionem. Dicūt enim in quolibet metallo plures esse species & naturas metallorum, & aliā quidem esse accultam, & aliam manifestam, & aliam intus, & aliam extra, & aliam in fundo, et aliā in supficie esse posuerunt, sicut hi qui latentiam dixerunt formarum & omnia dixerunt esse in omnibus sicut placuit Anaxa. Plumbum autem dicunt intus esse aurum, & extra plumbum, aurum autem econuerso, extra in super

ficie autem, & in profundo, & intus esse plumbum. Eodem autem modo se ad inuicem habere æs & argentũ, & fere quodlibet ad qd'libet metallum, & videtur hoc esse mirabiliter dictum, homogeneum enim intus, & extra, & in occulto et in aperto, et in profundo & in superficie eiusdem est speciei, & formæ: constat autem species metallorum esse in homogeneorũ generatione contentas, & sic omnino absurdum esse videtur quod dicunt. Adhuc autem illi ducunt se non vocare intus, & extra et ceteras appellationes secundum situm partium in toto, sed secundum proprietates, & naturas dominãtis vel non dominantis: dominans enim in se clausum occultat illud super quod dominatur. Secundum hoc autem directe isti dicunt sentẽtiam. Anaxagoræ, omnia videlicet metalla esse in omnibus, & denominationẽ fieri à plus dominan-

te-

te. Si autē hoc esset verū quod dicūt cum sciamus aurū ab igne non aduri sed plumbū pcipue si sulphure aspergatur, deberet exuri plumbū igne apposito, et remanere aurū q occultum est in ipso, et hoc fieri nos non videmus. Similiter aūt argentū à plūbo defēdetur ne vratur, tūc plambo cōsumpto deberet remanere argentum q infuerat plumbo vt dicūt nisi forte infinitum dicunt esse q libet metallū in aliud sicut dixit Anaxag. & ideo nullū earum in toto ab igne posse consumi, sed hoc nos impbauimus in principio nostrorum physicorū. Præterea si hoc in eis verum esse cōcedatur nunq̄ per ignem tantū aduri posset de aperto q liberari et manifesta ri posset occultū et tunc in vanū esset totum studiū alchimiæ. Nō ergo conuenit hoc dictū cū physicis rationibus quas in omnib. libris determinauim⁹. Forte aūt hoc dicūt ppter vicinitatē

horum metallorum quam in materijs habent. Cum enim plumbum superfluum humidum habeat aqueum & aliquid habeat pinguedinis adustibilis, & terreum habeat non benè commistum cum aqueo, sed neq; benè depuratum conuenit aliquando p̃ sapientum industriam per calidum ignis extrahi ab ipso per euaporitiones superfluum humidum aqueum, & aduri in ipso totum pingue oleagineum & depurari per sublimationē illud quod est in ipsum terreum sulphuratum, et commisceri vaporabiliter in aliquo præfocando continente vaporem terreum cum aqueo radicali optima & formatissima commistione, & ex vi caloris conuertit humidum ad colorem citrinum, & tūc habere splendorem auri & coloris, hæc enim via artis simillima est via naturæ, vt inferius dicemus. Sed licet hoc sit verum tamen nō propter hoc dice-

dicetur aurum esse in profundo, quia dato quod hoc sit aurum quod sic effulget ex plumbo, tamen iam scimus quod istæ transmutationes corrumpunt in toto plumbum. Cum igitur plumbi species nunquam simul infuit auri speciei in materia eadem, hoc autem multo magis videbitur verũ quando non probatum, hoc quod sit de plumbo dicitur esse aurum hoc est forte aliquid auri simul est non aurum. eò quòd sola ars non dare potest formam substãtialem. Præterea alchimicum vix aut nunquam inuenimus, sicut dictum est, in toto operantem, sed potius citrino elixir colorat in auri speciem & albo elixir colorat in argenti similitudinem, studens vt color in igne remaneat, & penetret per totum metallum, sicut spiritalis substantia immissa materiæ medicinali, & hoc modo operationis potest induci flauus color substantia metal-

le remanentæ, et tunc iterum non habetur quod plures species metallorũ insint sibi inuicem. Hæc igitur & similia sunt de quibus elidunt dictum eorum qui quamlibet metalli speciem dicunt esse in altera.

Vtrum species metallorum possint ad inuicem transmutari sicut dicunt alchimici. Cap. 9.

EX omnibus autem his inductis possumus cõsiderare vtrũ verum sit quod quidam Aristote dicunt dixisse, cum secundum rei veritatem dictum sit Auicenna, quod videlicet sciant artifices alchimiæ species per mutari non posse, sed similia his facere possunt vt tingere rubeum citrino vt aurum videatur, & album tingere donec sit multum simile argento vel auro, vel cui voluerint

rint corpori. Ceterum autem q̃ dex-
tra specifica aliquo tollatur ingenio
non credo possibile. sed expoliatio ac-
cidentium non est impossibilis vel sal
tem diminutio eorum. Hæc enim est
sententia Auicennæ quam dicit esse
Hastan philosophi præcipui in natu-
ris et in Mathematicis, tamẽ Auicẽ.
in alchimia sua dicit q̃ cõtradictionẽ
eorum qui in alchimicis de pmutatio
ne metallorum contradixerũt inue-
nit, ppter quod et ip se subiungit q̃ nõ
permutantur species nisi forte in pri-
mam materiam & in materiam me
tallorũ reducãtur, et sic iuuamine ar
tis deducantur in speciem metalli q̃
voluerit. Sed tunc oportet nos dicere
quod alchimicorũ periti operantur si
cut periti medicorũ, medici enim pe-
riti per medicinas purgatiuas purgãt
materias corruptas & facile corrup-
tibiles & impedientes sanitatẽ q̃ est

finis intentus à medico, & postea per confortantia naturam iuuant, virtutem naturalem, vt digerendo sanitatem naturalem inducant. Ita enim proculdubio sanitas effectus erit naturæ effectiuæ, & artis organicæ, & instrumentaliter. Per omnem aut eundem modum dicemus operari alchimicorum peritos in transmutatione metallorum, primo enim quidem purgant multum materiam argenti viui & sulphuris, quam in esse videmus metallis, qua purgata confortãt virtutes materiæ, quæ in sunt ei elementales & cælestes ad proportionẽ mistionis metalli quod intendunt inducere, et tunc ipsa natura operatur & non ars, nisi organice iuuando, & expediendo, vt diximus: sic verum aurum et verum argentum educere & facere videntur. Quod enim virtutes elementales & cælestes faciunt in vasis naturalibus hoc faciũt in vasis

sis artificialibus, si artificialia formā tur ad modum vasorum naturaliū, & quod facit natura calido solis, & stellarum, hoc faciet et ars calido ignis, dummodo comtemperetur, sic q̃ non exedat virtutem sē mouentem & informantem quæ est in metallis, huic enim eam, & hæc inclinatur ad hoc vel ad illud per artis iuuamem. Cælestis enim virtus valdè communis est, & accepit determinationem per virtutes eorū quæ sunt subiectum eius in rebus commistis, hoc enim modo virtutes cælestes operari videmus in tota natura generatorū, maximè in his quæ ex putrefactione generantur. In his enim videmus virtutes stellarum influxuere virtutes in id, ad quod conuenientiam habet materia. Alchimia autem per hunc modum procedit, scilicet corrumpens vnum à specie sua remouendo, & cum iuuamine eorū quæ in materia sunt

alterius ſpciem induccendo propter quod omnium operationum alchimicarum melior eſt illa quæ ꝓcedit ex eiſdem ex quibus procedit natura, ſicut ex purgatione ſulphuris ꝑ decoctionẽ & ſublimationem, & ex purgatione argenti viui & bona permiſtione horum cum materia metalli, in his enim ex virtutibus horum omnis metalli ſpecies inducitur, Qui autem per Alba albificant, & per citrina citrinant manente ſpecie metalli prioris, in materia proculdubio deceptores ſunt, & verum aurum, & verum argentum non faciunt, et hoc modo fere oẽs vel in toto vel in parte procedunt, propter quod ego experiri feci quod aurum alchimicorum quod ad me deuenit et ſimiliter argẽtum poſtquã. 6. vel. 7. ignes ſuſtinuit ſtatim amplius ignitum conſumitur et ꝓducitur, et ad fæcẽ quaſi reuetitur. Hæc igitur omnia dicta ſunt de natura ſpecici metallorũ in cõmuni.

De loco generationis metallorum. Cap. 10.

NVnc autem oportet adiungere de loco generationis metallorum, eo quòd locus multũ operatur in metallicis, sicut et diximis cũ de lapidibus loqueremur. Nos autem videmus purum aurum generari inter areas fluminum diuersarum terrarum, & in terra nostra quod tam in Rheno, quam in Alba. Scimus etiã in terra nostra et in terra Sclauorum aurum inueniri generatum in lapidibus duobus modis. Vno quidem modo quod videtur toti lapidi incorporatum et est apis dispositus sicut Topasion non perspicuus, vel sicut Marchasita aurea, & educitur de lapide postquam calcinatus est in molẽdino facto de Silicibus magnis durissimis & pignem adustis adustione vehemẽti. Vidimꝰ etiã

aurum

aurum in lapide generatum non toti lapidi incorporatum, sed esse venam quandam quæ transit vel in toto vel in parte per lapidis substantiam, & hoc eruitur de lapide per fossuram & depuratur p ignem. Argentum autem quattuor modis inuenimus generari, et forte pluribus generatur in terris alijs. Sed istos quattuor modos inuenim⁹ in terra theutoniæ: ego enim ipsum mueni in lapide, toti lapidi incorporatum quod educetur per calcinationem molendmi et ignem, sicut est dictum de auro lapidi incorporato. Inueni enim ipsum in venam quãdam quæ per lapidis substantiam ꝓtendebatur & erat aliquantulum purius sed tamen aliquantulum de calce lapidis habuit admistum. Inuenitur autem in terra, vt vena quædã & purius quam aliquod inuentum in lapide, inuenitur enim in loco Theutoniæ qui dicitur Wriebeg quod

sonat

sonat liber modos aliquando molle sicut pulles tenaces, & est purissimum & optimum genus argenti parum habens de face valde, acsi per industriā naturæ sit depuratum. Ferrum autē incorporatum lapibus inuenitur & etiam in terra aquosa, inuenitur vt granula milij, habens multū de face & purgatur per moltos ignes fortes & calidos cogentes ipsum distillare à substantia lapidis vel terræ, quibus inuisceratum esse viditur. Es autem inuenitur in venis lapidis, & quod est apud locum qui dicitur goselaria est purissimum & optimum, & toti substantiæ lapidis in corporatum, ita quod totus lapis est sicut Marchasita aurea, & profundatum est melius ex eò quòd purius. Plumbum autem & stannum etiam lapidibus incorporata inneniūtur, & inuenitur currens in eisdem locis argentum viuum & ex lapidibus quando igniuntur

tur exsudat sulphur & præcipue ex lapidibus in quibus est æs sicut in loco qui Goselaria vocatur. Omnium autem horum quærit physicus cognoscere caussam, sicut diximus in scientia lapidum, locus generat locatum per proprietates cæli quæ influuntur eis p radios stellarum, in nullo enim loco elementi inueniuntur radij omnium stellarum, nisi in terra, vt dicit Ptolomeus, eò quòd ipsa sit sicut insensibile centrum totius cælestis sphæræ, maxima autem virtus est radiorum in locũ in quo vniuntur omnes, & ideo terrã mirabilium & multarum rerum est productiua. Ad noticiam autem caussarum omnium, modorũ inductorum, sciendum quod verum metallum nõ generatur nisi ex sublimatione naturali talis humidi quale dictum est, & talis terrei quale dictum est superius. In loco enim vbi terreum & aqueum primo permiscen-

centur per calorē. loci, vbiq; mistum est multū impurū cū puro q; impurū non pdest ad generationē metalli. Ab illo aūt loco cōcauo q; in se habet talem misturam virtute fumi eleuati egrediuntur pori parui, vel magni, & multi, vel pauci p naturā lapidis, vel terræ, in quibus fumus eleuatus siue vapor diu ptensus in seipsum præfocatur & reflectitur: & cum sit in ipso subtilius illius materiæ quæ cōmista est, congelatur in canna illa & in poris eius vaporabiliter commisceur & conuertitur in metallum illius generis cuius est ille vapor, & huius signum est quod in omni tali vena q; interius est, est fumosum ignobile & si in toto lapide est incorporatū metallum q; superius est, est feculentū & inutile, & ideo q; intus est melius et nobilius est. Cuius caussa pculdubio est qd incensum de materia combustum & ignitum ascēdit altius &

in cineritatem per incendium est deductum & quasi in fæcem & in cinerem, & edi hoc quasi siccum & comminuebile & frangibile inuenitur. Id autem quod præfocatum est in terius in viscerib⁹ lapidis in se comistũ erat vehementer & non incensum, & ideo terminatum est calore leui et lento et dostia frigiditate terræ congolatũ. Et siqdẽ in circuitu locus cõpactus est nõ ꝓsus, tunc facit vapor viam vnam vel duas, plures secundum quantitatem suæ virtutis & suæ quãtitatis, & secundum molliciem loci potuit vel non potuit ꝓforare implẽt illa vapor conuersus est in metallum. pretratiuũenim est vehemẽter, cuius signum est quoniam quando funditur super terram calidum metallũ aliquod diuersis vijs penetrat in terram, & hoc est sicut in figura vasis primo loco in quo recipitur materia sicut circulus. a. b. c. et vna vena plena metallo

tallo ex vapore generato sit linea c. d. & alia linea. a.g. & sic multis lineis sit generatum. Si autem tota substantia in circuitu est porosa insensibilibus poris, tunc euaporat materia in totam substantiam corporis circunstantis & implet eam, & præfocata omnibus poris eius metallatur, & congelatur, & efficitur tunc tota substantia lapidis vel terræ circumstantis in colore sicut metallum, & metallum tunc generatur incorporatum lapidi vel materiæ corpris circumstātis materiam, præcipue cum generatione metallorum est in montibus vel in aqs, eò quòd loca illa magis sunt vaporosa & magis præfocantia vapores eleuatos in ipsis. Si enim apertus esset locꝰ exspiraret tota materia et nihil inde omnino generaretur. Aurū autem qd̄ inter arenas generatur vt grana quædam maiora et minora generantur ex vapore et calido

lido subtili valdè qui inter arenarum materiam præfocatur & digeritur & postea congelatur in aurum purum, locus enim arenarum calidus est & siccus valdè, aqua autem ingrediens claudit poros ne exspires, & ideo in se præfocatur & conuertitur in aurum & ideo etiam tale aurum melius est cuius duæ sunt caussæ, vna quidem, quia depuratio sulphuris optima est per frequentem loturam, et sulphur quod in locis aquosis est frequenter lauatur & depuratur, & hac eadem caussa etiam terrestrum argenti viui lauatur sæpius et depuratur & subtiliatur. Alia autem caussa est cõclusio pororum in fundo aquarum & in ripis, & ideo vapor resolutus optime in seipsum cõuoluitur præuocatur et digeritur nobiliter ad substantiam auri et congelatur in aurum. Signũ autem quod locus esse debeat talis dispositionis vt, dictũ est,

est, est quod inuenimus in operibus alchimicorum peritorum, qui melius naturam imitantur, quoniam cum elixir facere volunt quod habeat colorem & tincturam auri, primo quidem accipiunt vas inferius amplum quod totam recepiat materiam sulphuris & argenti viui depuratorum vel aliorum quæ in elixir recipiuntur. Deinde cōsiderāt quod super istud sit vas habens collum longum strictum, et super illius colli foramen sit operculum ex luto in quo sit foramen valdè paruum & strictum, deinde inhumant, hoc est immergunt fundum vasis interioris in cineribus vel fimo & forte in fimo equi, melius est quod vocant equiclibanum, & tunc supponunt ignem valde lentum, et q̄ melius faciūt hæc facūt vasa vitrea, & est primi vasis dispositio sicut figura vrinalis, & secundum stat

super

super illud et recipit totum vaporem qui resoluitur ex ipsō, et est contactus vitriorum vel vasorum limitus optime luto ne aliquid per illum locum exspirare possit, receptum ergo vaporem dirigit sursum in collum suum longum quod paullatim stringitur et in ipso præfocari incipit & conuolui, illud vero quod incensum est de vapore euolat fuliginosum per foramen strictum operculi colli, cum ergo perforatur redit ad substantiam citrinam cōuolutus in seipsō, quod postea acceptum tingit quodcunque vis metallū in colore auri & forte pulchriorem si fuerit nobile elixir in quo in nullo errauit artifex. Horū est vasorum figura talis q̄ inferius vas sit a. b. c. d. superius aūt vas. e. g. f. & operculum sit figura. h sic ergo etiam erit in natura. Et propter hoc patet quod omnis generatio metalli fere inuenitur diffusa p̄ venas & poros quæ sunt

sicut

ficut collum loci in quo vas præfocatur, & cõuoluitur. In lapidis autem substantia & lapidosis locis hæc generatio conuenientior est, ppter loci vndiq; clausuram & solidutatem. Hæc ergo de locis generationis dicta sunt. Qualiter enim inuenitur metallum aliquãdo molle, inferius melius, quã hic determinabitur. Dictum est igitur de substantialibus caussis metallorum per hunc modum.

TRATATVS SECVNDVS TERTII LIBRI *mineralium qui est de actionibus metallorum.*

De congelatione & liquefactione metallorum. Capit. I.

OPortet etam & accidentia cognoscere quæcunq; per se accidũt metallis sicũt liqua-

bilia esse & ductibilia & colores ipsorum, & sapores, et odores, et cremabiliates, & quæcunque talia videntur per se accidere ipsis. Est autem liquabilitas metallorum aliquid habens proprium ab alijs quæ liquantur, alia autem quæ liquantur diffluunt, nec remanet pars cum parte sicut cera & sal & huiusmodi, siue calido sicco siue frigido humido liquantur. In metallis autem non recedit à sicco humido, sed in ipso soluitur, & cum solutũ est mouetur in eo quasi ipsum deglutiuerit terreum & moueatur in visceribus eius. Propter quod etiam dicit Hermes quod genitrix metalli est terra quæ portat ipsum in ventre suo, et hæc caussa est quod non adhæret tangenti nec humefacit ipsum, eò, quòd siccum terreum prohibet ipsum humefacere & adhærere. Humidum autem prohibet siccum quiescere, et sic vtrunque agit in alterum

rum & patitur ab altero. Cum autē metallum est in aliquo non benè commistum, eò quòd non vtrunque continetur in vtroque, tunc in igne aduritur terreum, et euaporat humidū, eò quòd humidum non extiguit terreū defendendo ipsum ab igne, & terreū non tenet humidum prohibens euaporationem humidi, tale metallū in liquatione sua frigidum habet multū & fetidum propter sulphuris fetorē, & scoriam & fæcem reliquit plurimam propter terrei ipsius adustionē. Si quod autem habet hæc pura valdè & optime commista hoc non euaporāt humidū in quantitate quæsensibilis sit, nec etiā aduritur in eo terreum, et ideo fumum paucum habet non fetidum & fæcem quasi nullam sicut aurum. Coagulatio autem ipsorum non est adeo differens sicut liquatio ipsorum. Coagulatio enim ipsorum est à frigido

comprimente in centro sicci, humiditas autem sit pura radicalis siue impura superflua, & siue sit benè commista siue sit male commista comprimitur vno nodo & eodem, occultata enim in centro ligatur ne intret macula sicci terrei. Idem autem de his quæ calido sicco nõ liquescũt, sed mollescunt sicut frigidũ: mollicies enim non prouenit nisi ex solutione humidi quod moueri incipit intra siccum in quo continetur inuisceratum. Ea autem quæ Balbutientẽ, vt dicit Aristote. habent misturam sicut stannum quo plus liquescunt eo sicciora sunt et fragilliora, eò quòd volant ab ipso partes humidæ, & remanent siccæ non benè glutinatæ, propter quod frangantur citius. Vocatur autem balbutiens mistura quæ in aliquibus partibus mistionis rationem attingit & in quibusdam non, sed est compositio quasi minima, sicut homo balbu-

tiens

tiens quædam verba attingit et quædam non. Et quia illa non ad plenum mista sunt, ideo etiam quãdo liquescunt facile euaporant, eò quòd non benè colligate partes dimittunt, & tunc humidum non protegit siccum ab incensione, & siccum non retinet humidum ab effusione et vaporatione. Signum autẽ eius, quod diximus, est, quod quando plumbum, & stannum coagulata aliquãdiu iacuerũt, tunc exterius quamdiu contrahunt scabrositatem erunt fusca, & forte nigra per longitudinem temporis qd̃ contingit absq̃ dubio duab̃ de caussis, quarum vna est, quia cum comprimitur per frigus ad interiora humidum reliquit exterius terreum, et siccum, & tunc hoc inducit fuscum colore. Secunda autem est, quia modicum humidum quod exterius est euaporat calore circumstãtis aëris, & tunc iterum remanebit fuscum

terreum colorans superficiem. Propter quod etiam plumbum plumbo nõ consolidatur, cũ extremitas vtriusq; liquescit ferro cãdente, nisi prius dura superficies radatur et tollatur siccum terreum quod impedit cõglutionem, eò quòd conglutinatio vnius cum altero est per virtutem humidi, quod influit in aliud, & non per virtutem sicci quod stat in seipso. Sed nec conglutinatio fit nisi postq̃ rasum est vngatur sæpo vel aliquo quodam pingui vnctuoso, quod ideo fit per argentum viuum, quod in plumbo est habet humidũ vnctuosum sicut sæpius dictum est, & ideo non adhæret superficiei, nisi per aliquod habens simbolũ in natura. Aes autem conglutinet ferrum & argentum præ alijs, cũ liquescit est cõglutinatiuum metallorum, & caussa est quia argentum viuum in eis bonum & subtile, & purum et gratia humoris viscosi, qui est in

in illo fit conglutinatio, & cum est tale propter cognationem, et simbolum naturæ penetrat in ea, quæ conglutinantur & fortiter continet ea simul. Hæc igitur deliquabilitate, & coagulatione metallorũ dicta sunt, quoniam in metheo. in cõmuni diximus de natura liquabilium.

De ductibilitate metallorũ. Capit. 2.

DVctibilia videntur esse illa sola metalla quæ magis, & melius omnibus alijs ducuntur. Caussa verò ductibilitatis in genere est quæ dicta est superius humidum videlicet in sicco clausum sed non omnino ligatum. Cum enim hoc soluitur per expulsionem algoris ligantis ipsum tũc tantum natat in terra quod

etiam ferrum & lapides in ipso natant, & non profunduntur propter impetum ebullitionis & spissitudinis humidi metallici, humidũ enim quando legatum est per algorem nihilominus inest, & cum percutitur metallum etiam facit ipsum cedere circũstando, et sic cedendo pducetur continue, sed in hac passione facultatem habent valdè differentem. Aurum enim præ omnibus, argentum post hoc sunt ductibilia, deinde autẽ cuprum multum depuratum, et post hoc ferrum, minus autem stannum & plumbum. Aurum ducitur in dilatationem maximam, ita vt pelle fiant quæ nentur super sericum, & ponitur in picturis. Et adhuc plus, cum enim producitur argentum & ponitur super aurum in sexta proportione ad argentum, vt si super quattuor marchas argenti ponatur sexta auri vel minus, tantum producit aurum

rum quantum producere potest totum argentum, ita quod non apparet nisi colorans argentum, & si liquantur pelle producte non apparet aurum sed argentum totum. Sed si aurum per se non super argentum producatur tunc non potest in tantũ produci, qa non potest portare ictus metallorum sine perporatione, argento autem superposito defenditur ab ictibus. Caussa autem profecto est subtile humidum quod apprehendit in se siccum, hoc enim humidum cedit non deserendo partem propinquã sed trahendo eam et sic continue cedẽdo magis et magis ꝓducitur. Quæcunq; autẽ minus ꝓducuntur ꝓpter alteram duarum caussarum hoc in ipsis contingit, aut enim magis grossum & non depuratum habent humidum quod non est adeo dilatabile, aut balbuticniẽ passa sunt misturam, unquantum producitur pars deserit

partem vicinam extra quam extendit eam malleus percutiens. Propter quod etiam in alchimicorum operatione probatur error incidere, quia propter multam misturam alborum vel citrinorum corporum cum argento viuo in confectione quam elixir vocant intrat siccum super humidum in metallis eorum, & non sunt fortiter coniucentia & permista, & ideo frequentissimè scinduntur quando producuntur metalla quæ faciunt alchimici, nisi valdè imitentur naturã & opus naturæ attingant, vel fere attingant sicut supra diximus. Cum enim miscentur sibi metalla sicut stãnum, & æs, vel aliqua alia ꝓpter balbutientem misturam amittunt ductibilitatem, & franguntur quando percutiuntur malleo, eò quòd nõ permista sed composita, & vnum subintrauit alterum colorans ipsum tan-

tantum. Hæc igitur est caussa ductibilitis.

De colore metallorum. Capit- 3.

DE coloribus autem metallorum non est difficile determinare, tres enim colores inueniuntur in ipsis secundum plus & minus, quorum vnus communis est qui est splendidus fulgor ad modum lucis incorporatæ in colorato corpore. Alterum autem qui habent plura metalla secūdū plus, vel minus, & illud quod est albissimū est argentum, post autem stannum, & tertio plumbum & minime ferrum. Tertius vero color est citrinus vel subrubē quē maximè habet aurū, & sub ipso cuprū, cupri enim color vergit ad nigrū adustū. Supponamꝰ aūt hic q̃ in sen-

ſenſato probatum eſt quod color ſit extremitas perſpicui terminati, & tunc in quocuuq; corpore eſt condenſatum perſpicuum clarum & purũ, illud eſt habẽs fulgorem quaſi incorporatum colori. Perſpicuum enim condenſum nitet & fulget, eò quòd denſitas eius retinet lumen per quod metas eius nata eſt recipere ſicut potentia proprium recipit actum. Nitor ergo, & fulgor metallorum communis erit ex aqueo ſubtili terminato & condenſato in metallis, & quod cunque metallum habet aqueum ſubtilius, & purius, & denſius, illud eſt nitidum, & ſplendidum cum eſt, quia in non polito pars obumbrans partem parum vel multum impedit ſplendentem. Aurum autem præ omnibus iſta de cauſſa fulget, & poſt hoc argẽtum, ferrum autem optime depuratum ab alchimicis dicitur habere in ſe aliquid argenti, & vicinum

nū esse sibi, & ideo cum politū est fulget vt speculū. Caussa enim speculi est humidū benè politū et terminatum, hoc enim recipit imagines ꝓpterea ꝙ est humidū, et tenet & continet propter hoc quod est terminatum, non enim sic teneret eas nisi esset incorporatum humidum & terminatum, et ideo in aëre non tenentur sic imagines q̄ tamen recipiuntur in ipso, quia aër spiritalis existens talia recipit secundum esse spiritale, & non terminatum existens non congregat ea in situm & figuram debitam ad repræsentandū, sed est quasi via per quam transeunt imagines, & non sicut terminatum esse dans imaginibus. Albus autem color in metallis caussatur & humido à terrestri loco & subtili, & digesto, hoc enim albissimum vt patet in calce, hoc autem est fere in omnibus metallis, sed quæcunque metalla hoc habent terrestre lutulen

tum et impurum vel terræ adustum illa vel fusca sunt vt lutum vel nigra efficiuntur, vt combustum terrestre sicut apparet in fuligine. Plumbum igitur ad fuscum colorem semp vergit, propter terrestre lutulentum non adustum, & stannum minus illo propter minorem lutulentiam. Argentum autem semper nitet albedine propter terrestrem locum, & subtilem & benè digestum. Ferrũ autem propter terrestre in ipso adustum est fuliginosum, & nigrum, & hac eadem de caussa semper contrahit rubiginem, cuius caussa nõ est nisi quia terrestre adustum habet, quia quod est putredo in humidis mollibus, hoc in humidis mollibus est rubigo in ferro, epotato enim humido remãsit cridum siccum combustum, redit ad cinerem. Signum autum huius est q̃ maximè tunc contrahit rubiginem cum aliquod adurens proijcitur sup ipsum

ipsum sicut est sal vel sulphur vel au
ri pigmentũ vel aliquid huiusmodi.
Sed argentum non vergit ad rubigi-
nem, sed potius in colorem azar prop
ter multũ perspicuũ quod est in ipso
quod generat ex eo colorem Saphiri
num qui est boni azurij, propter quod
Hermes dux, et pater alchimiæ dicit
quod si lamine argenti liniantur sale
armoniaco, & aceto & suspendan-
tur super alemech quod est genus va
sis plamine, transeũt in colorem azu-
rij, & tunc si inciner antur lamine cũ
sulphure fiat puluis & rotatur de su
per cum aceto & zeruph quod est
herba quædam fermentabitur simul
& complebitur azurium. Sed verũ
est quod multum adurunt argẽtum
non adurunt aurum, quia terre-
um suum et humidũ suum min⁹ sunt
depurata, & minus cõmista, & ideo
qa super argentum buliẽs vel calidũ
valdè

valdè spergatur sulphur conuertit ipsum in nigredinem, eò quòd aduri terrestre quod in ipso est, cum autem coquitur in sale & cartaco, albescit, & depuratur profectò, quia talia acuta condemnant terrestre & combustum separant ab ipso, & tunc residuũ magis purum albius efficitur. Color autẽ citrinus in metallis caussatur ex sulphurè colorante ipsum, calidum enim decoquens fortiter humidum terrestri admistum conuertit ipsum ad citrinum vel subrubeũ colorem, sicut patet in scientia vrinarum & in alchimicis, & in llxiuio rubeo vel subrubeo, et colore croceo. Similiter autem mel & fel in quibus egit calor digerens fortem actionem. Si igitur terreum est valdè purum, & similiter aqueum, & calor in ipsis non potest ea separare ad combustionem, sed digessit et alterauit colorem eorum in citrinum splendidum, &

hæc

hæc est caussa coloris auri, & ideo nō aduritur sulphure proiecto sup ipsū. Si autem est terrestre impurum, & non benè commistum tunc aduritur ipsum calor digerens & commiscens & efficitur citrinum quod post modicum tempus declinat in ingredinē fuliginosam sicut est mare, et ideo omnes imagines æreæ antiquæ denigrantur & vasa similiter, & sulphure proiecto super æs calidum aduritur valdè vehemēter, est enim in ipso terreū adustū, et adustibile, sicut diximus, et cum humido non satis permistum. Tanta igitur dicta sint de coloribus metallorum.

De saporibus & coloribus metallorum. Cap. 4.

DE saporibus autem ipsorum, & odoribus simul oportet determinare, eò quòd odor sequela

quela quædam sit saporis. Generaliter autem verum est de omni metallo quod propter sulphuream substantiam quam habet aliquid habet acuitatis sapor eius, quod licet minime videatur in plũbo & stanno, tamen in his probatur per illud quod aqua quæ diu currit vel stat in fistulis plũbeis vel stãneis efficitur intestinorũ siue viscerum excoriatiua. De ære autem & auro non est dubium cum illa sint calida & maximè æs q̃d est adustæ substantiæ & ferrum secundum aliquid. Ex hoc etiam est quod odores eorum aliquid habent acuitatis. Est iterum generaliter verum omnium metallorum sapores & odores esse secundum aliquid fetidos propter eandem de qua diximus substantiam eorum sulphuream, magis tamen fetida & minus sulphuris malitia fracta est in ipsis. In auro enim minimũ est fetoris, eò quòd sulphur

suum

suum nullā prorsus habet malitiam, eo quòd subtile est nō habens nisi cōplexionalem vnctuositatem, & benè mistū, sicut inferius ostendemus. Tamen propter similitudinem suæ complexionis compactionem minus vaporat, & ideo etiam minus, & pæne nihil adorat. Argentum autem habet terreum non quidem adustum sed adustibile, et ideo est magis vaporatiuum & magis odoriferum quā aurum, sed multo minus quam æs, & habet argentum incomparatione ad æs, gustum dulcem & odorem dulcē, sed declinantem ad sulphureitatem pāruam, et aurum habet dulciorem, sed parum immutat gustum et quasi non est sensibile. Ferrum autem habet terrestre cum sulphureo parum mistum, plumbum autem & stannū hebetes habēt valdè sapores & odores ꝓpter multam aquositatē q̄ est in eis. Sed

Sed magis in metallis liquidis ex odorum vapore perpēduntur sapores eorum propter hoc quod sapor est sequela cōplexionis magis quam complexionantium, eò quòd complexionantia aliquando omnino alios habent sapores & odores quam ipsa cōplexionata, & ideo secundum aliqd vapor & complexio metalli vix deprehenditur odore vel sapore ipsius. Inter omnia autē metalla magis est vaporatiuum æs, & post hoc ferrum, & ideo illa inficiunt vehementer sapores aquarum quæ manant super mineras eorum, vnde aqua egrediēs de terra in qua est multum æs, sicut in loco qui vocatur Gosēlaria in quo aqua ita efficitur amara, quod in ea nihil omnino viuit, & est amara valdè & abominabilis Signum autem huius est quod si vinum vel alius liquor præter aquam infundatur vasi æneo, statim inficitur amaritudine abomi-

abominabili quod vix bibi potest, aqua autē non statim inficitur, ita q̃ immutet saporem eius propter frigiditatem naturalem aquæ, quæ reprimit euaporationem. Si autē diu stet & maximè ꝓfunde sub terra vbi calor inclusus est & mineras eius cōtinue facit vaporare, inficitur aqua sapore & odore. Est igitur comparatione ad omne lapidum genus sapor, & odor ꝓprium metalli, quia etiam lapides quidam vaporant & odorāt tamen illi veri lapides non sunt, sed sunt ex lacrymis & Gummis sicut Kakabre, & Gagates. sicut etiam diximus in libro de lapidibus. Est tamen fœtidus sapor similiter, & odor fœtidus metallorum, licit vnum in comporatione alterius dulcem vel alium habere dicatur saporem, vel odorem. Sicci autem sunt vehementer odores eorum & vapores, & ideo conferunt oculis fluentibus & nocēt

valdè

valdè præcordijs, cuius signum est q̃ operarij qui fodiunt metalla quando igniunt ea obstruũt os & nares duplici vel triplici filtro, ne vapore nimis lædantur in spiritalibus, his enim præcipue nocent sicut diximus. Tanta igitur de saporibus et odoribus metallorum dicta sint,

De cremabilitate & incremabilitate metallorum. Capit. 5.

ESt autem de numero eorum quæ metallis accidunt & multum iudicant sustantias eorũ cremabilitas siue adustibilitas, & inadustibilitas quorum caussas, et differentias oportet in metallorum naturis agnoscere, Scimus autem quod aqua secundum quod huiusmodi nõ est de numero cremabilium, sed potius

us quæcunq; vnctuosam habent valdè humiditatem permistam cum terrestri substantia. Scimus autem sulphur esse valdè vnctuosum, & terrestre. Aliam autem habet magis aquem sub illa proximè natantem in partbius rei. Tertiam autem habet humiditatem radicitus infixam, & immersam partibus quæ terminata est ad complexionem, & ideo sola complexionalis non facile separabilis ab ipsa sine totius rei destructione. Oportet igitur & in sulphuris natura sic esse, propter quod præcipiunt peritiores alchimici per loturas acutas sicut est acetum & lac acetosum & serum caprinum, & aqua ciceris, & vrina puerorum remoueri à sulphure duas proprias humiditates, & etiam per decoctionem & sublimationes plures factas in alembico, qa vna illarum proculdubio ignem non sustinet, sed cremabilis existens cum incen-

incenditur in igne concremat substantiam metalli, quare ideo non tantum inutilis est ad propositam sed etiam nociua. Secunda autem euanida est & euaporatur in igne, & ideo nec illa aliquid confert propositio in alchimicis intentionibus. Tertia autem radicaliter inhærēs & intrinseca manet, & ideo confert proposito. Similiter autem considerandum est in argento viuo quod est secundum elemētum metallorum, illud enim quando est purum in terrea substantia benè lotum & subtile & apprehensum fortiter per misturam cum humido aqueo, & similiter humidum aqueū non est abundans nec diminutum, sed æquale complexioni, & viribus terrei quod est in ipso, tūc vtrunque defēdit alterum ab igne vt diximus sæpius, quoniam terreum tunc tenet humidum & sinit ipsum euoporare, & humidum extinguit terreum &

non

non sinit ipsum incendi si autem lutu lentũ est terreum vel abundans super humidum vel diminutum ab eo aut certe æquale, sed non fortiter apprehensum in mistura, tunc incenditur & cremabitur, & aduret substãtiam metalli. Similiter autem si humidum non fuerit digestũ congruæ complexioni metalli, & non benè terminatum aut abundans aut diminutum oportebit necessario euanescere per euaporationem et remanere substantiam metalli siccam, et cremabilem. Secundum hoc vero consideranda est in cremabilibus metallorũ et est cremabile vbi aliquod istorum inuenitur, & magis cremabile vbi plura, & plura horum concurrunt. Aurum ergo purum, & bonum propter vtriusque conditiones optimas sulphuris videlicet, & argenti viui minime crematur, quæcunque cremant alia metalla nõ cremãt ipsum,

sed depurant sicut sul, et later tritus & sulphur, & arsenicum, & huiusmodi. Argentum autem post hoc minus, eò quòd sulphur suum habet aliquid aqueitatis sulphureæ, & similiter suum argentum viuum, & ideo cum euaporat hæc aqueitas tunc denigrari per adurentia primo incipit argẽtum, & postea aduritur adurentia, vt sunt sulphur, & argentum & ea quæ dicta sunt, & plura, alia quibus alchimici vtuntur. Aes autem multum aduritur, qa sulphur nõ habet benè retentum in aqueo argenti viui, & terrestre nimis, & ideo de facili crematur valdè. Et vidi ego qd in monte æris ligna viridia ad lapidẽ æris apodiata statim cremabantur, propter abundantiã sulphuris, et pinguedinis egredientis de lapide æris. Ferrum autem aduritur in rubeum multum, eò quòd terrestre in eo superat & incenditur. Stannum, & plũbum

bum non benè habent à lutea pingui substantia emundatum argentũ viuum, & similiter nimis est aquosa, et ideo euanescente p ignem aquoso aduritur lutea substantia vnctuosa in ipsis. Hæc igitur de cremabilitate, et incremabilitate dicta sunt.

Quod generatio metallorũ ad se inuicem sit circularis. Capit 6.

HIs autem adijciẽdum est cõmune omnibus metallis esse quod ppinqua est valdè materia eorum. Scimus autẽ ex his quæ in scientia perigeneos determinata sunt quod inter habentia simbolum in materia & virtutibus, et potentijs naturalibus facilis est transmutatio adinuicem, propter quod, & multorum philosophorum quorum ta-

men pater est Hermes trismegistus qui propheta philosophorum vocatur assertio est circularem esse metallorum generationem. et ex se inuicem sicut & circularis est generatio elementorum quod etiam mihi videtur verissimum. Cum enim in materia non distent remota & propinqua, sicut ex prioribus patet, differentiæ eorum sumuntur penes vtriusque partes materiæ depuratas, et digestas esse non depuratas etiam indigestas. Contingit autem omne impurum, & indigestum depurari, & digeri, si praualet virtutes naturales digestionis: contingit etiam omne digestum molinsimpati, aut commistionem indigesti aut forte debilitatem caloris terminatiui. Contingit igitur materias proximas elementorum ad inuicem transmutari quæ transmutata necesse est ipsa ad in vicem esse transmutabilia. Per hunc igitur modum con-

contingit circularem esse ex se inuicē metallorum generationem. Probant autem hoc experta tam in naturæ operibus quam in artis solertia. In naturæ enim operibus visu proprio didici quod ab vna origine vena fluens in quadam parte fuit aurum purum, & in alia parte argentum habens sibi admistam calcem lapideam, et dixerunt mihi fossores & depuratores metallorum quod hoc frequentissimè contingit, & ideo dolent se inuenisse aurnm, qui a aurum est prope originem & tūc deficit vena. Ego autem diligenter tunc examinans inueni aliquod genus esse vasis in quo conuersa erat minera in aurum, & aliud in quo conuersa erat in argentū: vas enim quod habebat aurum fuit lapis durissimus in genere de numero eorum lapidum ex quibus cū chalybe excutitur ignis & habebat aurum parum, & non incorporatum,

sed in concauo sui conclusum, & modicum terrei combusti erat inter partes lapidis, & auri, & erat lapis apertum habens foramen ad venam argenti quæ transiuit per lapidem nigrum non multum durum sed terrestrem, & scissum & nigrum, & erat illorum lapidum ex quibus fiunt tegulæ ad tegẽdas domos: ꝓbatur tamẽ quod ex vno loco, qui erat vas materiæ mineralis euaporauit vtrunque, & diuersitas depurationis, & digestionis diuersitate metalli secundum speciem fuerãt operata. Artificum autem experimentum est quod faciunt alchimici qui vnam speciem metalli sicum natura operantur, deducunt aliam: quemadmodum dictum est. Sic igitur non est improbabile circularem ex seinuicem esse generationem metallarem, & hoc solum metallum est proprium inter elementa, & commista. Sed non lateat nos quod in omni-

omnibus quæ circulares ex se inuicē habent generationes facilior est transitus eorum quæ in pluribus habent conuenientiam, propter hoc etiam, ex argento facilius fit aurum quam ex alio metallo, nō enim mutari oportet in ipso nisi colorem & pondus, & hæc de facili fiunt, compacta enim substantia magis adheret pro certo pondus diminuto aqueo, & auctio bono citrino surphure consequenter variabitur color, hic autem modⁿ est & in alijs. Tanta igitur de communibus pasionibus metallorum dicta sunt.

IN QARTVM LIBRVM IN QVO DETERMINATVR DE METALLIS IN SPECIALI.

PRAEFATIO.

IAm ordo expostulat vt de metallis in speciali disseramus quod fieri non potuit, nisi prius eorum naturæ rationes & accidentia determinarentur: à communibus enim procedit speculatio vsque ad elemēta particularia, sicut in principio physicorū est determinatum. Dicentes igitur in speciali de metallis tangemus primō de his quæ quasi vniuersalia metallorum sunt, sicut pater, & mater, sicut dicunt metaphorice loquentes auctores alchimiæ, sulphur enim est quasi pater, & argentum viuum mater, quod conuenientius dicitur, si sulphur dicatur esse in commistione metallorum quasi substātia seminis paterni

paterni & argentum viuum sicut menstruum quod coagulatur in substantiam embrionum. De substantia igitur, & de generatione sulphuris notandum est quod cũ liquescat ad calidum siccum & coagulatur frigido, oportet ipsum habere aquam per ea quæ determinata sunt in libro meheoro. Cum autem sit comminuibile in puluerem quando cuditur oportet ipsum habere substãtiam terrestrem valdè, cum illud sit facile inflammabile et adhærẽs, oportet quod habeat substãtiam vnctuosam viscosam valdè vt per vnctuosam, substantiam sit inflammabile & per viscosam sit adhærens flamma autem ipsius est multum fumosa quasi ad Saphininũ declinantem nigredinem habens colorem. Ex his igitur scimus ipsum esse compositum quasi de quattuor substantijs aut de tribus ad minus, quoniam cum penetratiuum sit & attra

ctiuum vt dicit Auicen. in sua simplici medicina, oportet quod in ipso sit substantia ignis. propter quod etiam calidum & siccum in quarto gradu pronunciatur, Cum autem sit facile inflammabile, oportet ipsum habere substantiam aëream, & cum sit liquabilis calido sicco, oportet ipsum habere substantiam humidam aqueam, & cum sit comminuibile & elixabile, oportet quod sit substantiæ terterstris, omnes autem has substātias habet, ita abunde quod in operibus, & in passionibus eius expresse, & euidenter manifestantur. Sicut autem in antehabitis diximus, oportet quod habeat humiditates tres duas extrinsecas et vnam intrinsecam, et hoc hic repetere non oportet. Sed hoc obseruandum est quod fumus eius indicat terrestrem substantiam quæ est in ipso valdè ignibilem, et cremabilem, & fœtor eius indicat ipsam esse valdè in-

dè indigestam & non terminatam, sed potius calore corrumpẽte esse corporis quam per digestionem completam, & hæc incomplexio sui facit q̃ potest esse materia vniuersalis omnium elementorum, si enim esset completum ad complexionem vnam determinantẽ, tũc proculdubio nõ esset conuertibile ad alia nisi prius illa tolletur, sed nũc ꝓpter sui incomplexionem conuertibile est in omnia, sicut semina & alia ex quibus generantur res naturæ, & ideo sagax natura abundat in sulphure vbicunque est locus generationis metallorum. Cum autem sit calidum necessario erit aperitiuum & terminatiuum humidi se tangentis, & cum sit cum hoc siccum erit acutum, quia calidum, & siccum est acutum, & ideo habet virtutes sigillantis, & formantis, et non recipientis, ꝓpter quod & patris, &

masculi semen ponitur à trismegisto Hermete. Sed obseruandũ est quoddam calidum siccum esse coniunctũ humido frigido in eadem complexione, & hæc complexio est hermaphrodita sicut in plantis apparet quæ vbique impregnantur & impregnant, tale autem non est Sulphur in substãtia sua, propter quod in substantia ꝓpria non generat quemadmodum neque pater, sed sicut masculus ex substantia sua generat in alio, hoc est in sanguine menstruo, ita & sulphur facit in argento viuo & in seipso non generat omnino. Est autem in colorẽ citrinum et aliquando albidum quasi palearem habens albedinem, hoc est sicut est albedo palearum tritici, cuius caussa est calidum quod est decoquens humidum & conuertens ipsum ad citrinitatem, & propter hoc videtur esse sulphur id quod resultat in visceribus terræ. Cũ enim terestre com-

commiscetur cum aqueo caloreco quente sicut in corporibus animalis cibus, & chimus cibi permistus est, & spuma illius in superficie bulliens cõuertitur ad cohloram citrinã. Ita videtur quod sulphur sit sicut spuma eius quod commiscetur in visceribus terræ, & ideo citrinum, et siccum, & calidum, & si quod est magis decoctum, et magis terrestre videtur esse, sicut subcitrinum ad albedinem palearem declinans. Diuiditur autem sulphur in viuum sulphur & fusum, viuum autem est sicut de terra accipitur, nõ viuum autem fusum postq̃ est liquefactum & non differunt nisi per accidens. Inuenitur autem forte aliquod ad rubedinẽ, & forte ad nigredinem declinans & hoc est propter calorem adurentem & vincentẽ in ipso. In tantum igitur de natura sulphuris determinatum sit à nobis.

De natura argenti viui. Cap. I.

ARgentum autem viuum habet substantias duas principales secundum omnes physicos, vnamquidem aqueam, alteram autem terreā, sicut sæpius dictū est, terreum autē suum aliquid sulphuris habet, licet dicant quidam auctores alchimiæ nō esse in eo nisi substantiam aqueam: dicūt autem hanc aqueam calore sulphuris inspissari, cū tamen in se non sit nisi aqua quod omnino impossibile est, quia nos iam determinauimus in metheoris quod aqua non spissatur sola remanens nisi frigiditate ipsam ad terram conuertente, sed calore nullo modò est elixabilis. Amplius autem nos scimus ex principijs physicis q̄ nō adherere tangenti conuenit aquæ ex subtili terreo quod est in ipso, est autem fortissime com-

commiſtionis, ita quod ſi ſublimẽtur ſolum in vaſe vitreo cum longo collo præparato, ſemper manent idem quotienſcunque ſublimetur, et non exſiccatur, plus nec induratur niſi habeat reſpiraculum per quod fugiat. Eſt autem argentum viuum ſicut ſubſtãtia materialis metallorũ, ſicut menſtruum eſt embrionis, ex quo virtute ſulphuris digerentis ipſum, & aduerentis metallorum generatur, cum autem conuerti incipit ad ſpeciẽ efficitur glanduloſum primo, & poſtea conſtare incipit paullatim, & conuerti. Differẽtiæ autem argenti viui ſunt quod quoddam extractum de minera ſua et inuentum viuum, & quoddam eſt abſtractum de lapide in quo generatum eſt per aduſtionem, ſicut extrahitur argentum vel aurum de lapide, & ſecũdum hoc propter acumen dicitur eſſe de genere venenorũ. Eſt autem frigidum, & humidum

in gradu secundo & propter hoc dissoluens neruos paraliticans & perimens pediculos & lendes et huiusmodi ex pororum putredine generata. Argentum autem viuum cum Sulphure & Sale armoniaco sublimato conuertitur in puluerem rubeum splendentem, & iterum vstum in igne redit ad substantiam humidam, & fluentem, & forte illud quod prafosatur in collo vasis in quo fit sublimatio quod alutel, vocatur & conuertitur in similitudine lapidis qui est in colore sicut Albastrum q̃ dum postea in igne assatur redit ad argentum viuum. Sunt etiam differentia viui argenti quæ magis in metallis q̃ in simplici argento viuo inueniuntur, luteum & purum, & aliæ quæ superius enumeratæ sunt. Et est mirabile de hac materia quod quotiens cunq; sublimatur per se solum, nunquam residet aliqd de puluere in fundo vasis

ſis, & quando redit ad ſpeciem argē-
ti viui quaſi nullus defectus inueni-
tur in pondere, quod abſque dubio cō
tingit propter nimiam terrei ſui cum
aquæ ſubſtantia permiſtione, ſua
enim humiditas viſcoſa ita tenet ter
reum quod cum vaporat totum fert
ſecum in collis aluteli, & ibi præfoca
tus ſpiritus eius recedit in eadem ſpe
cie, ad fundum vero induratur vel
variatur in colore vel pondere vel ſa
pore vel odore. Eſt tamen fugiens in
igne & incorporans quotienſcunque
metallis permiſcetur, propter quod
ab Hermetre vocatur ſicut & Sul-
phur. Dicit autem Auicen. quod al-
bedo eius eſt ab aquoſitate & terrei-
tate ſubtili decocta cum aëre, q̄ ſpiri-
taliter interceptus eſt in comiſtione
ipſius. Omnia autem iſta dicta ſunt
vt ſciatur argentum viuum non eſſe
niſi materiale in metallis, quod abſ-
dubio mortiſicatur per aquas acutas

et

& per naturã & per artem, et postq̃ mortificatum est cõmiscibile est corporibus, & colorat ea, vt autem Sulphuris, vapore congelatur & deducitur ad duriciem formrũ diuersorum metallorum, & ex hoc quod vltra modum imbibitur sicco & terreo retinetur, ne fugeat ex corporibus quibus permistum est in igne. Hæc igitur de argento viuo dicta sunt.

De natura plumbi. Capit. 2.

IVxta eundem modum determinatur de plumbo, quod minus omnibus alijs metallis addit sup materiam argenti viui propter quod etiam dicit Aristo. & Auic. quod cum fluit plumbum, proculdubio videtur esse argentum viuum. De compositione igitur plumbi per substantiam pro

certe

certo creditur, quod suum argentum viuum est multum respectu sui sulphuris, et forte sulphur parum intrat in compositionem plumbi per substantiam, sed multum per qualitatem, et ideo decoquit ipsum calore suo, et conuertit ad plumbi speciem, sicut coagulum paruum per substantiam coagulat multum de lacte. Argentum autem viuum plumbi, in qualitate est non bonum sed aquosum & lutulentum, & ideo igne de facili euaporat aquositas, & remanet puluis terrestris sicut cinis, qui relinquitur ex lutea substantia plumbi, & quia vis sulphuris est in plumbo, vt diximus, ideo vapor eius exsiccat argentum viuum, sicut vapor sulphuris, non enim potest esse quod duæ substantiæ eundem, & eodem modo faciant effectum, nisi per aliquod vnum quod est in eis. Diximus autem in præcedentibus quare haberet colo-

colorem fuscum. In effectu vero plũbum est frigidum constrictiuum, & specialem habet virtutem contra libidinem venereorum & contra pollutiones nocturnas, si ex ipso circulus factus latitudinis duorum digitorũ ponatur circa renes et camphora perungatur, sed cauendum est frigiditate sua interius nimis stringens materiam sursum compellat ad caput & maniam vel epilepsiam inducat, cauendum etiam ne paralisim inducat inferioribus membris, vel stuporem. Hæc igitur est natura plumbi in sua commistione, & effectu. Hermes autem qui multum de transmutationibus metallorum probauit in alchimicis suis sicut tradidit quod si plumbi laminæ super vas cum multo & forti aceto suspendantur, ita quod vapor aceti continue laminas illas tangat, vapor ille condemnabit, & corrumpet plumbi substãtiam & in

puiue-

puluerem conuertet, qui colorem album habet et cærusa vocatur. Si aũt acetũ super ipsam laminã funditur albescit multum et destruit versa vice virtutem aceti. Caussa autem pro certo huius est, quia acetum licet sit hebes in substantia propter suam frigiditatem, tamẽ est acutum in actione, propter hoc quod est reliquiæ cuiusdam ignis qui euolauit ex ipso sicut cinis est reliquiæ ignis in lignis. Ille ergo acumine penetrat in substantiam plumbi quando fuerit plumbũ exterminatum & leuata sordicie argentum viuum congelatum quod est in ipso, & facit ipsum eleuari super superficiem laminæ sicut grana milij, & tunc albescunt propter maiorem depurationem ipsorum. Amplius autem adhuc tradit Hermes quod plubum adustum cum eo quod adurit ipsum, sicut præcipue est Sulphur vel Arsenicum, generat sublimatum obscurum

o bſcurum colorem vermilium hoc
eſt rubeum, qui fit citrinus cum ex-
preſsior & fortior ſit ignis. Si tamen
illa ſubſtantia cum aceto calcinetur,
& deſiccetur reuertitur albus color
ceruſæ cuius tranſmutationis cauſſa
eſt, quia revera habet Sulphur, &
argentum viuum, vt diximus, in ſua
ſubſtātiæ compoſitione. Cum autem
Sulphur aduritur, & algetur rubeſ-
cit, cuius ſignum eſt quod facientes
nimium faciunt ipſum de ſublimato
ex Surphure & argento viuo, obſcu-
rus autem eſt color propter lutulenti
am plumbi, quando autem fortior fit
ignis, lutulentia prima cōſumitur &
clareſcit color, & cum ſulphur magis
exuritur quam argentum viuum in
igne diuturniori, remittitur rubedo
quæ eſt ex ſulphure terreſtri combu-
ſto, & temperatur albedine argenti
viui manentis, & tunc reſultat color
citrinus, qui eſt ſicut album quod
pene-

penetrat in rubeum, & est temperas ruborem ipsius. Sicut tamen credit Hermes, si ignis fortior his omnibus adhibeatur, & assentur ista in igne fortiter tota substantia sulphuris absumitur, & vis aceti destruitur per euaporationem, & tunc ex puluerihus dictis substātia plumbi sicut prius reuertetur: non tamen eiusdem ponderis, nec eiusdem puritatis, nec eiusdem quantitatis cuius prius fuit. Non est autem prætereūdum, quod sicut diximus, plumbum habet multam aquositatem, & paruam misturam, et ideo depurando metalla alia protegit ea ab igne, sicut angentum & aurum proteguntur plumbo quādo purantur, & ideo dixerunt quidam imperiti de plumbo quod habet congregare homogenea & separare heterogenea. Et erroris eorū caussa est quia coliquatum plumbum

cum

cum argento vel auro recurrit argentum simul ad vnum locum & lapilli simul ad alium si qui insunt, & plumbum simul ad vnum. Errant autem hi, ista enim congregatio et segregatio non sunt ex plumbo, sed calore ignis sicut ostendimus in quarto metheororum. Nec plumbum purificat argentum per se, sed per accidens, calor enim ignis purificat per se congregando purum cum puro & segregando impurum, sicut dictum est. Sed cum argentum sit humidum & ignis siccus refugeret calor ignis ab argento, nisi per aliquod vniretur eidem, & hoc est plumbum quod calefacto in suo humido quasi elixando digerit et depurat argentum, multum autem pondus plumbi est ex lutea substantia ipsius, & humida, cuius partes sunt multũ propinquæ licet sint moles, eò quòd in digestionem passæ sunt ex molinsi, sicut superius determinatum est.

Da

De natura & proprietate ſtanni. Capit. 3.

DE ſtanno autem fere, ſicut de plumbo determinandum eſt, hoc enim valdè vicinas habet ſpecies metallorum, & parum ad ſeinuicem differẽtes, niſi q̃d ſtannum albius eſt, & purius: huius autẽ cauſſa nulla potes eſſe niſi quam ante nos aſignauerũt philoſõphi quod ſũum argentum mundius eſt, quam plumbi, & forte de ſulphure habet parum potius virtute ſulphuris; & vapore excoctum in matalli ſpeciem quam multæ ſubſtantiæ ſulphuris admiſtionem. Balbutientem habet valdè compoſitionem, & huius cauſſa poteſt mortificatio argenti viui ex aliquo vapore diſſolutio vel alia lotura aquæ acutæ quæ diſiungit partem eius eſſẽ. Dico aũt vapores aut aquã nõ per quam tranſierit argentum vi-

num, postquam argēti vini acceperit
speciē, sed potius quæ intrant in ipsam
substantiam argenti vini, tale enim
aqueum iam in se fractum est parū
viscosum, & facit rigescere partes
terreas sibi admistas, et nō benè mis-
ceri, & continuare, rigidum enim, et
induratū in superficie non benè mis-
cetur alij, & non benè continuibile
propinquo sibi coniuncto. Hæc igitur
caussa existimanda est esse suæ balbu
tientis mistionis. Cum autem in se
balbutiat omnia metalla, quibus ad-
miscetur, balbutire facit, & auferit
ab eis ductibilitatem, vt dicit Her-
mes, & cum in seipso producitur cito
scinditur, & de facili. Conuenit au-
tem hoc metallum cum plumbo in
hoc, quod neutrum contrahit rubigi-
nem, sed potius ex corrumpentibus, et
ex seipsis contrahunt squalorum, &
sordiciem quandam, sed plumbum
plus quam stannum. Conueniunt
etiam

etiam in hoc quod neutrum est sonorum multum per seipsum. Et caussa primi quidem quia non sunt habentia aliquem humorem calidũ aqueum, vel valdè paucum acutum, qui corrumpat terreum quie s, in ipsis, et conuertat in rubiginem. Caussa autem rubiginis non est nisi terrestre adustum. Caussa autem secundi est mollicies, & humor quia percutitur molle, et humidum cedit in sui empipedum, & ideo non à tota superficie expellit aërem qui, est caussa sonoritatis, sicut in scientia de anima ostenditur. Magis tamen stannum quam plumbum habet sonoritatis, & quia hebetem habet sonum, ideo ea quæ acute sonant sicut æs, argentum, et aurum, stannum temperat, & grauat sonos eorum, et ideo admiscetur ærì in fusione campanorum. Quod autẽ dicit Hermes in clchimicis quod

stannum propter suam nimiam siccitatem corpora quibus admiscetur frangit, & ductilem materiam in eis destruit. Intelligitur eo modo quo dictum est ex acuto vapore vel lotura videlicet ipsum exsiccatas habere terrestres partes quæ sunt in ipso, quia aliter falsum esset cum videmus ipsum esse mollius multis alijs metallis. Dicunt autem stannum fusum cito putrescere, & plumbum manere, & crescere sub diuo, & in terra crescere, et probabile ego iudico, quia cum experimentis conuenire videtur. Huius igitur caussa est quæ in cælo, et mũdo asignata est, caussa enim corruptionis elementorum est quod elementa mouentur ad se inuicem, & cum non fortis est ligatura mistionis, tunc vnumquodque elementorũ euadit ab altero. Iam autem dictum est male esse mistum stannum, et ideo cum igne debilitatur, & à loco sua

generá-

generatiōis remouetur, et citius alijs metallis corrumpitur. Plumbum autem grossum est valdè in substantia sua & de roribus, & puluys imbibitis humorem paullitum mineralem sicut & ad se conuertit: et ideo p diuturnitatem temporis incrementum capit aliquando. Inuenitur autē stannum duplex, scilicet durius, & siccius quod venit de Anglia siue Britannia, & mollius aliquantulum quod in Germaniæ partibus abundantius inuenitur. Hæc igitur de natura stanni à nobis dicta sufficiant.

De natura & complexione argenti. Cap. 4.

DE argento autem post hoc dicemus eò quòd in colore secūdum aliquid videtur conuenire dictis metallis, cum autem nos non sciamus compositi naturam, nisi

sciamus ex quibus quod & qualiter cōponitur oportet nos de argēti natura inuestigare. Nos autem per antedicta iam certificati sumus quod argentum viuum in compositionem argenti venit, quia secundum colorem eius coloratur, & habet actiua illius quando liquescit, tunc enim non adhæret tangenti nec quiescit in superficie vna, nec omnino diffunditur vt aqua vel oleum vel vinum vel alius liquor. Hæc autem tria primum argento viuo videmus inesse. Si igitur argento liquefacto ista conueniūt, oportet quod hoc sit gratia argenti viui quod venit in compositione substantiæ ipsius. Cum autem splēdidissimum sit argentum fulgens in albidine, & benè polite, oportet quod habeat rationem argenti viui multum digesti, & depurati, & per subtilissima commisti, & hoc enim etiam habet quod fœtidum sit, non est tamen fœtidū sicut alia metalla, de qbus tam

iam habitum est. Scimus autem per ea quæ antedicta sunt, quod tam sulphur quam argētum viuū, et quodlibet quod ex sua complexionne est humidum, et per ignem liquabile, habet tres humores, sicut & viuentia plantæ, & animalia, quorum quidē vnus crassus, & indigestus est et enatans, sicut pinguis sicut adeps vel oleum, & hic facit res inflammabiles. Alius autem est, sicut flegmaticus humectās rerū partes, & nō generās vel augēs. Tertius est radicalis essentialibus partibus rei imbibitus, quia ex ipso partes essentiales rerum constant, & per ipsum augentur, & nutriuntur. Argentum autem inuenimus durum, & siccum. Oportet igitur quod ab humoribꝰ duobus superfluis sit multum emendatum, & subtilitas tertij facit optimam ipsius commistionem Cum autem conflatur argentū odor sentitur sulphuratꝰ

oportet igitur de substantia et qualitate habere sulphuris, habet enim ex colore sulphuris fermentationem, & digestionem ad speciem metalli, et de substantia quidem habet parum. propter quod etiam non colorat ipsum sulphur, sed de virtute, & qualitate multum accipit à sulphure, quia calore eius consumtum est in eo humidum dupliciter de quo diximus, & terreum cum terreo subtili optime est commistum. Calor enim sulphuris et vapor, et maximè sulphuris bene mundati, & sublimati dealbat optime & digerendo subtiliat & optime, & fertissime commiscet, quando etiam à sulphuris sustantia duo extranei humores artificio, & ingenio naturæ purgati sunt, hoc enim artificium omni arte certius, & subtilius est, & ideo certissimum tunc habet effectum. Tunc igitur habens naturã argenti viui quoniam est metallum ex

ex purgatissimo argento viuo colore depurati sulphuris ad speciem splendidam deductum, & ideo necessario album, & fulgens, quod autem sicut dictum est, exsiccatũ sit ostendit hoc quod tinnulum est sonorum valdè, q̃ nõ esset si superflua infectum humiditate. Hæc autem digestio dat ei potentiam ad actum quem agit, inuenitur enim in effectu frigidum propter argenti viui abũdantiam quæ est in ipso, sed propter sui humidi optimam digestionẽ, et subtiliationem est quod confricatum speciebus aliquibus vel etiam commistum valet speritalibus, & præcipue contra tremorem cordium. Sed admirabile est quod supra diximus quod melius in hac specie metalli inuenitur molle sub terra sicut spissæ pultes, cui us p̃ certo caussa est abundantia argenti viui quod fuit in locis illis, & cum ex humoribus terrius separatus est in composi-

tionem argenti tunc alij duo circa ip
sum in sordicie materiæ remanet, &
hæc albedo mollis glandulosa signifi-
cans nihil de superfluo indigesto in na
turam argẽti esse assumtum, propter
quod in igne positum statim euapo-
rat in naturale humidum dum mol
lificatur, & constare incipit humidũ
quod est de substantia argenti positũ
ad aërem in frigidatum, coagulatur
& est argentum, & litargirum illius
argenti humidi præ omnibus valet
litargiris ad elixir album in alchimi
cis, quia litargirum hoc est de humo-
re qui dispositionem habet ad argen-
tum, & est aliquid ad argentum in
potentia, sicut adeps aliqd est alias.
Purificatur autem argentum in igne
cum plumbo, & tunc per vstionem
exhalat plumbum, & separantur sor
des ab argento, sicut diximus super-
ius. Quod autem incorporatum lapi-
di inuenitur tunc oportet in molendi
ne

ne farinari, & comminui vtrunque lapidum videlicet substantiam, & argenti, comminutis enim partibus, & diuisis facilius vnum separatur ab altero, & substantia lapidum tũ non exurit argentum. Sed, & hoc nõ est silendum quod aliquãdo in Theutonia inuentum est multum tenax, et siccum fere deputarum, & hoc duobus modis his temporibus nostris accidit, vno quidem modo inuentum fuit, vt columna stans sub terra, & exsiccatum, & tenax valdè & flexibile, alio modo inuentum est extensum per terram sicut corde, & fuit eiusdem quantitatis, sicut illud quod inuentum fuit per modum columnæ. Caussa autem figuræ non fuit nisi diuersitas loci, q̃ erat vt vas in quo prafocatus vapor in argẽti materiã conuertebatur. Caussa aũt viscositatatis et cremabilitatis ipsius erat q̃d licet

superfluum humidum in magna parte euaporasset, tamen adhuc aliquid adherebat extrinsecus substantiæ argenti, sicut humidũ flegmaticum extrinsecus adheret membris, & mollificando soluit ea, quod cum purgatur per ignem, redit substantia argenti purissima. Sulphur autem exurit argentum, quando spargitur super argentum liquefactum, & demigratio argenti ostendit qd hauritur per sulphur sicut diximus superius: sulphur enim propter affinitatem naturæ metalla adurit, & non magnam adustionem infert rebus alys, sicut lignis, & lapidibus, etiam si spargatur inflammatum super ea. Hæc igitur dicta sunt à nobis de natura argenti.

De natura & commistione æris. Capit. 5.

Rubea

Rubea autem metalla in coloris admistione diuersa sunt à dictis, sicut satis ostendimus, cum de coloribus metallorum, agere tur. Habet autem ferrum secũdum se specialem determinationem extra alia elementa. Dicamus igitur æris compositionem supponentes quæ iam dudum ꝓbata sunt omne metallum ex sulphure componi, & argento viuo. Ponamus igitur argẽtum viuum esse bonum non feculentum siue lutulentum, non tamen ab humore extraneo omnino purgatum, & substantiã sulphuris esse feculentam, & aduren tem, & in parte accensam, & sic argento viuo per substantiam, & qualitates commisceri, nunc enim absq; dubio conuertit ipsum in ruborem, & non poterit eidem ꝓpter vtriusq; non plenam subtiliationem benè misceri, & tunc efficiet æs quod non est omnino bonæ mistionis propter quod

multa fæx inde resoluitur, & multũ euaporat in igne in quo cum sulphur in parte incensum est, ideo quædam partes argenti viui amplius quam aliæ purificantur, et cõsumitur eis superfluum humidum, & in illis partibus videbitur habere venas auri. In alijs autem vbi minus digestum est, erit scabrosum, & ignobile, & terrestre propter adustionem, & hanc diuersitatẽ in cupro quod inuenitur in Theutoniæ partibus in loco qui Goslaria vocatur, expresse inuenimus, & ideo etiam hoc cuprum melius omnibus alijs æstimatur tanquam venas auri habens immistas, & non est improbabile qn sulphur illius æris sit mistum cum arsenico rubeo in aliqua quantitate, & ideo fit magis aduret sulphur illius metalli quam alterius. Nunc igitur scimus materiam æris, quoniam est metallum ex argento viuo plus quam oportet aliquantulum ha-

habens per commistionem adurentis sulphuris ad formam ruboris deductum, & qua autem natura sulphur sit adurens in præcedentibus satis determinatur est. Arsenicum autem calcinatum fit quidem nigrũ ex rubeo, sed postea & sublimatum in alutel, quod est vas opertum cum collo alto, vt sæpius diximus, reuertitur album ad instar niuis, & si sæpius iterentur talis calcinatio, & sublimatio, tunc efficitur multum albũ, & acutissimum, & ex acumine æri coniunctum liquando penetrat in ipsum, & conuertit in candorem, si tamen diu stet in igne æs exspirabit arsenicum, & tunc redit pristinus color cupri sicut de facili probatur in alchimicis. Hi autem qui in cupro multum operantur in nostris partibus Parisys videlicet, & Coloniæ, & in alijs locis in quibus fui, & vidi experiri, conuertunt

uprum

cuprum aurichalcum per puluerem lapidis, qui calaminaris vocatur, & cum euaporat lapis adhuc remanet splendor obscurus declinans aliquantulum ad auri speciem. Vt autem albius efficiatur, & ita citrinitati auri magis sit simile immiscent aliquantulum de stanno, propter quod etiam aurichalcum multum de ductibilitate cupri amittit. Et illi qui decipere volunt, & splendorem similem auro inducere ligant lapidem, ita qd diutius remanet in ære in igne non euaporans cito ab ære. Ligatur autem per oleum vitri: tolluntur enim fragmenta vitri, & conuertuntur in puluerem, & spargitur in testam super æs postquam immissa est calaminaris, et tunc vitrum proiectum enatat super æs & nõ sinit euaporare lapidẽ & lapidis virtutem, sed reflectit vaporem lapidis in æs, & sic diu, & fortiter purgatur æs, et aduruntur in eo

mate-

materiæ feculenta. Tandem tamẽ e-
uaporat etiam oleum vitri, & tunc
euaporat virtus lapidis, sed aurichal
cum efficitur multo splendidius quã
esset sine illo. Qui autem adhuc am-
plius asimilare auro intẽdit, has pur
gationes per optesim, & vitri oleum
sæpius iterat, & loco stanni ponit ar-
gentum & immiscet aurichalco. Et
hoc efficitur ita rutilans, & citrinũ
quod multi credunt ipsum esse aurũ
cum in veritate adhuc sit in specie æ-
ris. Hermes autem dicit quod si æri
liquefacto tuthia pulverizata sive
sit tuthia alba sive rubea quod ipsum
in colorem auri conuertit. Quid au-
tem sit tuthia in sequenti libro vbi de
medijs agetur, dicetur sed quod hi
sufficit est q̃ tuthiæ adustione consu-
mitur terrestreitas, & purgatur ab
ære superfluum. humidum ipsius, &
ideo tunc erit pulchrius, tamen et vir
tus tuthiæ euaporat per ignem si diu
steterit

ſteterit in igne, & ideo niſi aliud medicamen fuerit, euaporabit tuchai, & tunc erit priſtinus color cupri. Dicit etiam Hermes, cum quo concordant experta, qd ſi æs ſale aſperſum ſuper acetum vel vrinum pueri maſculi virginis locetur penetrabit virtus vrinæ ſiue aceti ſubſtantiam æris & conuertet ipſum in virorẽ. Si autem iterum per ſe ſolum æs locetur ſuper racemus expreſſos, ſolo vapore vini cõuertetur in optimum colorem viridem perlucentem. Si autem huic colori auripigmentum ſiue arſenicum approximatur, et præcipue aduſtum cõdemnando deſtruit virorem, & inducit colorem fuſcum terreſtrem ad apacitatem declinantẽ. Huius cauſſa autem ex dictis facile manefeſtatur, eſt enim ſal aperitiuum, & ideo aperit cupri ſubſtantiam præcipue ſi in tenues laminas deductum ſit, & tunc vapor acutus aceti

ceti vel vrinæ incendit ipsum, quod tamen est sulphure nimis accenso, propter quod humidum terrestre ad unctum leue quod est ignitum in ipso virorem accipit sicut cholera calidissima, et pessima quæ est sicut erugo æris vt dicunt medici. Quoniam autem primo vapor non est adeo acutus sicut vapor vini coniuncti, tunc nõ ita intensam inducit rubedinem, & ideo manet auri color perlucidus. Aripigmentum autẽ est excellenter adurens, & ideo cum hoc approximat substantiæ coloratæ comburetur modicum humidum quod est in ipso, & tunc manet quod est terrestre opacum, per omnem eundem quo etiam cholera adusta reliquit cinerem melancholicum accidentalem calidissimæ melancholiæ, secundum experta medicinæ. Tanta igitur de æris natura, & effectibus dicta sunt.

Dè

De natura & admiſtione auri. Capit. 6.

SVbijciendum autem eſt his de natura auri, quod ſolum ſecundum Hermetem eſt, in quo nulla apparet ægritudo, neutra enim pars materiæ ipſius eſt imperfecta, & intemperata. Cum enim ſicut, & cetera componatur ex ſulphure, & argento viuo eſt, ſuum ſulphur luciduſimum, & munduſimum, & per loturas fortiſsimas deductum ad puritatem quod nullam omnino habet vnctuoſitatē cremabilem, nec aqueam humiditatem flegmaticam euaporabilem, & forte in locis cōcauis quorum ſolida ſuperficies eſt ſæpius ſublimatum & digeſtum temporato calore digerēte digeſtione quæ pepāſis vocatur, & terrea ſubſtantia quæ eſt incorporata ſulphuri mundo, & ſubtiliſsima vaporabiliter ſuſpenſa per

per totam substantiam humidi radicalis ipsius sulphuris. Propter quod relinquitur quod calor illius sulphuris sit complexionalis à temperamẽto in nullo recedens, & hoc est sicut virtus mascuclina in cõpositione auri. Similiter autem suum argentum viuum habet duas substantias ad extrema mũdificata. Tertium enim quod est in ipso calore est subtilitatũ non modo materialiter diuisum, sed vaporaliter subtilissimũ terræ forte sæpius sublimatum in terræ concauitatibus ꝑ viuificũ caloris & solis stellarum. Similiter autem & aqueum subtilitatem per eundem modum iteratæ sæpius subtilitationis, & cum vitrum sic insit subtiliatur subtiliter. Constat quod simul mista per calorem & dispositionem loci præfocantis & reflectẽtis voparem in seipsum fortissimo nexu mistionis colligata sunt. Sulphur autem in compositionẽ

auri

auri non venit tantum per qualitem
sed per substantiam, & cum sit subti-
lis substantiæ penetrabit vbique per
argentum viuum, & coagulando co-
lorat ipsum, & cum sit vtrunque sub
limatione ad formam superiorum
elementorum deductum, quæ in na-
tura diafanitatis cum perpetuo con-
ueniunt, corpore habebit vtrunq; plu
rimum peruietatis, et cum spissentur
plurimæ partes materiæ simul consta
bunt, hoc enim est de proprietate sub
tilis substātiæ, quod constans per coa
gulationem plurimas partes habebit
in minimo loco. Diafanitas igitur cō-
tracta faciet colorem citrinum, &
subtilitas facit cōsolidationem ma-
ximam, & constantia multarū par-
tium simul in paruo loco, et situ facit
pondus, sicut ꝓbatur ex his q̄ in cælo
& mundo rationabiliter demonstra
ta sunt. Relinquitur autem ex con-
solidatione, & temperamento simul
quod

quod aurum sit parum vaporatuū vel nihil, & ideo quasi non est odoriferum. Odor autem licet non sit essentialiter fumalis euaporatio tamē frequenter fortis odor est cum' fumali euaporatione, propter quod etiam relinquitur vlterius quod aurum sit incorruptibilius omni metallo, et magis sustinens ignem propter fortissimam sui commistionem in mistura. Fumalis enim euaporatio quandam indicat corporum corruptionem quæ est minus in argento et magis in ære. Ex his habetur caussa quare adurunt, argentum quæ non adurunt aurum sicut sulphur, & arsenicum, & quædam alia. Caussa enim huiusmodi est mistura, eò quòd omne terrestre ipsius est in humido se defendente ab vstione, & omne humidum ipsius est in terrestri se retinente, ne euolet per euaporationem. quam

cōne-

connexionem. Plini. fœdus vocat, & Empe. collam Germanorum. Ex temperentia autẽ auri habetur, quãre est calidum & humidum conferens tremori cordis & melancholiæ quæ facit tristem, et præcipue illi quæ facit hominem solum apud se loqui, confert autem contra has passiones siue speciebus eiusdem virtutis confricatum, siue etiam sumtum contritum. Ex soliditate autem est quod nõ tingit corpora quæ tangit nisi difficulter, & ideo fertur in annulis, & ceteris ornamentis. Argẽtum autem tingit parum, & cetera metalla tingunt multum quod contingit ideo, quia humor vnctuosus in toto est, ab eis separatus cui commistum est terrestre adustum in eis, & hoc contingit sicut fuligo corporis vnctuosi. Multa autem puritas materiæ facit quod rarissime inuenitur alij corpori immistum, sed semp quasi purum quod cum

cum alij permiscetur non potest retinere tantā puritatem, et ideo degenerat in æs, econtra rarissime inuenitur nisi lapidibus incorporatum. Ex hoc iterum est, quod inuenitur, vt grana arenularum frequenter, quia tantā puritatem oportet esse paucam, & ab illa materia eleuatam, & quasi expulsam, ideo diuersam, tamen iā inuentum est granum. c. marcharū simul. Ex his iterum constat quare hæc duo metalla scilicet aurum, & argentum, & assumta sunt in materiam nunmismatum à sapientibus antiquis, habent enim hoc speciale iuuamentum ad hominis complexionem iuuandam, & consolandam, & sunt durabiliora, & nobiliora ceteris. Purificantia autem aurum sunt acuta, & valdè sicca sicut sales, et præcipue sales marini, & fuligo corporum vnctuosorum sed siccorum, & later tritus. Cum autem purificari debet au-

rum sit testeum vas ad modum cucurbite vel scutellæ factum, & super illud vas sit simile ille, & conglutinatur in loco contractuum, & tenaci luto quod sapientiæ lutum vocant alchimici. In superiori autem sunt foramina multa per quæ exeat vapor, & fumus, & postea attenuatur aurum in laminas breues, & tenues, & ordinantur in vase, ita quod quilibet ordo laminarum subtus, & supra habeat puluerem fuliginis, & salis, & lateris farinati commistorum, & decoquitur in igne forti donec purissimum est, & cōsumuntur in eo substātiæ ignobiles, lutum autem sapientia de quo fiunt teste fit ex testa contrita, & iterum commista, & decocta, hoc enim vas in igne positum comminuitur igne sensibili consumtione. Tamen alio modo in alchimicis preparatur lutum sapiētiæ, sed illud hic sufficiat quo aurifices vtuntur.

Sit

Sic igitur purificatur aurum, & non exuritur in eo nisi substātia ignobilis ꝓpter quod elegāter dicit Hermes in alchimicis suis. Sulphur ipsum quadam subtili affinitate sulphuris ad quam vicinantur omnia metalla, omnia eorum perurit corpora, et incinerat, aurū vero nō, pori nanq; eius arcti sunt, & indissolubiles. Aurū tamē quod tēporibus nostris abundantius inuenitur venit de Boemiæ regno, & nup in **weswale** in Theutoniæ partibus in loco qui vocatur Curbeth, inuenitur in monte quodam aurū de quo minus cū purificatur consumitur q̄ de aliquo alio, et tamē minoris precij q̄ aliud æstimatur, cui ꝓfecto caussa nulla, est nisi qa nouū est valor eius ab emptoribꝰ adhuc nō ꝓbatur. Non autē ignorādū est q̄ aurū quasi citrinum, & croceū inuenitur, q̄ tamen per decoctionē rubescit ꝓpter materialis principij quod album magis

quam formalis quod est rubeum con
sumtionem, propter quod alchimici
volentes aurum facere, student ad
elixir rubeum quod medicinam vo-
cant, & studiũ eorum est quod quat-
tuor in se habeat, coloratione videli
cet, & penetrationem, & immoriali-
tatem in igne, & consolitadionem, &
hoc vocat rubeum solis. Elixir autẽ
ad argentum student habere colora-
tionem albedinis, quod sit penetrati-
uũ, & nõ euaporet ab igne, & habeat
subtilitatem, & hoc vocant album
lunæ, propter quod dicit Hermes, qui
est radix super quam omnes philoso-
phi sui substẽtati sunt, quod rubeum
solis medicina est, album vero lunæ.
Candor vero et rubor croceũ aperiũt
aurum, genus autem decoctionis qd
ruborem modicum per coctionem
assumat necesse est. Ex prædictis om
nibus elucescit aliqualiter secũdum
quam rationem plurimi alchimista-
rum

rum asserant de omni corpore elemē-
tato posse extrahi tria corpora, oleū
videlicet vitrum, & aurum. Patet
ex sæpius habitis pingue quoddā esse
in omni elemunto quod circumfundi
tur partibus, quod quia viscosum est
euanescente humido aqueo distellat
ac in censo corpore, & assato, eò quòd
per optesim pellitur ad interiora vbi
diutius defenditur ab igne. In omni
enim corpore est humidum radicale
permistum terreo subtili, ita quod v-
trunque tenet alterum, & hoc for-
tissime assatum sublimando se in po-
ris corporis interioribus quorum ori-
ficia exteriora clausa sunt per combu
stionem quasi per duo se diuidit, ma-
gis enim grossum, & aqueum natat
in corporibus partibus, & per fotissi-
mum ignem effunditur vitri effusio-
ne, & congelatur frigido in vitrum,
magis autem purum sublimatum p-
pter caliditatem fit croceum, & ef-

funditur effusione auri quod congelatur frigido, hoc tamen præcipue est in capillis humanis verum, quia in illis est, magna virtus mineralis præcipue illis qui de capite abscinduntur, quare autem hoc sit non est præsentis, sed in scientia de animalibus, est declarandum. Signum autem huius est, quoniam tempore meo inuentum est, et visum caput hominis quod inter dentes futuri superioris cranei partes multas auri pulueris habuit immistas, fere enim vbicunque aurum inuenitur, vt diximus, quasi pulueis, & quasi grana inueniuntur, cuius caussa est subtilitas, & expulsio materiæ, & sublimatio, & huius indicium est, quod inueniuntur quasi quædam guttulæ congelatæ. In poris enim vasorum naturalium præfocatus vapor cum in se reduplicatur sæpius ad humorem conuertitur quo iocunditatem guttarum assumus, & si ali-

ſi aliquando ſunt concaua oblonga, et quaſi ex paruis compoſita hoc fit ideo quod in collo vaſis naturalis vapor nec ſimul conuerſus eſt nec ſimul congelatus, ſed pars poſt partem, & ideo ſecunda addita eſt primæ, & aliquãdo illis duabus tertia, ſicut etiam fit in generatione grandinis. Hæc vniuerſaliter à nobis de auri natura phyſice dicta ſunt.

De commiſtione ferri. Capit. 7.

TAndem autem de ferro ſermo habendus eſt, hoc enim ignobilius eſt ceteris liquabilibus? metallis neque limabile ſicut cera, ſed potius liquabile molliſicabile. Eſt autem compoſitio eius ex argento viuo terreſtri põderoſo, et luculẽto & immun-

immundo valdè, & ex sulphure immundo terrestri, cuius virtus conuertit ipsum argentum viuum ferri speciem, & ideo est scabrosum valdè, et rubiginem de facili contrahit propter sulphuris adustionē, & fuliginat ea quæ tangit, & forte terrestris substantia eius sulphuris est atramentosa, & propter hoc limatura eius confert nigredinem atramento, & etiam non purgatur ab humore vnctuosō, & ideo facilis est adustionis. Huius autem signum est quod cum pinguedo aliqua supponitur ei sicut cepum, & pix aperit ipsum, ita quod flannum superinfusum eidem substantia eius ingreditur post cuius ingressum ita frangibile efficitur quod postea fabricari non potest. Adustio autem terrestris substantiæ ipsius probatur per multam scoriam quæ ab ipso separatur, & maximè per hoc quod frequenter, vt grana quædam nigra

in terra inuenitur. Secundum hoc igitur patet quare non liquatur vt alia, sed molificatur tantum, huius enim caussa est terrestreitas ipsius, et ideo eleganter dicit Hermes tardæ liquefactionis caussam in ferro efficit nimia terrestreitas partium eius, prohibens fluxum eius: sed tamen in magno igne præcipue sabulo, & sulphure aspersum distillatur, & depuratur. Propter duritiam etiã eius fit quod ex ipso fiunt instrumenta sicut mallei, & incudes vnde cetera producuntur metalla, siccitas autem eius facit ad fortitudinem acutorum angulorum in ipso, propter quod sit incisiuũ, & perforatiuum eorum quæ incidi debent, & perforari. Dicit etiã Hermes de ipso quod argentum viuum multum dealbans ipsum fere ad similitudinem argenti ingreditur in substantiam ipsius cum sulphuris, et tartari, hoc est, lapide vini decoctione.

Sulphur enim propter vim adurentem quæ est in eo, et immaturitatem, argentum viuum vocatur ab Hermete peruigil, & insidiator omnium metallorum. Argentũ tamen viuum non per manet in ipso diu in igne, sed fugit ab ipso sicut ex ceteris metallis quibus de facili commiscetur propter naturalem, quam cum eis habet conformitatem, nisi per ingenium figatur, & retineatur, & propter huiusmodi fugacem humiditatem quã habet, vocat ipsum Hermes seruum fugitiuum. Cum igitur secundum dicta siccum sit, & adustum habet operationem quod confert spleni, & stomacho debilitatis ex mollificatione & ideo præcipitur talibus vt bibant, vinum, & aquam, in quibus extinctum sit ferrum candens. Chalybs autem nõ est alia species metalli, quam ferrũ, sed subtilior, & aquosior pars ferri ex ferro per distillationem ex tra-

tracta, & ideo durior est, & compactior propter vim ignis, & propter partium subtilitatem quæ duriores efficiuntur quando vruntur. Est au autem albius, propter maiorem à terrestreitate, separationem, & cum nimis induratur tunc scinditur, & percussum comminuitur propter nimiã sui desiccationem. Est autem diuersitas aquæ in desiccando plus, & minus, & ideo fabri quærunt specialiter aquam in qua extinguant ferrũ ex quibus faciunt gladios. Cum enim eadem, & in aquam mittatur induratur eò quòd chalybũ frigiditatem aquæ fugiens ad interiora ferri comburit in ipso materiale humidum, & huiusmodi consumtione magis induratur. Tantũ igitur dictum sit de ferro & de ceteris metallis in speciali, & in communi.

IN LIBRVM QVINTVM DE MEDIIS MINERALIBUS & de omnibus quæ conueniunt medijs.

PRAEFATIO.

SVperest in hoc quinto mineralium inuestigare naturas eorum quæ media inter naturas lapidum, & metallorum esse videntur, licet enim Auicen. in quarto diuidat corpora mineralia in lapides liquabilia sulphura, & sales. Tamen videtur nobis sulphur plus esse mineralium per se quam argentum viuum, cedit enim materiæ partem, & vnum in alterum. Loquentes igitur de medijs dicamus primo in cõmuni de mediorum naturis, & postea sub compendio tangemus aliqua eorum in speciali, & in hoc cõplebimus nostrã in isto libro intentionem. Omne igitur

tur quod in aliquo participat passionem metalli, dicimus esse medium, est enim proprietas lapidis non liquefieri, & proprietas metalli quam habet ex materia est liquefieri calido sicco, & ideo lapides sunt in genere humidorum, & aquæ. Media igitur sunt quæ secundum aliquid sunt terræ, & secundum aliquid aquæ, et quædam quidem horum quæ sunt interiora terræ illa constant calido, & sicco, quædam autem vicinora aquæ, & ab illis distillat aqua per calidum siccum sicut est gemma. Adhuc autem & media sunt quæcunque liquescũt calido sicco, sed postea ad frigus, & etiam ad ignem incipiunt constare elixata, sicut enim liquescerent nisi essent secundum aliquid aquea, neque constarent per elixationem nisi secũdum aliquid essent terrea, sicut colligitur ex doctrina metheo. Amplius autem media sunt quæcunq; ex am-

borum substãtijs componuntur licet non liquescant ad siccum calidum, sic enim media sunt omnes scoriæ q̃ à mineris cum lapidosis partibus resoluũtur, & sic media est omnis marchasita, quæ quidem non liquescit in igne sicut lapis, sed tamen ipse color, et pondus naturam in ea indicat esse metallicam. Amplius autem quæcunque comminutiua sunt in substãtia, & sunt aquæ earum multum consolidiuæ, & restrictiuæ quandam mediorum habent materiam sicut est alumen omne. Omne etiam atramẽtorum genus medium esse videtur, eò quòd aliquid lapidosum in substãtijs eorum innenitur. Caussa autem istorum mediorum est permistio vaporabiliter facta materiæ lapidis, & metallorum vel materiæ liquabiliũ, permiscetur enim cũ multa sulphure & humor habens aliquid de natura argenti viui, & ex taliter permistio humo-

humoribus, & vaporibus, & ceteris materijs conuenit quædam media inter vtraque produci à natura. Sapiens enim, & diligens natura quæ omni materiæ complet aptitudinem ab extremo ad extremum non trãsit, vt dicit Aristot. nisi compleat omne medium: fecit ergo multa media inter lapides non liquabiles & metalla liquabilia, vt in omnibus exhibeat conuenientia, & desiderium boni q̃ habet vnumquodque, quod est per omnem modum materiæ possibilem vt cumpleatur. Mediorum autem natura summe notanda ad translationem metallorum, quia in eis consistit plurima scientia eorum q̃ vnum in aliud conuertere nituntur, media enim sunt quasi materia, & sicut superius ostẽdimus, q̃ illi q̃ incõuenienter intẽdit metallum ad matallum cõuertere, oportet qd̃ primo deducat ipsum ad naturam primam, hoc est generi metallico ꝓxima Tũc

Tunc aptitudinem suam iuuat à virtutibus disponentium facile naturã, & accipit veram speciem metalli qd intenditur, physicæ etiam rationes quæ in physico auditu determinata sunt; ostendunt quod non est motus de extremo ad extremum nisi per medium. Est autem omnium metallorum proprium qꝯ videntur in completa esse in specie, & ideo in quodlibet conuertibilia, medium enim propriè dictum habet informen naturã quam formatam distinctam extrema retinent sicut in scientia de sensibilibus docebitur. Inmedio aliquo modo secundum formas confusas sunt extrema. Propter quod extrema per ingeniũ, & naturam de medijs reducuntur quando vnitur virtus extremi super alterum. Sic igitur dictum sit de medijs in communi nõ oportet enim plura dicere, quia cognitio mediorum est per sua extrema.

De

De natura ſalis & ſpeciebus & modis.

Cap. I.

VNum de medijs, & primum eſt ſal de quo in communi iã ſcimus ex ſcientia metheo. quod efficitur ex terreo groſſo, et combuſtum eſt poſtquam commiſtum erat aqueo, & ideo omne ſal reſolui incipit in aqua frigida, & in aëre frido, & humido. Eſt autem ſal multarum diuiſionum: eſt enim ſal marinum ſiue quod ex aqua ſalſa concretum eſt, & eſt ſal gemma quod eſt ſicut chryſtallum perlucidum, & in Vngaria abundantiſime inuenitur: cuius commiſtio eſt terreſtris compoſita, & propter hoc facile raditur in puluerem, non autem eſt ex ſolo terſtri, ſed cum habet aqueam ſubſtantiam frigiditate terræ, & coniũctione congelatam, et ex illa habet quod eſt per-

perlucidum, habet etiam ex eadem, quod liquefit calido humido & distillat aqua ab eo terrestri suo remanente. Est iterũ sal quod vocatur Napti cum nigrum ex napta quæ est in ipso, sed cum subfumigatur liquescit napta, & separatur ab eo & tunc fit album. Est iterum sal radicum nigrum ex seipso & multa adustione terræ, quæ est in ipso. Est etiã adhuc sal armoniacũ qui clarius est ad perspicuitatem accedens. Et forte alij modi salis præter istos in diuersis terris inueniuntur quoniam sal marinum alium habet modum in mari magno quod attingit Italiam & aliũ in mari Oceano, quod est ad aquilonẽ & tangit Flandriam & Germaniam. Hoc enim quod est in mari magno in reflexu maris in locis vbi refluit, vel in foueas deriuatum in locis vbi stat calor solis in fundo cõuertitur in salem qui est magnorum

gra-

granorum, sicut nix quædam grandi nose conuoluta. Hoc autem quod ex mari Oceano aquilonari coquitur de terrestri fundi & terræ marinæ. Sũt etiã fontes salsi in diuersis theutonia partibus ex quorum aquis coquitur sal bonum & paruæ quãtitatis quasi farinatum. De vrina etiam hominis & præcipuè puerorum coquitur sal per operationes alchimicas sublimationis & distillationis. Quocunq; autem modo fiat sal in communi tamẽ vnius est naturæ, quæ componitur ex terrestri quòd humidum fuit mistũ combusto, & quia humido permistũ fuit, ideo combustum est album, & quanto plus comburitur per elixationem vel assationem tanto efficitur albior & amarior, salsus enim sapor permistus est amaro, vt in scientia de sensibilibus determinabitur. Propter terrestreitatẽ autem omne sal

stipi-

ſtipticum inuenitur, & propter ſiccitatem eſt ipſe exſiccatiuus à putredine conſtrictiuus. Propter caliditatē ſimul, & ſiccitatem eſt abſterſiuus, & quia habet acumen in ſapore penetratiuum ideo condit cibaria. Cryſtallinus autem ſpecialiter eſt conſumtiuus groſſorum vaporum, ſed q̃cunque calidior eſt diſolutiuus congelatorum humorum in commiſtis corporibus, & hoc quidem habet omne ſal ſecundum magis, et minus. Similiter autem propter ſiccitatem ſimul, & inordinationem pororum, cuius inordinationis cauſſa eſt combuſtio intorquens ordinatos poros, habet quod eſt de numero comminubilium omnium modorum.

De natura & ſubſtantia atramentorum. Capit. 2.

Natura

NAtura autem atramenti secundum suum genus est q̃ est substantia omiomera mineralis dissolubilis per decoctionem in aqua factam permistam lapidosæ substantiæ q̃ uæ nequaquam soluitur per elixationem, liquida enim p̃ cul dubio primum est genus atramentorum, & fuit per se coagulatum. Contra etiam omne atramentum secundũ suum genus q̃ est rãcidi gustus stipticum, & adurẽs valdè vnde & inducit crasiam duram quando corporibus apponitur. Est autem plurium specierum, aliquod enim est album q̃ Arabes vocant al kadidis, & aliquod rubeum quod vocant assurie, & aliquod citrinum quod vocant al kofol, & aliquod inuenitur viride quod nominant alkacautum, & aliquod fuscum declinans ad nigridinẽ q̃ aliq̃d acceperit lapideitatis. Viride autem quod à q̃busdam

vitreo-

vitreolum vocatur & ad quoddã incausti genus ponitur, fortius est coagulatũ q̃ citrinum & tunicas habet grossiores. Efficacius aũt in fusco genere atramẽti est q̃ splendorẽ quendam auri prætendit si puluis aureus in ipso sparsus obscure reluceat. Patet q̃ atramenta omnia ex terra & aqua sunt, & primo sunt liquida & postea coagulata, & iterũ postea calido & humido dissolubilia. Calorẽ autem accipiunt secundum maiorẽ & minorem subtilitatem terrei & decoctionem eius in humido & maiorem & minorẽ ꝓspicui aëris immistionẽ quãdo terreum in aqua decoquitur. Est autem hoc medium lapidis & metallorum, quoniam & compositionem habet lapidis & aliquando splẽdorem metallorum.

De natura & genere aluminium. Cap. 3.

A Lu-

A Lumen est terrestris cōpositionis, est aūt tale terreū q̃ grossum est & humido concretum, quod à complemento deficit argenti viui, & tamen aliquod accedit ad illud. Et videtur esse quadam vi coagulatum quæ quidē non est sulphuris, sed aliquid propinquitatis habet cum sulphure existente. Est igitur colore album frequētius, et cum assatum fuerit optesi distillat ab eo quædā aqua fere sicut à salgemma. Est autem, quod frequentius occurrit, & cuius vtilitas maior est, trium specierum videlicet longum & scissile valde quodin scissuris plumosum apparet & habet colorem argento similem. Secundum autem est quod est siccum & rotundum vt mollis lapis et in splendore argenti et albedine parum declinans à præcedente, & non est ita efficax sicut id quod dictū est & hoc à quibusdā

voca-

vocatur rotundum. Tertium autem est siccum quasi petrosum declinans ad citrinitatē, et hæc omnia tria sunt de facili dissolubilia. Optimum est scissibile præsertim recens candidissimum gustu per quam astringens, graue olens caculorum expers. Reperitur quoque lapis huic alumini persimillis q̃ gustus inditio dignoscitur q̃ non astringat.

De modo & natura Arsenici. Capit. 4.

REstat nos de arsenico terminare ad præsens dicimus igitur quoniam est de subtili materia & simili cum sulphure, ic circo nō oportet illud aliter deffiniri quam Sulphur, in hoc autem diuersificatur à Sulphure, quia est albedinis tinctura de facili rubedinis autem difficilime, sulphur vero rubedinis de facili al

li albedinis autem difficillime. Est autem Sulphuris, & Arsenici duplex genus, citrinum quoque, & rubrum, quæ sunt arti Alchimiæ vtilia reliqua autem multa genera non. Figitur autem Arsenicum. cut Sulphur. Vtriusque verò si olimatio ex metallorum calcibus melior est, non sunt autem sulphur, & Arsenicum materia perfectiua operis Alchimiæ vt quidam putarũt. Non enim completa sunt ad perfectionem, habent autem adminiculum perfectionis in casu. Eligatur autem lucidum, & squamosum, & scissibile.

De natura & modo marchasitæ & magnesiæ. Cap. 5.

SVfficiẽter determinauimus ad natura & essentia atramentorum, aluminum, & Arsenici,

nunc ad ipsius marchasitæ, & magnesiæ naturam accedemus. Dicimus igitur quod marchasita duplicem habet in sui creatione substantiam argenti viui scilicet mortificati, & adfixionē approximantis, & sulphuris adurentis. Ipsam habere sulphureitatem comperimus manifesta experientia. Nam cum sublimatur, ex illa emanat substantia suphurea manifesta comburens. Et sine sublimatione similiter perpenditur illius sulphureitas. Nam si ponatur ad ignitionem, nō suscepit illam priusquam inflammatione sulphureis inflammetur, & ardeat. Ipsam vero argēti viui substantiam manifestatur habere sensibiliter. Nam albedinem præstat Veneri meri argenti, quemadmodū, et ipsum argentum viuum, & colorem in ipsius sublimatione cælestium præstare, & luciditatem manifestam metallicā habere videmus,

quā

quæ certum reddunt artificem Alchimiæ, illam has substantias continere in radice sua. Magnesia verò sulphur plus turbidum, & argentum viuum magis terreum, & fœculentũ, & ipsum sulphur similiter magis fixum, & minus inflammabile habere, per easdem probare experientias manifestè poteris, & ipsam magis naturæ martis exprimere.

De natura nitri. Cap. 6.

NItrum autẽ ex Nitrea Insula, vbi primo inuentum est sic vocatur, Arabes Baurac nominant, est autem de genere salis obscurius quam Salgemma, tamen est perlucidum, sed est laminosum tenue. Est autem illud assabile in igne, & tũc amissa aquosa substatia superflua efficitur siccũ magis

combustum, & tunc erit acutius sal ipsum. Species autem eius distinguũtur secundum loca in quibus nascitur, Est autem tripliciter inuentum apud nos, Armenicum videlicet, & Affricanum, & Theutonicum, qd in loco qui Goslaria dicitur, abundanter inuenitur, ita quod pluuia cadente super montem qui plenus est minera cupri, & coiata aqua pluuia per montem quando venit ad centũ passus in foueam quam fecerunt fossores conuersa videtur aqua in nitrũ quod tamen putatur ab incolis esse salgemma, sed ego visu, & tactu probaui esse nitrum. Stat autem in cõcauo montis ad modum, & formam qua glacies generatur in tectis, & aqua à tecto stillante tempore gelantis frigoris, & hoc non est laminale sed rotundum. Comparatio autem nitri affricani ad ceteras species nitri est comparatio nitri ad salem.

Spuma

Spuma autem nitri omnis quæ aliquando flos nitri vocatur subtilioris est substantiæ, & virtutis quam ipsum nitrum, melior autem est spuma illa quam prætendit color marmoris & est multum frangibilis. est aũt ōe nitrum calidum, & siccum, & ideo operationes eius sunt quod est incisiuum, lanatiuũ, excoriatiuum, corrosiuum, & præcipue Affricanum quod acutius est ceteris.

De natura Tuthiæ. Cap. 7.

TVthia autem cuius vsus frequens est in trãsmutationibus metallorum est artificialis, & non naturalis commistio. fit autem Tuthia ex fumo qui eleuatur ad superius, & adherendo corporibus duris coagulatur, vbi purificatur æs à lapidibus, & stanno, q̃ sunt in ipso, melius autem in hoc genere ex eo quod subli

matur ab illo, & tunc illud q̃ in tali sublimatione residet in fundo est climia quæ vocatur à quibusdam succudus. Sunt autem multi modi Tuthiæ, est enim alba & citrina ad rubedinem declinans, quando autem lauatur Tuthia, residet in fundo q̃dam sicut fæx Tuthiæ nigrũ, aliquando hoc vocatur à quibusdã Tuthia Inda. Differentia autem inter succudum, & Tuthiam est quam diximus, quia scilicet tuthia sublimatur, & succudus est quod residet in fundo canalis non sublimatum. Melior autem est volatilis alba, & deinde citrina, & deinde rubea, recentior enim melius valet quàm vetusta. Est autem omnis Tuthia frigida, & sicca, & illa quæ abluta est melius valet in operationibus istis.

De natura, & proprietatibus electri. Cap. 8.

Multi

MVlti antiquorum non minus inter media, sed inter metalla posuerunt electrum quod Arabes tinchar vocant, quidam autem ipsum capistrum auri vocauerunt, habet autem colorem mistum ex auro, & argento, & ideo etiamuno sunt genera huius metalli, est enim artificiale quod ex argẽto, & nitro simul mistis confectum est, aliud autem est minerale, & naturale qd antiqui omni metallo melio esse dixerũt, nescio quare nisi quia sibi hunc effectum attribuerunt quod stridorem emittit, vas factum ex tali electro quando venenum est immissum in potu qd in vas mittitur sicut stridet nitrum, quando infunditur sibi acetum, cùm autem colorem habeat argenti & auri mistum, proculdubio & proprietatem habet

vtriusque, & naturam. De mistis igitur homogeneis, & non complexionatis neque animatis secundum hunc modum dictum sit. Ex dictis enim omnia quæcunque hic non nominata sunt de facili poterunt cognosci.

INDEX

INDEX LIBRORVM ALBERTI MAGNI de mineralibus & rebus metallicis.

Liber mineraliũ Alberti Magni, libros quinq; continet partiales.

Primus liber quatuor tractatus continet. Tractatus primus est de lapidibus in communi.

Tractatus secundus est de accidentibus lapidum. Primus tractatus continet. 8. capi. Præfatio, Quæ est intentio, quæ diuisio, modus & dicendorum ordo.

Secūdus tractatus octo continet capitula.

Cap.

LIBER SECVNDVS
de mineralibus duos habet tractatus.

Primus tractatus inuestigat caussam virtutis lapidum, et descriptiones eorum & sigilla quæ inueniuntur in quibusdam depicta.

Secundus tractatus est de lapidibus preciosis & eorum virtutibus.

Tertius tractatus est de sigillis la

Cap.

TRACTATVS TERtius continet sex capitula.

LIBER TERTIVS DVOS continet tractatus.

Primus est de substantialibus metallorum.
Tractatus secundus est de actionibus metallorum.

Primus tractatus habet 10. capitula.

TRACTATVS SECVNdus continet sex capitula.

LIBER QARTVS VNIcum habet tractatum in quo determinatur de metallis in speciali & continet capit: 7.

LIBER QVINTVS
vnicum habet tractatum, in quo determinatur de medijs mineralibus quæ media inter naturas lapidum & metallorum esse videntur.

Cap.

INDEX.

FINIS.